

*Fordítás angol nyelvről
(A fordítást a magyar hatóságok készítették)*

EURÓPA TANÁCS
CPT/Inf (2010) 16

**JELENTÉS
A MAGYAR KORMÁNY SZÁMÁRA
A KÍNZÁS ÉS EMBERTELEN VAGY MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD VAGY
BÜNTETÉS MEGELŐZÉSÉRE LÉTREHOZOTT EURÓPAI BIZOTTSÁG (CPT)
MAGYARORSZÁGI LÁTOGATÁSÁRÓL**

2009. MÁRCIUS 24-TŐL ÁPRILIS 2-IG

A magyar kormány és igazságügyi hatóságok e jelentés és a válasz közzétételét kérték. A válaszokat a CPT/Inf (2010) 17 jelű dokumentum tartalmazza.

Strasbourg, 2010. június 8.

TARTALOM

1. A CPT JELENTÉST MEGKÜLDŐ LEVÉL MÁSOLATA

I. BEVEZETÉS

A. A küldöttség látogatásának időpontjai és a küldöttség összetétele

B. Meglátogatott intézmények

C. A küldöttség által folytatott megbeszélések és a tapasztalt együttműködés

II. A LÁTOGATÁS SORÁN TAPASZTALT TÉNYEK ÉS JAVASOLT TENNIVALÓK

A. Rendőrségi létesítmények

1. Előzetes megjegyzések
2. Bántalmazás
3. A rendőrség által fogvatartottak bántalmazása elleni eljárási garanciák
4. Fogvatartási feltételek a rendőrségi fogdáknak
 - a. rendőrségi fogdák
 - b. előállító helyiségek

B. Az idegenrendészeti jogszabályok alapján fogvatartott külföldi állampolgárok

1. Előzetes megjegyzések
2. Bántalmazás
3. Fogvatartási körülmények
4. Egészségügyi ellátás
5. Garanciák
6. Egyéb

C. Büntetés-végrehajtási intézetek

1. Előzetes észrevételek
2. Bántalmazás
3. IV. biztonsági fokozatba sorolt fogvatartottak
4. Speciális biztonsági feltételek között lévő fogvatartottak
5. A fogvatartottak fogvatartási körülményei általában
 - a. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
 - b. Tiszalöki Büntetés-végrehajtási Intézet
6. Az egészségügyi ellátás kérdései
 - a. egészségügyi ellátás a meglátogatott büntetés-végrehajtási intézetekben
 - b. nyomon követő/utólátogatás az Igazságügyi Megfigyelő- és Elmegyógyító Intézet II. sz. épületében (IMEI)
7. A CPT megbízatásának hatálya alá tartozó egyéb kérdések
 - a. a büntetés-végrehajtás személyi állománya
 - b. a külvilággal való kapcsolat
 - c. fenyítés és elkülönítés
 - d. felügyeleti/szemle eljárások
 - e. a büntetés-végrehajtási intézetekben nyomozó rendőrök
 - f. biztonsági megoldások/intézkedések

D. Pszichiátriai intézetek

1. Előzetes megjegyzések
2. Bántalmazás
3. Az ápoltak elhelyezési körülményei
 - a. A Budapesti Nyíró Gyula Kórház I. és II. Részlegeinek zártosztályai

- b. Sántha Kálmán Mentális Egészségközpont és Szakkórház
- 4. Az ápoltak kezelése és a személyi állomány létszáma
- 5. Korlátozó eszközök
- 6. Garanciák kórházi kényszergyógykezelés esetén

I. FÜGGELÉK: A CPT AJÁNLÁSAINAK, ÉSZREVÉTELEINEK ÉS INFORMÁCIÓ-KÉRÉSEINEK JEGYZÉKE

II. FÜGGELÉK: AZOKNAK A HATÓSÁGOKNAK ÉS SZERVEZETEKNEK A JEGYZÉKE, AMELYEKKEL A CPT KÜLDÖTTSEGE MEGBESZÉLÉSEKET FOLYTATOTT

A CPT jelentését megküldő levél másolata

VÓKÓ György úr
Önálló osztályvezető
Legfőbb Ügyészség
Markó u. 16.
Pf. 438.
H-1472 BUDAPEST

Strasbourg, 2009. július 23.

Kedves Vókó Úr,

A Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzéséről szóló Európai Egyezmény 10. cikkének 1. bekezdése értelmében, csatoltan megküldöm a Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére létrehozott Európai Bizottság (CPT) által 2009. március 24-től április 2-ig Magyarországon tett látogatás nyomán a Magyar Kormány számára készített jelentést. A CPT a jelentést 2009. július 6-tól 10-ig megtartott értekezletén fogadta el.

A CPT által megfogalmazott különféle ajánlásokat, észrevételeket és információkéréseket az I. számú Függelék tartalmazza. Főképpen a CPT ajánlásai-t illetően, az Egyezmény 10. cikkére figyelemmel, a Bizottság arra kéri a magyar hatóságokat, hogy **hat hónapon belül** adjanak választ, amely maradéktalanul számot ad a végrehajtásuk érdekében tett intézkedésekről.

A CPT bízik abban, hogy a magyar hatóságok számára az is lehetséges, hogy fent említett válaszukban reagáljanak a jelen jelentésben megfogalmazott észrevételekre is, valamint, hogy eljuttassák válaszaikat a jelentésben megfogalmazott információkérésekre.

A 17. és 61. bekezdésekben kért információt illetően a Bizottság azt kéri, hogy azt **három hónapon belül** juttassák el hozzá.

A CPT azt kéri, hogy ha a válaszokat magyar nyelven készítenék el, azokhoz angol vagy francia nyelvű fordítást mellékeljenek. Igen sokat segítene az is, ha a magyar hatóságok válaszaik másolatát számítógéppel olvasható formában megküldenék.

Teljes mértékben állok rendelkezésére, ha bármilyen kérdése van, akár a CPT látogatásról készített jelentést, akár pedig a jövőbeni eljárást illetően.

Tisztelettel:

(aláírás nincs)

Mauro PALMA

A Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére létrehozott Európai Bizottság Elnöke

I. BEVEZETÉS

A. A küldöttség látogatásának időpontjai és a küldöttség összetétele

1. A Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzéséről szóló Európai Egyezmény (a továbbiakban „Egyezmény”) 7. cikke értelmében, a CPT küldöttsége 2009. március 24-től április 2-ig tett Magyarországon látogatást. A látogatás a Bizottság 2009. évre tervezett időszakos látogatási programjának részét képezte, és a CPT által Magyarországon tett hatodik látogatás volt.¹

2. A látogatást a CPT következő tagjai tették:

- Renate KICKER, a CPT első elnök-helyettese (küldöttségvezető)
- Ivan NAKOVIĆ
- Andres LEHTMETS
- Vladimir ORTAKOV
- Zoleslava SHKIRYAK-NYZHNYK

A Bizottság tagjait a CPT Titkárságának következő tagjai segítették:

- Johan FRIESTEDT
- Isabelle SERVOZ-GALLUCCI

és a következő személyek működtek közre munkájának elvégzésében:

- James McMANUS, a büntető igazságszolgáltatás tantárgy egyetemi tanára, Glasgow Caledonian University, Egyesült Királyság (szakértő)
- Alan MITCHEL, volt egészségügyi vezető, Skót Büntetés-végrehajtási Szolgálat, Egyesült Királyság (szakértő)
- AMBRÓZY István (tolmács)
- BENDIK József (tolmács)
- HERNECZKI István (tolmács)
- KARAKAI Gábor (tolmács)
- KÖRÖSPATAKI Zoltán (tolmács)

B. A meglátogatott intézetek

3. A küldöttség a következő fogvatartási helyeken tett látogatást:

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium felügyelete alatt működő intézmények

Rendőrségi létesítmények

- Központi Rendőrségi Fogda, Budapest
- IV. kerületi Rendőrkapitányság, Budapest
- VIII. kerületi Rendőrkapitányság, Keleti Pályaudvari Rendőrőrs, Budapest
- Miskolci Rendőrkapitányság Rendőrségi Fogda

¹ Az első időszakos látogatásra 1994. novemberében került sor, a másodikra 1999. decemberében és a harmadikra 2005. márciusában/áprilisában. Két eseti látogatásra került továbbá sor, 2003. májusában/júniusában és 2007. januárjában/februárjában. A CPT-nek a látogatásokról készített jelentéseit, valamint a Magyar Kormány válaszait a magyar hatóságok kérésére közzétették (v.ö. a CPT/Inf (96) 5, CPT/Inf (96) 15, CPT/Inf (2001) 3, CPT/Inf (2004) 18., CPT/Inf (2004) 19., CPT/Inf (2006) 20., CPT/Inf (2006) 21., CPT/Inf (2007) 24. és CPT/Inf (2007) 25. dokumentumokkal).

- Nyíregyházi Rendőrségi Fogda
- Sátoraljaújhelyi Rendőrkapitányság
- A Ferihegyi Repülőtéri Rendőr Igazgatóság és tranzitövezet fogdája (2. Terminál)
- Budapesti idegenrendészeti őrzött szállás („Idegenrendészeti őrzött szállás”)
- Nyírbátori idegenrendészeti őrzött szállás („Idegenrendészeti őrzött szállás”)

Büntetés-végrehajtási intézetek

- Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, Miskolc
- Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön (a Különleges Biztonsági Körletre és a IV. biztonsági fokozatú fogvatartottakra összpontosítva)
- Tiszalöki Büntetés-végrehajtási Intézet
- az Igazságügyi és Megfigyelő Elmegyógyító Intézet (IMEI) II. épülete, Budapest.

Az Egészségügyi Minisztérium irányítása alá tartozó intézmények

- A Budapesti Nyíró Gyula Kórház I. és II. Részlegeinek zártosztályai
- Sántha Kálmán Mentális Egészségközpont és Szakkórház, Nagykálló

C. A küldöttség által folytatott megbeszélések és tapasztalt együttműködés

4. A látogatás során, a CPT küldöttsége megbeszéléseket folytatott DRASKOVICS Tibor igazságügyi és rendészeti miniszterrel, SZÉKELY Tamás, egészségügyi miniszterrel, SZŰCS Erika, munkaügyi és szociális miniszterrel, KOVÁCS Tamás, legfőbb ügyésszel, valamint minisztériumok és az érintett szolgálatok vezetőivel. A küldöttség találkozott SZABÓ Mátéval, az állampolgári jogok országgyűlési biztosával. A küldöttség találkozott még a CPT érdekeltségi területén működő nemzetközi és nem-kormányzati szervezetek képviselőivel.

A CPT szeretné elismerését kifejezni a nemzeti hatóságok által kijelölt összekötőnek, VÓKÓ Györgynek, a Legfőbb Ügyészség önálló osztályvezető ügyészének, az általa a küldöttség számára nyújtott segítségért.

Azoknak a nemzeti hatóságoknak, szervezeteknek és más személyeknek a jegyzékét, amelyekkel és akikkel a küldöttség látogatása során megbeszélést folytatott, e jelentés II. Függeléke tartalmazza.

5. A látogatás során tapasztalt együttműködés mind a nemzeti hatóságok, mind pedig a meglátogatott intézmények személyi állománya részéről, kitűnő volt. A küldöttség gyorsan bejutott minden felkeresett helyszínre (köztük azokba, amelyeket nem értesítettek előre), és négy szemkötött beszélgetett a szabadságuktól megfosztott személyekkel, az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelően. A küldöttség előre megkapta továbbá az összes szükséges dokumentációt, és haladéktalanul teljesültek a látogatás alatt előadott további információkérései is.

6. Az Egyezmény 3. cikkében írt együttműködési elv nem korlátozódik a látogató küldöttségek feladatának megkönnyítése érdekében tett lépésekre. A rendelkezés azt is kimondja, hogy határozott intézkedésekre kerüljön sor a CPT legfontosabb ajánlásai nyomán. A 2009. évi látogatás ezzel kapcsolatban feltárta, hogy néhány üdvözlendő, javulást mutató jel ellenére, a Bizottság számos régi keletű ajánlása még mindig nem teljesült kielégítően; ez vonatkozik a rendőrségi fogdáknban lévő személyekkel szembeni bántalmazás elleni törvényi biztosítékokra, az Igazságügyi és Elmegyógyító Intézet (IMEI) helyzetére, és a mozgáskorlátozó eszközöknek a magyar hatóságok által a fogvatartottaknak a büntetés-végrehajtási intézeteken belüli és azokon kívüli mozgásainak korlátozása céljából való alkalmazási rendjére. A Bizottság nyomatékosan felhívja a magyar hatóságokat arra, hogy gyorsítsák erőfeszítéseiket a helyzet javítása érdekében, a Bizottság ajánlásainak megfelelően, az együttműködési elv szerint, amely az Egyezmény lényege.

7. Látogatása végén, a CPT küldöttsége találkozott a magyar hatóságok képviselőivel, hogy megismertesse velük a látogatása során tapasztalt legfontosabb tényeket. A küldöttség ekkor aggodalmának adott hangot a Budapesti Központi Fogda magas biztonsági fokozatú zárkájában elhelyezett előzetes letartóztatásban lévő személy helyzetét illetően. A küldöttség egy hónapon belül információ szolgáltatását kérte a következők megtételéről: (i) a Budapesti Központi Fogda magas biztonsági fokozatú zárkájában észlelt hiányosságok megszüntetése; (ii) a magas biztonsági fokozatú zárkákban elhelyezett személyekkel szemben alkalmazott mozgáskorlátozó eszközök alkalmazásának rendje.

Ezen kívül, a Bizottság kérte, hogy egy hónapon belül kapjon tájékoztatást a Sátoraljaújrhelyi Fegyház és Börtön Különleges Biztonsági Körletében (KBK) elhelyezett fogvatartottakkal szemben alkalmazott mozgáskorlátozó eszközök alkalmazásának felülvizsgálata céljából tett intézkedésekről.

A fenti kérések a későbbiekben megerősítésre kerültek a CPT elnökének 2009. május 4-i levelében. A 2009. május 29-én kelt levélben a magyar hatóságok tájékoztatták a Bizottságot az információkérések nyomán tett intézkedésekről. A kapott tájékoztatás a jelentésben a későbbiekben figyelembe vételre kerül.

II. A LÁTOGATÁS SORÁN TAPASZTALT TÉNYEK ÉS JAVASOLT TENNIVALÓK

A. Rendőrségi létesítmények

1. Előzetes megjegyzések

8. A rendőrség általi fogvatartásra irányadó törvényi rendelkezések alapvetően nem változtak a 2005. évi látogatás óta. Emlékeztetnünk kell arra, hogy a rendőrség előállíthatja az adott személyt annak az illetékes hatóság elé állítása végett, és 12 órán át fogva tarthatja.² A bűncselekmény/büntett elkövetésével gyanúsított személy-t a rendőrség 72 órán át tarthatja fogva (amely magában foglalja azokat az órákat is, amikor az érintett „előállított” jogállású

² A Rendőrségről szóló (az 1994. évi XXXIV.) törvény 33. §-a úgy rendelkezik, hogy az „előállított” jogállású személy (*előállítás*) eredetileg 8 órán át fogva tartható, amely egy alkalommal az érintett rendőri szerv vezetőjének határozatával további 4 órával meghosszabbítható.

volt); amikor ez az időtartam lejár, az érintettet szabadon kell bocsátani, ha a bíróság előzetes letartóztatásáról nem hozott határozatot.³

Továbbá, a szabálysértési őrizetben lévő személyek rendőrségi fogdáiban 10 napig terjedő időtartamban tarthatók fogva.⁴ Már most meg kell jegyeznünk, hogy az e fogvatartotti kategória számára biztosított tevékenységi rend és a külvilággal való kapcsolattartási lehetőségek nem megfelelőek (lásd a 29. és a 30. bekezdéseket). **A CPT felkéri a magyar hatóságokat, vizsgálják fölül a rendőrségi fogdáiban elhelyezett, (szabálysértési) őrizetben lévők helyzetét.**

9. A rendőrségi fogdáiban elhelyezett előzetes letartóztatásban lévők fogvatartási gyakorlata a CPT-nek a magyar hatóságokkal folytatott párbeszédében évek óta az egyik legjelentősebb téma. A 2005. évi látogatási jelentésben a Bizottság üdvözölte azt a tényt, hogy mind a rendőrségi fogdáiban elhelyezett előzetes letartóztatásban lévők száma, mind pedig fogvatartásuk időtartamának átlagos hossza a Büntetőeljárásról szóló törvény (Be.) 135. szakaszának hatálybalépésével jelentősen csökkent.⁵ A Bizottság ugyanakkor hangsúlyozta, hogy közép-távú célkitűzésként kívánatos lenne teljesen megszüntetni az előzetes letartóztatásban lévők rendőrségi létesítményekben való elhelyezési gyakorlatát. Válaszukban a magyar hatóságok közölték, hogy e gyakorlat megszüntetéséhez törvénymódosítás szükséges. A 2009. évi látogatás során azonban kitudódott, hogy ezzel kapcsolatban nincs törvényi előrelépés.

A küldöttség úgy tájékozódott, hogy a látogatást megelőző napon összesen 104 előzetes letartóztatásban lévő volt elhelyezve rendőrségi létesítményekben, jórészt Budapesten. Érdekes megemlíteni, hogy Miskolcon, a rendőrség munkatársai azt mondták a küldöttségnek, hogy a bírák a közelmúltban megszüntették az előzetes letartóztatottaknak a városi rendőrségi fogdáiban való elhelyezésének engedélyezését; ez üdvözlendő hozzáállás. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok tegyenek határozott intézkedéseket az előzetes letartóztatásban lévők rendőrségi fogdáiban való elhelyezési gyakorlata teljes megszüntetése iránt. Ha szükséges, a törvény módosításával.**

10. A 2009. évi látogatás során begyűjtött információ azt mutatja, hogy az előzetes letartóztatásban lévőknek a rendőrségi fogdába való visszavitele (például további kihallgatás céljából) ritkán fordul elő. **A CPT bízik abban, hogy a fogvatartottak rendőrségi fogdába való visszavitelét továbbra is csak akkor kéri, és azt a bíró, vagy az ügyész csak akkor engedélyezi, ha az feltétlenül szükséges.**

2. Bántalmazás

11. A rendőrség által az adott időben, vagy azt közvetlenül megelőzően fogvatartott azon személyek többsége, akikkel a CPT küldöttség 2009. évi látogatása során találkozott, azt mondta, hogy kifogástalanul bántak vele, mind az őrizetbe vételük, mind pedig kihallgatásuk során. Néhány személy azonban az őrizetbe vétele során alkalmazott túlzott erőszak alkalmazásáról panaszkodott (például rúgásokról, ütlegelésekről) és/vagy a szoros kézbilincsről a szállítás során. A küldöttség a goromba beszédmódra vonatkozó néhány

³ Lásd a Büntetőeljárásról szóló (1998. évi XIX.) törvény 126. §-ának (3) bekezdését.

⁴ Lásd a 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet 1. §-ának (1) bekezdését és a 7/2000. (III. 29.) IM-BM együttes rendelet 2. §-ának (3) bekezdését.

⁵ A Be. 135. szakasza 60 napra korlátozza azt a teljes időtartamot, amelyet az előzetes letartóztatásban lévő rendőrségi fogdáiban tölthet, bírósági engedéllyel.

állítást is hallott, köztük rasszista jellegűeket, amelyet a rendőrök az őrizetbe vétel és/vagy a kihallgatás során alkalmaztak.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok folytassák azt a határozott figyelemfelhívást, többek között a folyamatos képzés révén, hogy a bántalmazás minden formája (akár testi, akár szóbeli) nem elfogadható, és az ilyen cselekmények elkövetői és azok, akik az ilyen cselekményeket elnézik, szigorú büntetésben részesülnek. E figyelemfelhívás részeként ismételten egyértelművé kell tenniük, hogy nem alkalmazható a szükségesnél nagyobb erőszak az őrizetbe vétel során, és amikor az elfogott személyt már megfékeztek, sohasem lehet semmiféle indok arra, hogy tovább üssék.

12. A küldöttséghez nem érkezett arra vonatkozó állítás, hogy a meglátogatott rendőrségi fogdáknak dolgozó személyi állomány bántalmazta volna a rendőrség által fogvatartottakat. A küldöttség azonban észlelte, hogy a fogvatartást foganatosító rendőrök a fogvatartási helyeken látható módon gumibotot viseltek. Ez a megfélemlítést célozza, és ennél fogva nem segíti elő a személyi állomány és a fogvatartottak közötti pozitív kapcsolatok kialakulását.

Ha szükségesnek tartják, hogy a rendőrségi fogdába beosztott őrszemélyzet gumibotot viseljen, a CPT azt az ajánlást teszi, hogy a gumibotokat takarják el.

A küldöttség észlelte továbbá, hogy a miskolci rendőrségi fogdáknak egyes rendőrök lőfegyvert viseltek a fogvatartási körleten belül. Ez veszélyes gyakorlat, amely rendkívül veszélyes helyzeteket eredményezhet, mind a rendőrségi fogdáknak lévő személyek, mind pedig a rendőrök számára; **a Bizottság ennek a gyakorlatnak a megszüntetésére tesz ajánlást.**

13. Mint már a korábbi látogatások során is külön hangsúlyt kapott, az egészségügyi ellátás szerepe alapvető fontossággal bír a rendőrségi bántalmazás megelőzése szempontjából.

A 2009. évi látogatás során nyilvánvalóvá vált, hogy *az orvosi vizsgálatok bizalmas jellegének* elvét nem tartják meg. Az Országos Rendőr-főkapitányság 12/2001. (IV. 4.) Utasításának 4. §-a szerint, rendőrnek kell jelen lennie az orvosi vizsgálatok során, a rendkívüli esetek kivételével, amikor a rendőri szerv vezetője az érintett fogvatartott, vagy az egészségügyi személyi állomány kérésére másképpen dönt. A CPT-nek ismételten hangsúlyoznia kell, hogy a rendőri személyi állománynak a fogvatartottak orvosi vizsgálatánál való jelenléte visszatarthatja a bántalmazott fogvatartottat attól, hogy a bántalmazásról beszéljen, és általánosabban fogalmazva, árt a megfelelő orvos-beteg viszony kialakításának; alternatív megoldások találhatók - és kell is ilyeneket találni - a törvényes biztonsági előírásoknak az orvosi titoktartás elvével való összhangja kialakítása végett.

Ezen kívül, a küldöttség észlelte, hogy az orvosi vizsgálatok eredményeit (köztük az érintett személy által tett kijelentéseket) csatolták a fogvatartott aktájához, és az a rendőrök számára hozzáférhetővé vált.

14. A *sérülések nyilvántartás*-át illetően, a küldöttség ugyanazokat a hiányosságokat észlelte, mint amelyeket a megelőző látogatásai alkalmával fedett fel. Különösen, az átnézett orvosi dokumentációból kitűnt, hogy a rendőrorvosok, vagy az igazságügyi orvos szakértők nem vontak le következtetéseket arra vonatkozóan, hogy van-e összefüggés az orvosi lelet és az érintett személy állításai között.

Folytatódott továbbá az a gyakorlat, hogy a rendőrségi fogdába történő felvételnél a sérültektől olyan értelmű nyilatkozatot kérnek, hogy a sérülések már az elfogás előtt megvoltak, vagy az elfogással szembeni ellenállás miatt keletkeztek. A küldöttség által Miskolcon látott nyilatkozatok előtt olyan értelmű megjegyzés szerepelt, amely szerint azon személy ellen, aki a rendőrséggel szemben olyan állításokat tesz, amelyek a későbbiekben hamisnak bizonyulnak, büntetőeljárás indítható. Amint azt a CPT már 2005. évi látogatási jelentésében hangsúlyozta, ez a gyakorlat egyértelműen megakadályozhatja a fogvatartottakat abban, hogy őszinte vallomást tegyenek a velük történekről.

15. A CPT felhívja a magyar hatóságokat arra, hogy tegyék meg a megfelelő intézkedéseket annak biztosítására, hogy:

- minden orvosi vizsgálat úgy folyjék, hogy a rendőrök ne hallják, és – kivéve, ha az érintett egészségügyi szakemberek az adott esetben kifejezetten mást nem kérnek – ne lássák;
- az egészségügyi dokumentáció bizalmas jellegét szigorúan tiszteletben kell tartani; természetesen, az orvosok alkalmas módon tájékoztathatják az őrszemélyzetet a fogvatartott egészségi állapotáról, köztük a folytatandó gyógyszereléséről és a különleges egészségi kockázatokról;
- valahányszor a fogvatartotton sérülések vannak az orvosi vizsgálatkor és a fogvatartott bántalmazásra vonatkozó állításokat tesz, igazságügyi orvosszakértői képesítéssel rendelkező, független orvosnak haladéktalanul meg kell vizsgálnia, aki következtetéseket vonhat le arról, hogy milyen mértékű az összefüggés a fogvatartott bántalmazásra vonatkozó állításai és az objektív orvosi lelet között. Ezeket a következtetéseket az illetékes ügyész elé kell terjeszteni, és az érintett fogvatartott, továbbá ügyvédje számára kérésükre betekintést kell biztosítani;
- az a bevett gyakorlat, amely szerint felkérjük a sérült fogvatartottakat visszavonó nyilatkozat aláírására, nem folytatható.

Ezen kívül, a Bizottság szeretne tájékoztatást kapni arra vonatkozóan, hogy a magyar jog szerint létezik-e az egészségügyi ellátást biztosító személyi állománynak olyan specifikus kötelezettsége, hogy közvetlenül az ügyésznek jelentse a tudomására jutott olyan egészségügyi adatokat és/vagy más tényeket, amelyek rendőri bántalmazásra utalnak, még akkor is, ha az érintett fogvatartott semmit sem állított erre vonatkozóan.

Általánosabban fogalmazva, a CPT még mindig bizalmatlan a rendőrorvosok hivatali helyzetét illetően, akik a rendőri erők teljes jogú tagjai. A rendőrségi fogdában dolgozó egészségügyi személyi állomány függetlenségének szavatolása érdekében, a Bizottság fontosnak tartja, hogy az ilyen személyi állomány a lehető legközelebb álljon a tág értelemben vett közösségi egészségügyi ellátás főirányaihoz. **A CPT szeretne tájékoztatást kapni az ezzel kapcsolatban megtett, vagy tervezett lépésekről.**

16. Külön említést érdemel annak a nőnek az esete, aki 2009. március 24-én a miskolci rendőrségi fogdában esett át orvosi vizsgálaton. Az egészségügyi dokumentációból kiderült, hogy – többek között – 2 x 3 cm „véraláfutás/vérömleny volt a [bal] vállán”, „1.5 cm x 2 cm terjedelmű horzsolás a jobb kezén” és „4 x 5 cm kiterjedésű véraláfutás állkapcsának baloldalán”. A küldöttségnek megmutattak egy nyilatkozatot, amelyben a szóban forgó személy kijelentette, hogy a sérüléseket a feltartóztatása során tanúsított ellenállása közben szerezte. A nőt elfogó rendőr azonban jelentésében rögzítette, hogy a nőt Miskolcon az őrszemélyzetnek sérülés nélkül adta át. A küldöttséget úgy tájékoztatták, hogy a kérdéses

ügyben vizsgálatot folytattak le. Megállapították, hogy az egymásnak ellentmondó adatok ellenére, nem rendelték el a fogvatartott igazságügyi orvos szakértői vizsgálatát, és a vizsgáló arra a végső következtetésre jutott, hogy a sérülések nem rendőri fellépésből keletkeztek. A CPT úgy értesült, hogy a vizsgálatot megismétlik, és **szetne naprakész tájékoztatást kapni annak kimeneteléről.**

17. A magas biztonsági fokozatú zárakban (az úgynevezett „K” zárakban) elhelyezett előzetes letartóztatott helyzete a Budapesti Központi Fogdában a küldöttség különös aggodalmát váltotta ki. A szóban forgó fogvatartottat elzárt területen, egyszemélyes zárakban helyezték el. A lezárt területen kívül álló őrszemélyzet állandó felügyelete alatt állt, és nagyteljesítményű reflektorfényekkel világították meg (a személy ennek következtében látási problémákról panaszkodott). Továbbá, a fogvatartott számára nem hagytak semmiféle elvonulási lehetőséget, amikor az illemhelyet használta, és amikor mosakodott, mivel a zárakban lévő tisztálkodó-helyiséget és illemhelyet az őrszemélyzet egészében látta, és az egyik figyelőkamera látóterében volt. Sőt, a szóban forgó fogvatartottra alkalmazott mozgáskorlátozó eszközök (például kézbilincs, bokabilincs és testöv), valahányszor, amikor kivitték a zárakjából, és a szabadtéri testmozgás során aránytalanak tűntek. Egészében véve, az a mód, ahogyan az érintettet kezelték, megalázónak tekinthető. A látogatás végén a küldöttség kérte, hogy haladéktalanul orvosolják a szóban forgó zárakban lévő hiányosságokat, és vizsgálják fölül a magas biztonsági fokozatú zárakban tartott személyekkel szemben alkalmazott mozgáskorlátozó eszközök használatát.

2009. május 29-i levelükben a magyar hatóságok tájékoztatták a CPT-t a küldöttség aggályai nyomán megtett intézkedésekről. Ezek az intézkedések azonban nem oszlatják el a Bizottság kétségeit. Infravörös megfigyelő-kamerákat helyeztek el a „K zárak”-ban a reflektorok éjszakai használatának elkerülésére; kiderült azonban, hogy ezeket a reflektorokat eddig nappal használták. A magyar hatóságok közölték továbbá, hogy megoldották annak biztosítását, hogy a tisztálkodási helyeket „kevésbé bántó módon” figyeljék térfigyelő kamerákkal; ennek közlésével a fürdőszobát és az illemhelyet az egyik figyelőkamera kétségtelenül továbbra is látni fogja, és teljes mértékben a kamerát figyelő személyi állomány is. **A CPT a reflektorok/spotlámpák leszerelésére tesz ajánlást. Továbbá, a zárakban lévő tisztálkodási helyeket részlegesen takarják el minimális magánszféra megtartása végett.** A jelentés hivatkozik a 31. bekezdésre is, a megfigyelő videokamerák használatával kapcsolatban.

A magyar hatóságok fölülvizsgálták az érintett fogvatartottra használt mozgáskorlátozó eszközök alkalmazását. Arra a végső következtetésre jutottak, hogy az ilyen eszközök használata a már amúgy is biztonságos sétaudvaron aránytalan. A kényszerítő eszközök alkalmazását azonban szükségesnek tartották a létesítményen belüli mozgás során (különösen akkor, amikor a fogvatartottat kivitték a fogvatartási körletekből). A többszörös mozgáskorlátozó eszközöz való folyamodás (köztük a lábbilincs és a testöv) továbbra is súlyos aránytalansági kérdéseket vet fel.

A CPT három hónapon belül választ szeretne kapni a magyar hatóságoktól a fenti ügyben. A Bizottság megerősítést szeretne kapni továbbá arról, hogy a jövőben nem használnak mozgáskorlátozó eszközöket a „K zárak”-ban elhelyezett személlyel szemben, amikor szabadtéri testmozgásra viszik.

18. Külön meg kell említeni azt a tényt, hogy a fent említett személy valamennyi orvosi vizsgálatát a zárakjának rácsain keresztül végezték el. A CPT véleménye szerint ez a

hozzállás az érintett fogvatartott méltóságát sértőnek tekinthető, és minden bizonnyal lehetetlenné teszi a megfelelő orvos-beteg viszony kialakítását. **A CPT arra tesz ajánlást, hogy a magyar hatóságok vizsgálják fölül a szóban forgó gyakorlatot.**

19. Általánosabb jelleggel, a megkérdezett rendőrségi személyi állomány nem tudott felvilágosítást adni a küldöttség számára arról a leghosszabb időtartamról, amelyet az előzetes letartóztatásban lévő személy a „K zárká”-ban tölt. **A Bizottság szeretné, ha a kérdést tisztázó magyarázatot kapna.**

20. A CPT a múltban már hangsúlyozta, hogy a rendőri bántalmazás megelőzésének egyik leghatékonyabb módja a panaszok és az ilyen bánásmódra utaló más információ gondos kivizsgálása, és, szükség esetén, megfelelő szankciók kiszabása. Az e területén bekövetkezett öröndetes fejlődést a Független Rendészeti Panasztestület létrehozása jelentette, 2008. januárjában. Ez az új testület, amely az Országgyűlés által megválasztott öt tagból áll, jogosult kivizsgálni a kifogásolható rendőri magatartások miatti panaszokat⁶, és írásbeli ajánlásokat tenni az Országos Rendőr-kapitányság vezetőjének. Ha a Testület ajánlásai nem kerülnek elfogadásra, az ügy végső döntéshozatal végett bíróság elé utalható. A küldöttséget azonban úgy tájékoztatták, hogy a Testületnek nincs joga hivatalból vizsgálatokat kezdeményezni. **A CPT felkéri a magyar hatóságokat arra, hogy terjesszék ki a Független Rendészeti Panasztestület jogosítványait arra, hogy hivatalból kezdeményezhessen vizsgálatokat az esetleges bántalmazási ügyekben.**

A Testület tagjai felhívták továbbá a küldöttség figyelmét arra, hogy rendkívül alacsony azoknak a testületi ajánlásoknak az aránya, amelyeket a rendőrség megszívlelt. **A Bizottság szeretné, ha megkapná a magyar hatóságok állásfoglalását ebben az ügyben.**

21. A küldöttséget úgy tájékoztatták, hogy 2008-ban az ügyészség 36 büntetőeljárás kezdeményezett a rendőrség személyi állománya ellen a fogvatartottakkal való jogellenes bánásmód⁷ miatt (az ítéletek számáról nem áll rendelkezésre adat). Annak érdekében, hogy a CPT teljes és naprakész képet kapjon a helyzetről, **a Bizottság szeretné megkapni a következő információt a 2008. és 2009. évekre vonatkozóan:**

- a rendőrség személyi állománya általi bántalmazás miatti panaszok/feljelentések száma;
- a panaszok/feljelentések nyomán indult büntető- és fegyelmi eljárások száma;
- kimutatás a kiszabott büntetésekről és fegyelmi szankciókról.

3. Eljárási garanciák a rendőrség által fogvatartott személyek bántalmazása ellen

22. A CPT által védett három alapvető garancia, nevezetesen a fogvatartottak azon joga, hogy közeli hozzátartozójukat, vagy a választásuk szerinti más harmadik személyt helyzetükről értesítsék, az ügyvédhez és orvoshoz jutás joga vonatkozásában, a helyzet a 2005. évi látogatás óta változatlan. E garanciákkal kapcsolatos számos szükséges jobbítás még mindig nem valósult meg, a Bizottság által korábbi látogatási jelentéseiben többször megfogalmazott specifikus ajánlások ellenére.

23. A fogvatartásról való értesítés jogát illetően, 2005. évi jelentésében a CPT aggodalmát fejezte ki a törvény által a rendőrök számára adott mozgástér terjedelmét illetően, nevezetesen

⁶ A küldöttséget úgy tájékoztatták, hogy a Testület 2008. eleje óta 271 panaszt kapott.

⁷ Lásd a Büntető Törvénykönyv 225-228. §§-t (pl. hivatali visszaélés, kényszervallatás).

a bűncselekmény gyanúsítottja által megjelölt hozzátartozó vagy harmadik személy értesítésében, az őrizetbe vétel első 24 óráján belül.⁸ A helyzet ebben a tekintetben 2009-ben sem változott. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok olyan értelemben módosítsák a vonatkozó törvényi rendelkezéseket, hogy szavatolják a rendőrség által fogvatartott személyek számára azt a jogot, hogy szabadságelvonásuknak már a legelején értesítsék hozzátartozójukat vagy a választásuk szerinti harmadik személyt helyzetükről.**

A fentiek szerint, csaknem valamennyi olyan megkérdezett személy, akit a rendőrség fogvatart, vagy fogva tartott, elmondta, hogy olyan helyzetbe került, hogy azonnal értesítse családját helyzetéről (általában rendőr révén). Az a tény azonban, hogy a fogvatartásról való értesítést rendőrök teljesítették, és nem maga az érintett fogvatartott, közvetlenül azt eredményezte, hogy egyes fogvatartottakban kétségek támadtak azt illetően, hogy az értesítés valóban megtörtént-e. **A CPT felkéri a magyar hatóságokat, tegyenek intézkedéseket annak biztosítására, hogy a fogvatartottak kapjanak visszaigazolást arról, hogy lehetséges volt-e értesíteni közeli hozzátartozót vagy más személyt fogvatartásuk tényéről.**

A Rendőrségről szóló törvény 18. §-a értelmében a fogvatartásról szóló értesítés csak annyiban késleltethető, „amennyiben az a szökés vagy elrejtőzés, a bizonyítási eszközök megváltoztatásának vagy megsemmisítésének megakadályozását, újabb bűncselekmény elkövetésének megelőzését, illetőleg az őrzés biztonságát, a fogda rendjének megtartását szolgálja”. A CPT úgy véli, hogy azon körülmények meghatározásán kívül, amikor a fogvatartásról való értesítés kivételesen késleltethető, a törvényhozásnak megfelelő garanciákat is kívánatos lenne elrendelnie (például a késlekedés írásban rögzítése annak okával együtt, ügyészi, vagy az ügyvel kapcsolatban nem lévő rendőrségi vezető jóváhagyása, és kizárólag a szükséges legrövidebb időn át való alkalmazása). **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok orvosolják ezt a hiányosságot.**

24. Az ügyvédhez/védőhöz jutást illetően, a magyar hatóságok arról tájékoztatták a küldöttséget, hogy nem sikerült a vonatkozó törvényt módosítani annak biztosítására, hogy a szabadságelvonás legelejétől biztosítani lehessen az ügyvédhez jutást, a CPT 2005. évi látogatási jelentésében megfogalmazott ajánlásnak megfelelően. Nem meglepően, a 2009. évi látogatás során megkérdezett személyek többsége kijelentette, hogy nem engedték meg az ügyvéddel való kapcsolatfelvételt mindaddig, amíg jogállásuk „előállított” volt (azaz a rendőrségi fogdában töltött 12 óráig terjedő első időtartamban). **A CPT felhívja a magyar hatóságokat arra, hogy tegyenek lépéseket, köztük törvényalkotási szinten, annak biztosítására, hogy a fogvatartottak (jogállásuktól függetlenül), szabadságelvonásuknak már a legelején ügyvédhez jussanak.**

A küldöttség bizonyos javulást nyugtázott a jogi segítségre vonatkozó rendelkezések vonatkozásában. A 2009. évi látogatás során megkérdezett legtöbb rossz anyagi helyzetű személy elmondta, hogy miután hivatalosan bejelentették, hogy bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják őket, a nyomozó általi első kihallgatáson hivatalból kirendelt ügyvéd volt jelen. Másrészt sokan elmondták, hogy a bírósági tárgyalás előtt nem találkoztak a hivatalból kirendelt ügyvéddel. **A CPT intézkedések megtételére tesz ajánlást a jogi segítségnyújtás további javítására azon személyek számára, akik nincsenek abban a helyzetben, hogy**

⁸ Lásd a Be. 128. §-ának (1) bekezdését.

ügyvédért fizessenek, és annak biztosítására, hogy a jogi segítségnyújtási rendszert már a rendőrségi fogvatartás letelejtől alkalmazják.

25. Az orvoshoz jutás-t illetően, már a 13-15. bekezdésekben szoltunk a rendőrségi egészségügyi személyi állomány általi vizsgálatokról. A 2009. évi látogatás időpontjában még mindig nincs olyan törvényi rendelkezés, amely szavatolja a rendőrség által fogvatartott személyek számára a külső orvoshoz jutást (a rendőrorvos által elvégzett orvosi vizsgálaton fölül). **A CPT felhívja a magyar hatóságokat olyan törvényi rendelkezések elfogadására, amelyek hivatalosan szavatolják a fogvatartottak azon jogát, hogy megvizsgálják őket, ha úgy kívánják, külső orvos által (ami úgy értendő, hogy az ilyen orvos általi vizsgálat a fogvatartott saját költségére végezhető el).**

26. A küldöttség által megkérdezett szinte valamennyi személy azt mondta, hogy jogaikról rögtön előállításuk után tájékoztatták őket. Az elmúlt idők gyakorlatához hasonlóan, ezt a tájékoztatást azonban nem mindig adták át írásban. Azokon a rendőrkapitányságokon továbbá, ahol nem volt előállító helyiség, a jogokról szóló tájékoztató anyag a magyaron kívül más nyelven nem állt rendelkezésre. **Kívánatos további lépéseket tenni annak biztosítására, hogy a rendőrség által fogvatartott minden személyt maradéktalanul tájékoztassanak jogairól (köztük a fent írt jogokról).** Ez azt teszi szükségessé, hogy a szabadságelvonás letelején való egyértelmű szóbeli tájékoztatásra vonatkozó rendelkezést egészítsék ki a lehető legkorábbi alkalommal (azaz, rendőrségi helyiségbe történő belépéskor azonnal) szavakkal, és a jogaikról való, lényegre törő írásos tájékoztató nyomtatványra vonatkozó rendelkezéssel. **Kívánatos, hogy a jogokról szóló tájékoztató nyomtatvány megfelelő nyelvi választékban rendelkezésre álljon. Ezen kívül, az érintetteket kívánatos olyan nyilatkozat aláírására kérni, amely igazolja, hogy tájékoztatták őket jogaikról.**

4. Fogvatartási feltételek a rendőrségi létesítményekben

a. rendőrségi fogdák

27. A legjobb tárgyi feltételeket a *nyíregyházi rendőrségi fogdá*-ban láttuk. A felújítás után 2008. februárjában újra megnyitott fogdában 10 kétszemélyes, 14 és 17 m² alapterületű zárka volt. A zárkák világosak, megfelelően szellőzöttek, tiszták és jól felszereltek voltak (ideértve az elkülönített illemhelyet, a meleg és hideg folyóvizet). A fogvatartottak számára közös helyiségben naponta tusolási lehetőséget biztosítottak, és jól ellátták őket személyes tisztálkodási cikkekkel. Az élelmezést illetően, naponta háromszor szolgáltak fel ételt, (ebben legalább egy alkalommal meleg ételt).

A *miskolci rendőrségi fogdá*-ban a zárkák hivatalos betöltöttsége megfelelő volt (pl. 3 férőhely 12 m² alapterületű zárkákban; 6 férőhely a 25 m² körüli alapterületű zárkában). A természetes megvilágítás meglehetősen korlátozott volt az ablakokra szerelt rácsok miatt, ám a szellőzés és a mesterséges megvilágítás általában megfelelő volt, és a zárkák eléggé jól felszereltek és tiszták. A fogvatartottak rendelkezésére közös illemhely áll, és naponta tusolhattak; a tusolóhelyiségek állapota azonban lepusztult volt.

A *budapesti központi rendőrségi fogda* nem volt zsúfolt, és tisztasági állapota javult a 2005. évi látogatás óta. Ezt leszámítva, a körülmények gyakorlatilag ugyanazok voltak, mint a

korábbi látogatási jelentésekben leírtak.⁹ Különösen a szellőzés, a természetes megvilágítás és a mesterséges megvilágítás még mindig hagy némi kívánni valót maga után.

28. Minden megkérdezett fogvatartott azt mondta, hogy minden nap biztosítottak számára egy óra szabadtéri testmozgás-t. Az udvarok azonban általában nyomasztóak voltak, és nem voltak felszerelve a pihenést szolgáló eszközökkel. Budapesten, a küldöttséget úgy tájékoztatták, hogy tervezik a testmozgást szolgáló létesítmények rendbehozatalát.

29. Sok olyan személy, akikkel a küldöttség 2009. évi látogatása során rendőrségi fogdáknak találkozott, előzetes letartóztatásban, vagy szabálysértési elzárásban volt. Egyik fogda sem biztosított megfelelő tevékenységi rezsim-et ezen személyek számára, akik idejük nagy részét továbbra is zárkájukba zárva töltötték, úgy, hogy szinte semmi sem volt, amivel idejüket eltöltse.

Az előzetes letartóztatásban lévő fogvatartottak helyzetét súlyosította az a körülmény, hogy a külvilággal való kapcsolatuk-at korlátozták. A 2009. évi látogatás során nyilvánvalóvá vált, hogy a telefonálási és látogatási lehetőség, - amelyet rendőrségi nyomozónak, ügyésznek vagy bíróságnak kell engedélyeznie - inkább kivételes, mint általános. A szabálysértési őrizetben/elzárásban lévőket illetően, ők telefonálhatnak, ám gyakorlatilag nem fogadnak látogatásokat.

30. Összegezve, a meglátogatott rendőrségi fogdáknak lévő körülmények általában megfelelőnek tekinthetők a rendőrségi fogvatartás/őrizet időtartamára (azaz 72 óráig). Nem alkalmasak azonban azokra a hosszabb időszakokra, amelyet az előzetes letartóztatásban lévő és az elzárásban lévő ott tölthetnek (vagyis 60 napig, illetve 10 napig). Ezzel kapcsolatban **a CPT a 9. bekezdésben írt ajánlásra hivatkozik az előzetes letartóztatásban lévő rendőrségi fogdáknak való elhelyezésére vonatkozóan, továbbá a 8. bekezdésben írt észrevételére az elzárásban lévő helyzetéről.**

A Bizottság továbbá intézkedések megtételére tesz ajánlást a 27. és 28. bekezdésekben írt hiányosságok megszüntetésére, különösen:

- **a szellőzés és a mesterséges világítás javítása a Budapesti Központi Rendőrségi Fogda zárkáiban;**
- **a miskolci rendőrségi fogda tusolóhelyiségének rendbehozatala;**
- **a szabadtéri testmozgásra szolgáló udvarok javítása a meglátogatott rendőrségi fogdáknak.**

Ezen kívül, amíg a rendőrségi fogdákat szabálysértési, közbiztonsági őrizetesek és szabálysértési elzárást töltő fogvatartottak elhelyezésére is használják, **a CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok biztosítsanak számukra tevékenységi formákat (például TV/rádió, olvasás, társas elfoglaltságok, sport), és vizsgálják fölül az e fogvatartotti kategória számára biztosított látogatási lehetőségeket.**

Továbbá, **a CPT szeretne részletes tájékoztatást kapni a Budapesti Központi Rendőrségi Fogda sétaudvara rendbehozatalának terveiről.**

⁹ Lásd a CPT/Inf(96)5. dokumentum 33. bekezdését.

31. A látogatás során kiderült, hogy a rendőrségi zárkák videó-felügyelete nincs megfelelően szabályozva (lásd a 17. bekezdést is). Az ilyen megfigyelés tovakodó jellegére figyelemmel, olyan átfogó keretszabályozásra van szükség, amely, többek között, olyan specifikus jogalapot biztosít, amely szerint a zárkán belüli videó-felügyelet engedélyezhető, tartalmazza az alkalmazandó eljárást és a megtartandó követelményeket. Ezen kívül, az engedélyezésnek az egyes esetek szerint kell történnie, rendszeres és gyakori ellenőrzések mellett. Az is fontos, hogy a fogvatartottak magánszférája ne szenvedjen sérelmet, amikor az illemhelyet használják, vagy tisztálkodnak. Továbbá, a videó-kamerákkal való figyelést az erre a tevékenységre beosztott rendőröknek, kijelölt helyiségben kívánatos végezniük, az események rendszeres időközönként naplózásával. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a fenti megjegyzések tükrében részletes szabályozás kerüljön elfogadásra a zárkákban belüli videó-felügyeletről.**

b. előállító helyiségek

32. A meglátogatott rendőrségi létesítményekben előállító helyiségek voltak, amelyek a legfeljebb 12 óra időtartamban „előállított” személyek elhelyezésére szolgálnak. Ezek a helyiségek általában világosak és jól szellőzöttek voltak, tiszták, és padokkal voltak ellátva. A küldöttség által megkérdezett személyek többsége számára illemhely és ivóvíz rendelkezésre állt. Több órás fogvatartás után biztosították az étellel való ellátást is.

Néhány fogvatartott azonban arról panaszkodott, hogy az előállító helyiségben matrac vagy takaró biztosítása nélkül maradt éjszakára. Amiatt is voltak panaszok, hogy közel egy órát kellett várniuk ahhoz, hogy kiengedjék az illemhelyre. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy tegyenek intézkedéseket annak biztosítására, hogy ha az előállított személyeknek az éjszakát a rendőrségi előállító helyiségekben kell tölteniük, lássák el őket matraccal és takarókkal. Továbbá, az előállító helyiségekben elhelyezett személyek számára biztosítani kell az illemhelyre jutást (mind nappal, mind pedig éjjel).**

33. A küldöttség által látott egyes előállító helyiségek videó-felügyelő kamerákkal voltak felszerelve, a hívórendszereken fölül. A vonatkozó szabályozás¹⁰ szerint, a rendőrségi előállító helyiséget vagy videó-felügyelő kamerákkal kell felszerelni, vagy pedig a személyi állomány egy tagjának az előállító helyiség mellett kell maradnia. **A CPT-nek hangsúlyoznia kell, hogy a videó-felügyelő kamerák nem pótolják a zárkák rendőrök általi gyakori, közvetlen szemrevételezését, a fogvatartottak biztonságát szolgálva, és nem kívánatos megakadályozni a fogvatartottaknak a személyi állománnyal való közvetlen kapcsolatát.**

¹⁰ Lásd az Országos Rendőr-főkapitányság 19/1996. (VIII. 23.) utasítását.

B. Az idegenrendészeti jogszabályok alapján fogvatartott külföldi állampolgárok

1. Előzetes észrevételek

34. A CPT nyomon követő látogatást tett a budapesti és a nyírbátori idegenrendészeti őrzött szállásokon,¹¹ ahol a kiutasítás végrehajtására váró jogellenes bevándorlókat és a kérelmükre határozatot váró menedékjogot kérő személyeket helyezik el. A küldöttség meglátogatta a Ferihegyi Repülőtér Transzitövezetének idegenrendészeti szállását is (amely a 2. Terminálon található), és ahol azokat a külföldi állampolgárokat helyezik el, akiktől megtagadták a belépést Magyarország területére, és akik 24 órán belül nem távolíthatók el.

35. A CPT 2005. évi, előző időszakos látogatása óta módosították az idegenrendészeti jogszabályokat a harmadik országok állampolgárainak beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi törvény és a menedékjogról szóló 2008. évi törvény hatálybalépésével. Ennek eredményeként a leghosszabb időtartam, ameddig a külföldi bíró elé állítás előtt fogva tartható, öt napról 72 órára csökkent.¹² A fogvatartás bírói határozattal 30 napig meghosszabbítható, és a továbbiakban minden 30. napon megújítható, legfeljebb hat hónapig (korábban a leghosszabb fogvatartási időtartam egy év volt). Ezen időtartam alatt, ha a kiutasítás nem hajtható végre, de továbbra is fennáll a kiutasítás jogalapja, a külföldiek a rendőrség¹³ által fenntartott idegenrendészeti őrzött szálláson¹⁴ helyezhetők el, vagy kényszertartózkodási hely jelölhető ki számukra.

Továbbá, azok a külföldiek, akiktől megtagadták az országba való beutazást, eltávolításukra várva, 72 óráig terjedő időtartamra határövezetben lévő, kijelölt helyen, vagy, ha légi-közlekedési eszközzel érkeztek, nyolc napig terjedő időtartamban a repülőtér kijelölt helyén tarthatók.

A menedékjog iránt folyamodó külföldieket illetően, a menedékjogról szóló törvény 15 napig terjedő előzetes értékelési eljárásról rendelkezik annak megállapítása céljából, hogy a „Dublini eljárás” lefolytatható-e, és a nem elfogadható kérelmek kiszűrésére. Az előzetes értékelés eredményeként el nem utasított menedékjog iránti kérelmek azután „érdemi megvizsgálás”-ra kerülnek 60 napos határidővel, amely során a menedék iránt folyamodó személyt befogadó-központban helyezik el. A menedék iránti kérelmek a külföldiek számára kialakított szállásokon való tartózkodás alatt is benyújthatók.

2. Bántalmazás

36. A küldöttséghez nem érkezett a *budapesti őrzött szállás* személyi állománya részéről a fogvatartottakkal szembeni testi bántalmazásra vonatkozó állítás, és a küldöttség észlelte, hogy a személyi állomány tisztelettel bánt a külföldiekkel.

Ezzel ellentétben, a nyírbátori őrzött szálláson, a küldöttséghez a személyzet általi bántalmazásról szóló állítás érkezett. Továbbá, több fogvatartott az őrszemélyzet bizonyos

¹¹ *Őrzött szállás*, azaz „guarded shelter”.

¹² A külföldi 72 órára szóló szabálysértési őrizetbe helyezéséről szóló formális határozatot a bevándorlási hatóság (Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal) hozza.

¹³ A Határőrség 2008. januárjában összevonásra került a Rendőrséggel.

¹⁴ Magyarországon négy idegenrendészeti őrzött szállás van: Budapesten, Győrben, Kiskunhalason és Nyírbátorban. A fiatalokat és gyermekes családokat inkább befogadó központokban helyezik el, és nem a négy őrzött szálláson.

tagjai általi goromba beszédre és durva viselkedésre panaszkodott. A küldöttség észlelte, hogy az intézmény légköre rendkívül feszült, és gyér az érintkezés a fogvatartottak és a személyzet között. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a nyírbátori őrzött szálláson dolgozó személyi állomány kapjon egyértelmű felhívást arra vonatkozóan, hogy a fogvatartottak (akár testi, akár szóbeli) bántalmazása nem elfogadható, és súlyos szankciókat von maga után.** A Ferihegyi Repülőtér tranzitövezetében lévő szállás-on senkit sem tartottak fogva a látogatás időpontjában, és a küldöttség senkivel sem találkozott, akit korábban ott helyeztek el.

37. A küldöttség a fogvatartottak közötti erőszakra/megfélemlítésre vonatkozó néhány panaszt kapott a *nyírbátori őrzött szálláson*, amelyek főként etnikai feszültségből eredtek, ám részben annak a kényszerű semmittevésnek tudhatók be, amelyben a külföldieket hagyták (lásd a 43. bekezdést).

Az a gondoskodási kötelezettség, amelyet a törvény a rendvédelmi szervekre ró a felügyeletükre bízottakért, magában foglalja azt a felelősséget is, hogy megóvják őket a többi fogvatartottól is, akik ártani akarnak nekik. A fogvatartottak közötti erőszak/megfélemlítés jelenségének kezelése azt követeli meg az intézmény személyi állományától, hogy legyen résen a zavar jelei iránt, és egyszerre legyen határozott és megfelelően képzett a fellépésre, amikor szükséges. A személyi állomány és a fogvatartottak között a dinamikus biztonság és odafigyelés fogalmain alapuló pozitív kapcsolatok megléte ezzel kapcsolatban meghatározó tényező; ez nagymértékben attól függ, hogy a személyi állomány rendelkezik-e megfelelő interperszonális kommunikációs képességekkel (lásd a 49. bekezdést). **A CPT arra tesz ajánlást, hogy a nyírbátori őrzött közösségi szállás vezetése tegyen lépéseket a fogvatartottak közötti erőszak/megfélemlítés problémáinak megoldására, a fenti észrevételek tükrében.**

38. A rendőrségnek a meglátogatott intézményekben dolgozó tagjai látható módon gumibotot, kézbilincseket és paprika spray-t tartottak maguknál feladataik végzése közben. Ezt a gyakorlatot már a 2005. évi jelentésében is bírálta a CPT. ¹⁵ A magyar hatóságok válaszukban közölték, hogy „[...] ezeknek az eszközöknek a rejtett viselése súlyos következményekkel járhat”. A CPT-t nem győzte meg ez az érv. A Bizottság véleménye szerint, a mostani gyakorlat csak növelheti a feszültséget, és akadályozhatja a személyzet és a fogvatartottak közötti pozitív kapcsolatok kialakulását. **Ha szükségesnek tartják a rendőrségnek az idegenrendészeti őrzött szállásokra beosztott tagjai számára gumibot és kézbilincs tartását a fogvatartási körletekben, a Bizottság arra tesz ajánlást, hogy ezeket a felszereléseket rejtsek el.**

Figyelemmel továbbá az anyag lehetséges káros hatására, **a CPT úgy véli, hogy a paprika spray nem része az őrszemélyzet standard felszerelésének, és általában zárt térben nem lenne használható. A Bizottság szeretné megkapni a személyzet számára a paprika spray használatáról adott utasítások másolatát.**

3. Fogvatartási körülmények

39. A *budapesti idegenrendészeti őrzött szállás* a rendőrség használatában lévő, a repülőtérhez közeli, háromemeletes rendőrségi épület második emeletének felét foglalta el. A látogatás időpontjában 14 férfi és 4 nő volt elszállásolva (szemben a 24 férőhelyes hivatalos befogadóképességgel). A fogvatartási területen két részt különítettek el. A nők területe egyetlen helyiségből állt (mintegy 15 m² alapterülettel), két emeletes ágygal, és teljesen elkülönített tisztálkodási helyiségrésszel. A férfi-részben négy, egyenként 11 m² körüli

alapterületű szoba volt, két emeletes ágygal és teljesen elkülönített tisztálkodási résszel, és egy, 24 m² körüli szoba, négy emeletes ágygal. A szobák világosak, levegősek és tiszták voltak, és a fogvatartottak rendelkezésére szekrényeket bocsátottak, ahol személyes tárgyukat tárolhatták. A tisztálkodó-helyiségek is megfelelőek voltak.

A látogatás időpontjában a szobák nem voltak zsúfoltak, és a külföldi állampolgárok a nap nagyobb részét a szobájukon kívül, kicsiny közösségi térségben tölthették. Ha azonban a szállást teljes kapacitással használták volna, az egy fogvatartottra jutó minimális 4 m² lakóterület nem lett volna meg. Beszéltek a küldöttségnek arról a tervről, hogy a létesítmény befogadóképességét 32 férőhelyre bővítik ki, és új közösségi térséget és ebédlőt alakítanak ki 2009. végére. **A CPT szeretne több részletet kapni ezekről a tervekről. A tervek megvalósításával kapcsolatban ajánlást tesz arra, hogy az egy fogvatartottra számított legalább 4 m² lakóterület standardot tartsák meg a többszemélyes szobákban.**

40. A *nyírbátori idegenrendészeti közösségi szállás*-t teljesen újjáépítették, és 2005-ben nyitották meg ismét, közel ahhoz a korábbi létesítményhez, amelyet a CPT 1999-ben látogatott meg. A szállás háromemeletes épületet tölt ki, ahol két emeletet a fogvatartási körlet foglal el (a földszint a nők számára, az első emelet pedig a férfiak részére). A 169 személy (136 férfi és 33 nő) hivatalos befogadóképességgel kialakított létesítményben a látogatás időpontjában 53 személy volt elhelyezve (52 férfi és 1 nő).¹⁵

A fogvatartottak szobái megfelelő teret biztosítottak az elszállásolandó személyek számára (pl. a 16 m² körüli alapterületű szobákban két vagy három ágy volt, a 24 m² körüliben pedig öt ágy). Az ágyakon kívül a berendezés asztalból, székekből, polcokból és elkülönített illemhelyből állt. Minden emeleten volt közösségi térség/ebédlő és tusolóhelyiség is. A fogvatartottak szobáiban azonban nem voltak szekrények, aminek következtében személyes tárgyukat a földön lévő csomagokban tárolták. Továbbá, a szobákban nem volt felszerelve hívócsengő: **ezt a hiányosságot kívánatos megszüntetni.**

Összefoglalva, a fogvatartás tárgyi körülményei összességében kielégítőek voltak. Emellett azonban, mivel az idő nagy részében a külföldi állampolgárok szobáikba voltak zárva, és a létesítmény olyan kialakítása, amelyben inkább a biztonság, mint a külföldiek elhelyezése került a középpontba, a lakókörletek légköre börtönszerű.

41. A *Ferihegyi Repülőtér Tranzitövezetének fogvatartási létesítménye* 8 személy elhelyezésére alkalmas, ám a látogatás időpontjában senki sem tartózkodott ott. A szállás két, egyenként 16 m² körüli alapterületű helyiségből áll, mindegyikben két emeletes ágygal. A szobák megfelelően világosak és szellőzöttek, és mosdókagylóval, tusolóval és illemhellyel ellátott tisztálkodási blokkal rendelkeztek. A két lakószoba között kicsiny közösségi térség is volt, asztallal és karosszékekkel. Az egész létesítmény jól karbantartott és tiszta.

42. A *budapesti és a nyírbátori őrzött közösségi szállásokon* a külföldi állampolgárok számára napi egy óra szabadtéri testmozgás-t biztosítottak. Nem volt ilyen lehetőség a *Ferihegyi Repülőtér Tranzitövezetének fogvatartási létesítményé*-ben.¹⁶

A *budapesti idegenrendészeti őrzött szállás*-on a szabadtéri testmozgásra szolgáló térség csak padokkal volt felszerelve. Továbbá, a külföldieket kézbilincsben vitték át a fogvatartási

¹⁵ A küldöttséget úgy tájékoztatták, hogy az új létesítmény megnyitása óta az ott valaha elhelyezett legmagasabb létszám 110 volt.

¹⁶ A nyilvántartások azt mutatták, hogy a külföldiek általában kettőtől négy napig terjedő időt töltöttek a létesítményben.

körletből a szabadtéri testmozgásra szolgáló udvarra, mintha a két terület között nem lett volna biztonságos átjáró. Ez a módszeres gyakorlat aránytalan, és ezért elfogadhatatlan. A kézbilincs alkalmazásának kivételesnek kell lennie, egyéni kockázat-értékelés alapján. A *nyírbátori őrzött idegenrendészeti szállás*-t illetően, a szabadtéri testmozgást szolgáló terület szögesdróttal fedett, magas téglakerítéssel körülvett, tágas, kietlen területből állt.

A CPT a következő lépések megtételére tesz ajánlást:

- **szüntessék be a kézbilincs alkalmazását, amikor a külföldieket a szabadtéri testmozgásra szolgáló területre viszik át a budapesti őrzött szálláson;**
- **biztosítsák, hogy a Ferihegyi Repülőtér tranzitövezetének szállásán 24 óránál hosszabb időtartamra elhelyezett személyek naponta végezhesenek szabadtéri testmozgást;**
- **biztosítsanak a budapesti és a nyírbátori őrzött közösségi szállásokon sporteszközöket, a szélsőséges időjárás elleni védelmet és (Nyírbátor esetében) pihenőpadokat/székeket.**

43. Az 1999. évi látogatásáról készített jelentésében, ^a CPT megjegyezte, hogy az idegenrendészeti törvények hatálya folytán fogvatartott külföldiek idejük nagy részét kényszerű tétlenséggel töltik. A 2009. évi látogatás során kevés haladás volt tapasztalható a tevékenységek biztosításában.

A *budapesti idegenrendészeti őrzött szállás*-on a külföldiek nyitott-ajtó rezsimben voltak, amely lehetővé tette a férfiaknak, hogy a közösségi térségben gyűljenek össze. A nőket illetően, a „nyitott ajtó” rezsim abból állt, hogy szobáikból a (mintegy 5 m² alapterületű) folyosóra menjenek ki. Mind a férfiak, mind a nők számára, az egyedüli tevékenység – a televízió-nézés.

A *nyírbátori idegenrendészeti őrzött szállás* belső szabályzata/házirendje szerint, a külföldieket zárkáikból az étkezési időkben engedték ki, egy alkalommal, reggel, egyórás szabadtéri testmozgásra, és délután 4-től este 10-ig (11-ig hétfőként). Sok olyan fogvatartott, akikkel a küldöttség találkozott, arról panaszkodott azonban, hogy a gyakorlatban a szobáikon kívül töltött idő napi 3-4 óra körüli időtartamra zsugorodik. Továbbá, a számukra elérhető tevékenységeket az egyetlen csatornás televízió nézése és a társasjáték jelenti.

Az idegenrendészeti törvények hatálya alatt fogva tartott külföldiek számára biztosított céltudatos tevékenységek szegényes volta további frusztrációt és stresszt, sőt, egymás közötti feszültséget válthat ki belőlük, mint már fentebb megjegyeztük. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok tegyenek további erőfeszítéseket az idegenrendészeti őrzött szállásokon elhelyezett külföldi állampolgárokra alkalmazott rezsim fejlesztése érdekében, a hasznos/céltudatos tevékenységek kínálatának bővítése céljából (pl. sportszerek biztosítása, idegen nyelvű könyvek és napilapok/képes folyóiratok rendelkezésre bocsátása, nyelvoktatás, stb.). Minél hosszabb a fogvatartás időtartama, annál sokrétűbbnek kellene lenniük azoknak a tevékenységeknek, amelyeket számukra biztosítanak.**

44. A *budapesti őrzött idegenrendészeti szállás*-on a látogatási rend megfelelő volt; a fogvatartottak nyitott körülmények között, asztal körül ülve fogadták a látogatásokat. *Nyírbátor*-ban ellenben minden látogatásra zárt körülmények között került sor, úgy, hogy a

fogvatartottakat és látogatóikat (köztük ügyvédeket) teljes szélességben lyukakkal ellátott plexiüveg ablak választotta el. A CPT nem látja semmiféle okát, hogy az idegenrendészeti törvény alapján fogva tartott személyekre, akiket nem ítélték el, és nem gyanúsítanak bűncselekmény elkövetésével, miért kell olyan látogatási rezsimet alkalmazni, mint amelyek általában a szigorú rezsimű büntetés-végrehajtási intézetekben láthatók. Ha, kivételesen, egyedi fogvatartottakra szigorítások alkalmazását tartják szükségesnek, azt egyedi kockázat-értékelés alapján kell meghatározni. **A CPT intézkedések megtételére tesz ajánlást a nyírbátori őrzött szállás látogatási rendjének felülvizsgálata végett, annak érdekében, hogy a látogatásokra nyitottabb körülmények között kerülhessen sor.**

4. Egészségügyi ellátás

45. A *budapesti őrzött szállás*-on az egészségügyi ellátás biztosítása megfelelőnek tekinthető. Orvos látogatta a létesítményt heti öt napon át, reggel 8 órától délután 4-ig, és felcser volt jelent 24 órában. A repülőtér orvosa is hívható volt szükség esetén.

A *nyírbátori őrzött szállás*-on ellenben nem volt egészségügyi ellátást nyújtó személyi állomány, amely, az ott fogvatartottak létszámára tekintettel, elfogadhatatlan helyzet. Orvos heti három alkalommal állt rendelkezésre vizsgálatok céljából, és, sürgős esetben, a fogvatartottakat kórházba lehetett szállítani. Továbbá, sürgősségi fogászati ellátás rendelkezésre állt. A küldöttséget úgy tájékoztatták, hogy az őrzött szállás egyszer alkalmazott hat felcsert, de álláshelyeiket 2007-ben megszüntették. A szállás vezetősege állítólag kérelmezte, hogy a felcser-álláshelyeket ismételten engedélyezzék. Nem meglepő, hogy a küldöttség több panaszt kapott a fogvatartottaktól az egészségügyi ellátást nyújtó személyzethez jutással kapcsolatos problémák miatt. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy tegyenek intézkedéseket a nyírbátori őrzött szálláson orvos elérhetőségi idejének jelentős növelése érdekében, és felcser jelenlétének biztosítására napi 24 órában.**

A *Ferihegyi Repülőtér tranzitövezetének szállásá-ját* illetően, a repülőtéri orvos állítólag mindenkor rendelkezésre állt, és a kórházba szállítás szükség esetén megszervezhető.

46. A *budapesti és a nyírbátori őrzött szállások*-on, a fogvatartottak orvosi vizsgálatá-ra röviddel befogadásuk után sor került. A *Ferihegyi Repülőtér tranzitövezetének szállásá*-n a küldöttségnek azt mondták, hogy ilyen vizsgálatot csak a külföldi állampolgár kérésére szerveznek. A CPT véleménye szerint az újonnan érkezettek egészségügyi ellenőrzése mind a külföldi állampolgár, mind pedig a személyi állomány érdeke, és a vizsgálat megelőző közegészségügyi intézkedés is. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok vezessék be a Ferihegyi Repülőtér tranzitövezetének szállására befogadott személyek módszeres egészségügyi vizsgálatát.**

47. A küldöttség által meglátogatott más rendőrségi létesítményekben nem tartották tiszteletben az orvosi titoktartás-t. Különösen, rendőrök voltak jelen az orvosi vizsgálatok alatt (a női fogvatartottak vizsgálatának kivételével, a budapesti őrzött szálláson). Továbbá, az egészségügyi kartonokat együtt tartották a fogvatartott jogi aktáival, és azok a rendőrtisztek számára hozzáférhetőek voltak. **Ezzel kapcsolatban a 15. bekezdésben írt ajánlásra hivatkozunk.**

Meg kell jegyeznünk, hogy a budapesti őrzött szálláson dolgozó felcserek őrfeladatokat is elláttak. Továbbá, azok a felcseri álláshelyek, amelyeket a nyírbátori őrzött szálláson megszüntettek, mind egészséggondozói, mind pedig őri /felügyelői feladatokat is magukban

foglaltak. A CPT véleménye szerint, az idegen állampolgárok fogvatartására kialakított közösségi szállásokon dolgozó felcserekre felügyelői feladatokat bízni nem hasznos a megfelelő egészséggondozó/beteg viszony kialakítása szempontjából, és esetleges érdekütközést válthat ki (pl. a külföldi állampolgárnak az őrszemélyzet általi bántalmazásáról szóló állítás esetén). **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok intézkedjenek ennek a gyakorlatnak a megszüntetésére. A Bizottság a 15. bekezdésben írt megjegyzésekre és információkérésre is hivatkozik, az egészségügyi személyi állomány hivatali pozíciójával kapcsolatban.**

5. Garanciák

48. A jogokról szóló tájékoztatás-t és a házirendet szóban ismertették a meglátogatott intézményekben (szükség esetén tolmács közreműködésével). A *nyírbátori őrzött szállás*-on a küldöttség tájékoztató nyomtatványokat is látott (angol, német és bosnyák/horvát/szerb¹⁷) kifüggesztve egy hirdetőtáblán, a közösségi térségben. *Budapest*-en arra kérték a külföldieket, hogy írjanak alá egy (magyar nyelvű) tájékoztató anyagot, amelyet behelyeztek aktájukba. Továbbá, a menekültügyi eljárásokról való tájékoztatás, a nagykövetségek/konzulátusok jegyzéke, és a Magyar Helsinki Bizottság füzetei el voltak helyezve az intézmények közösségi térségeiben. Emellett azonban, a megkérdezett külföldi állampolgárok arról panaszkodtak, hogy nem látták el őket megfelelő tájékoztatással jogaikról, a rájuk alkalmazandó eljárásokról, és az idegenrendészeti szállások házirendjéről.

A CPT megismétli azt az ajánlását, hogy intézkedjenek annak biztosítására, hogy a fogvatartottak jogairól, a házirendről, az alkalmazandó eljárásokról szóló írásos tájékoztatás rendelkezésre álljon a külföldi állampolgárok által a leggyakrabban beszélt nyelveken minden idegenrendészeti szálláson Magyarországon, és azt befogadásukkor adják át a fogvatartottaknak.

49. A bevándorlási hatóság (Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal – BÁH) által kibocsátott közigazgatási őrizetet elrendelő határozat ismertette a jogi segítségnyújtáshoz való jog-ot. A külföldiekről szóló törvény 59. §-a szerint, külföldit jogi képviselő képviselhet a bírósági tárgyaláson; ha a külföldi nem érti a magyar nyelvet, vagy nem képes jogi képviselőt biztosítani, a bíróság jogi képviselőt kell, hogy kirendeljen. A törvény azonban azt is kiköti, hogy a tárgyalás megtartható a fogvatartási helyen, a külföldi állampolgár jogi képviselőjének távollétében. Továbbá, a küldöttség úgy értette, hogy a bíróság hozhat határozatot az érintett külföldi állampolgár távollétében, a dokumentáció alapján.

Egyes fogvatartottak, akikkel a küldöttség a látogatás ideje alatt találkozott, arra panaszkodott, hogy nem volt alkalma ügyvéddel találkozni. Más fogvatartottak, akik részesültek az említett jogi segítségnyújtásban, elmondták, hogy csak a bírósági tárgyaláson találkoztak ügyvédjükkel, és az ügyvéd passzív magatartást tanúsított. A Magyar Helsinki Bizottság által a külföldi állampolgároknak nyújtott segítség dicséretes; ez azonban nem fogható úgy fel, hogy pótolná az állam felelősségét abban, hogy jogi segítséget biztosítson a fogvatartott külföldi állampolgároknak.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok biztosítsák, hogy az idegenrendészeti törvények alapján fogvatartott személyek már szabadságelvonásuk legelején, és az eljárás minden szakaszában ténylegesen rendelkezzen az ügyvédhez

¹⁷ Kétségtelenül létezett afgán, arab, francia és vietnami nyelveken is tájékoztató anyag is.

jutás jogával. Kívánatos a jogi segítségnyújtás igénybevételéről szóló, érthető tájékoztatást a fogvatartott külföldi állampolgárok rendelkezésére bocsátani. Ezen kívül, a bírósági fölülvizsgálat során biztosítani kell az érintett külföldi állampolgár szóbeli meghallgatását.

Továbbá, kívánatos lenne jogi tanácsadó rendszeres jelenlétét biztosítani az idegenrendészeti szállásokon.

6. Egyéb

50. A személyi állomány képzésé-t illetően, a meglátogatott létesítmények vezetése arról tájékoztatta a küldöttséget, hogy a személyi állomány rendszeresen különböző képzéseken vesz részt (például elsősegély, pszichológia, stb.) A budapesti őrzött szállás személyi állománya számára betervezték, hogy válságkezelési tanfolyamon vesz részt 2009. nyarán. Az idegen nyelvi tanfolyamokat azonban állítólag 2007. végén megszüntették, a finanszírozás hiánya miatt.

A CPT már korábbi látogatási jelentéseiben is hangsúlyozta, hogy amellett, hogy fejlett interperszonális kommunikációs képességekkel is rendelkezik, a külföldi állampolgárok befogadására szolgáló intézményekben dolgozó személyi állománynak jól kell ismernie a fogvatartottak eltérő kultúráit is, és az állomány legalább néhány tagjának megfelelő (idegen)nyelvi jártassággal is rendelkeznie kell. Ez a fogvatartottak közötti erőszakos cselekmények kezelése szempontjából is fontos. **A Bizottság ajánlást tesz arra, hogy tegyenek további erőfeszítéseket a külföldi állampolgárokkal dolgozó személyi állomány szakoktatásának fejlesztésére a fenti megjegyzések tükrében, és bátorítsák a személyi állomány és a fogvatartottak közötti nagyobb személyes kommunikációt.**

51. A 2005. évi látogatás során tapasztaltakhoz hasonlóan, a magyar jogszabályok most sem tartalmazznak rendelkezéseket a külföldiekéről szóló törvény alapján fogvatartott külföldiekre alkalmazandó fenyítő szankciók-ról. Egy, a nyírbátori őrzött szállás-on fogvatartott külföldi azt állította, hogy miután tiltakozott a zárka átkutatása ellen, négy rendőr kirakta a szobájából, és az egészségügyi elkülönítőben helyezte el, ahol több órát töltött; ebben az időtartamban, állítása szerint, hátrabilincseltek a kezét. A CPT meggyőződése, hogy mind a fogvatartottak, mind a szállásokon dolgozó személyi állomány közös érdeke, hogy egyértelmű, világos, megfelelő garanciákat tartalmazó eljárást¹⁸ hozzanak hivatalosan létre, és alkalmazzanak a gyakorlatban, amely alapján a fogvatartott a megfelelő rend és biztonság érdekében a többiektől elkülöníthető legyen. Ebben a tekintetben ugyanis minden szürke terület /szabályozatlanság nem hivatalos (és ellenőrizetlen) rendszerek kialakulását váltja ki. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok a fenti észrevételek tükrében fogadjanak el ilyen eljárást. Továbbá, az egészségügyi elkülönítő semmilyen körülmények között sem használható fenyítő vagy közigazgatási/szabálysértési elkülönítési célokra.**

52. A budapesti őrzött szállás-on a külföldiek számára korlátlanul rendelkezésre állt egy fizetős telefon a fogvatartási körletben (feltéve, hogy volt pénzüik telefonkártyát vásárolni). A nyírbátori őrzött szállás-on is volt két fizetős telefon, ám sok fogvatartott arra panaszkodott, hogy a telefonhívásokat a személyi állomány néhány percre korlátozta. Nem engedték meg a külföldiek számára, hogy ott-tartózkodásuk idejére maguknál tartsák hordozható telefonjukat,

¹⁸ Lásd ebben a vonatkozásban a CPT standardjait (CPT/Inf (2002) 1 Rev. 2006), 19. oldal (55. bekezdés).

és a rossz anyagi helyzetű fogvatartottak számára csak az ügyvéd, az emberi jogok országgyűlési biztosának hivatala és a konzulátus/nagykövetség hívására volt lehetőség.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy intézkedjenek annak biztosítására, hogy a fogvatartottak a nyírbátori őrzött szálláson megfelelően telefonhoz jussanak. Általánosabban, a Bizottság felkéri a magyar hatóságokat, hogy legalább havi egy ingyenes telefonhívást biztosítsanak azoknak az idegenrendészeti fogvatartottaknak, akiknek maguknak nincsenek pénzeszközeik. Továbbá, tekintettel arra, hogy a fogvatartottak nem elítéltek, és bűncselekmény elkövetésével sem gyanúsítják őket, a CPT-nek az a véleménye, hogy kívánatos lenne számukra hordozható telefonjaik használatát engedélyezni.

C. Büntetés-végrehajtási intézetek

1. Előzetes észrevételek

53. A küldöttség teljeskörű látogatást tett a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben, Miskolcon (a továbbiakban miskolci büntetés-végrehajtási intézet), és a Tiszalöki Büntetés-végrehajtási Intézetben, és célzott látogatást a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben, ahol a Különleges Biztonsági Körletben (KBK) elhelyezett lakókkal, és a magas biztonsági rezsimet igénylőnek tekintett más fogvatartottakkal (IV. biztonsági fokozatú fogvatartottakkal) való bánásmódra összepontosította vizsgálatát.

54. A látogatás elején a küldöttséget arról tájékoztatták, hogy az utóbbi négy évben a börtönök zsúfoltsága csökkenőben van. 2009. márciusának közepén 15.367 fogvatartottat tartottak nyilván, az egy évvel korábbi mintegy 16.100-hoz képest. A túltöltöttség 22 %-ra csökkent, a CPT 2005. évi látogatásának idején mért 41 %-hoz képest. A kedvező alakulás okaként döntően a büntetés-végrehajtási kapacitás általános növelésében jelölték meg (11.406 helyett 12.566 férőhely), két új börtön 2008. folyamán történt megnyitása nyomán, Szombathelyen és Tiszalökön¹⁹. Ugyanakkor, a küldöttség hivatalos beszélgetőpartnerei elmondták, hogy erőfeszítéseket tesznek a szabadságvesztés-büntetés alternatíváinak szélesebb körű alkalmazása érdekében.

Mindamellet, a túltöltöttség továbbra is súlyos probléma számos büntetés-végrehajtási intézetben; a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben az egyik legzsúfoltabb volt a látogatás időpontjában, mintegy 85 %-os túltöltöttségi rátával. A küldöttség tanúja volt a létesítmény életének számos területén a zsúfoltság okozta negatív hatásoknak: túlságosan kevés zárkán kívüli tevékenység és fokozott feszültség a fogvatartottak és a személyi állomány, valamint maguk a fogvatartottak között (lásd az 55., 59. és 82. bekezdéseket).

Amint a CPT korábban is hangsúlyozta²⁰, hogy a további férőhelyek biztosítása önmagában nem kínál tartós megoldást. A túltöltöttség féken tartásához vezető legjárhatóbb út – a börtönbe küldött személyek létszámának korlátozása vagy modulálása. Ezzel kapcsolatban a Bizottságnak hangsúlyoznia kell, hogy olyan stratégiára van szükség, amely mind a börtönbe való befogadásra, mind pedig az onnan való szabadulásra kiterjed, annak biztosítására, hogy a szabadságvesztés büntetés valóban a legvégső eszköz legyen. **A CPT arra bátorítja a magyar hatóságokat, folytassák a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságának leküzdésére irányuló erőfeszítéseiket, külön hangsúlyt helyezve a szabadságvesztéssel nem járó intézkedésekre a büntetőítélet kiszabása előtti időszakban, a szabadságvesztés alternatíváinak alkalmazására, és a szabadságuktól megfosztott személyeknek a társadalomba való visszailleszkedését segítő intézkedések elfogadására.**

2. Bántalmazás

55. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön KBK körletében, vagy más IV. biztonsági fokozatban fogvatartott, és a látogatás során megkérdezett személyek közül senki sem panaszkodott ebben az intézetben a személyi állomány általi bántalmazás-ról.

¹⁹ A két létesítmény hivatalos befogadóképessége 800, illetve 700 férőhely.

²⁰ Lásd a CPT/Inf (2001) 2. dokumentum 89. bekezdését.

A *miskolci büntetés-végrehajtási intézetben* a küldöttség számos hihető, orvosi bizonyítékokkal alátámasztott beszámolót kapott a fogvatartottaknak a személyi állomány általi fizikai bántalmazásáról. A beszámolók szerinti bántalmazás főképpen ütlegelésre és rúgásokra vonatkozott, amelyeket az elmondások szerint nem csak a börtönhelyiségekben, hanem a szomszédos bírósági épületben is alkalmaztak.

A *tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben* a küldöttséghez érkezett néhány állítás a fogvatartottak börtönőrök, különösen pedig a „speciális reagálású egység”²¹ általi testi bántalmazásáról. Az elmondások szerinti bántalmazás főképpen pofonokból, ütésekkel és rúgásokból állt, és elmondták, hogy irodákban, zárakban vagy a fenyítő körletben történtek.

A két utóbbi intézetben a küldöttség a fogvatartottak szóbeli sértegetésére vonatkozóan hallott néhány beszámolót, amelyek között rasszista jellegűek is voltak, továbbá arról, hogy a személyi állomány bizonyos tagjai más formában tanúsítottak provokatív magatartást.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetek személyi állományát rendszeresen emlékeztessék arra, hogy a fogvatartottakkal szembeni testi bántalmazás, a szóbeli gorombáskodás és a provokatív magatartás más formái nem elfogadhatók, és az ilyen cselekmények elkövetőit, valamint azokat, akik az ilyen magatartást elnézik, súlyos szankciókkal fogják sújtani. Kívánatos, hogy mindkét intézet vezetése nagyobb éberséget tanúsítson ezen a területen, többek között azzal, hogy az intézet vezetői rendszeresen megjelenjenek a fogvatartási körletekben, közvetlen kapcsolatot tartanak fenn a fogvatartottakkal, és javítják a munkatársak kiválasztási eljárásait és a személyi állomány képzését.

56. A küldöttség által megvizsgált legtöbb esetben, a mozgáskorlátozó eszközök (pl. kézbilincs) személyi állomány általi igénybevétele a dühöngő és/vagy erőszakos fogvatartottak megfékezésére, nem aránytalan.

A *miskolci büntetés-végrehajtási intézetben* azonban, a kézbilincsek és a bokabilincsek használata nincs egyértelműen megkülönböztetve a nyilvántartásokban. Ezzel kapcsolatban külön meg kell említeni azt a fogvatartottat, aki elmondta, hogy a kezeit és a bokáit megbilincsték, és a két bilincsgarnitúrát a háta mögött megkötötték, úgy, hogy ettől teljesen kifeszített helyzetbe került egy fél órán keresztül. Jelentésében a személyi állomány azt írta le, hogy a fogvatartott megpróbálta megtámadni őket. A nyilvántartás nem mutatta bokabilincs alkalmazását; a fogvatartott bokáján lévő sérülések, amelyeket a börtönorvos észlelt, megegyeztek a korábban alkalmazott bokabilinccsel. **A CPT-nek hangsúlyoznia kell, hogy valakit kifeszített testhelyzetben tartani (pl. kéz- és bokabilincsnek a hát mögött összekötésével) nem elfogadható.**

Továbbá, a *tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben* a küldöttség a kézbilincs teljesen elfogadhatatlan alkalmazásáról hallott állítást (azaz a fogvatartott háta mögött rögzítve, és felemelve, hogy fájdalmat okozzon). **Ez a magatartás testi sértést megvalósító cselekménynek tekinthető.**

57. A CPT véleménye szerint, a mozgáskorlátozó eszközök mértéktelen, vagy aránytalan alkalmazása embertelen és megalázó bánásmódot eredményező helyzetekhez vezethet. A Bizottság azt is hangsúlyozni kívánja, hogy a mozgáskorlátozó eszközök minden egyes

²¹ „Speciális reagálású egység”-et minden büntetés-végrehajtási intézetben létrehoznak. Egyik feladatuk az intézményben keletkezett rendezavarások esetén történő közbelépés.

alkalmazásának lelkiismeretes nyilvántartásba vétele alapvető fontosságú biztosíték az esetleges visszaéléssel szemben, és általánosabb szinten, a jó vezetés fontos eszközét adja. Ezzel kapcsolatban a bokabilincs alkalmazását külön kellene nyilvántartani a kézbilincs igénybevételétől. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a fenti észrevételek tükrében vizsgálják fölül a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazására vonatkozó szabályozást.**

Azt is ki kell emelni, hogy a fogvatartottakon a büntetés-végrehajtási intézeteken belüli és azokon kívüli mozgáskorlátozó eszközök alkalmazása szintén aggasztja a Bizottságot (lásd ezzel kapcsolatban a 118-119. bekezdéseket).

58. A *tiszalöki büntetés-végrehajtási intézet*-ben a küldöttséget úgy tájékoztatták, hogy olykor kutyák-at alkalmazhatnak távortartó/eltérítő intézkedésként, amikor a zárkák átkutatását végzik. A küldöttség által megkérdezett egyik fogvatartott elmondta, hogy egy szájkosaras kutya megtámadta a zárkájában, és, hogy egy másik alkalommal egy szájkosarat nem viselő kutya elé állították, amikor a zárkáján kívül állt. A CPT úgy véli, hogy a fent említett kutyahasználat teljesen helytelen. **A Bizottság azt az ajánlást teszi, hogy tegyenek lépéseket annak biztosítására, hogy ne alkalmazzanak kutyákat a fogvatartottak lakókörleteiben a fenti körülmények között.**

59. A *miskolci büntetés-végrehajtási intézet*-ben sok állítás hangzott el a fogvatartottak közötti erőszak-ról, amelyek legtöbbjét orvosi bizonyíték támasztotta alá. A zsúfoltság eredményeként nem volt lehetséges a különböző kategóriába sorolt fogvatartottakat külön lakókörletekben tartani, és számos elhelyezési követelményt figyelmen kívül kellett hagyni. Ehhez a helyzethez még súlyos létszámhiány is társult, és az intézetnek nem volt pszichológusa, hogy elvégezze az egyéni kockázat-értékelést. Továbbá, az a megoldás, amely szerint az őrszemélyzet és a fogvatartottak közötti kommunikáció a zárkaképvisező útján folyt, nem segítette a börtön munkatársait abban, hogy jól megismerjék a börtönnépességet, és magában hordozta a visszaélés lehetőségét; a CPT véleménye szerint, **a zárkaképviseelő rendszer nem akadályozhatja a közvetlen kommunikációt az őrszemélyzet és a többi fogvatartott között.**

Bár a megkérdezett fogvatartottak többsége azt mondta, hogy a börtönsemélyzet megfelelő módon lépett közbe, amikor a fogvatartottak közötti erőszak eseményével találta szemben magát, egyes fogvatartottak indokolatlan késlekedésről beszéltek, mielőtt a börtönalkalmazottak intézkedésbe fogtak. Az is a CPT különös aggodalmára ad okot, hogy néhány esetben, az őrszemélyzet állítólag arra bízta a fogvatartottakat, hogy más fogvatartottakat támadjanak meg.

Jobb jel, hogy a küldöttség nem szerzett olyan benyomást, hogy a fogvatartottak közötti erőszak probléma lenne a *tiszalöki büntetés-végrehajtási intézet*-ben. Továbbá, nem volt olyan megkérdezett IV. biztonsági fokozatban lévő fogvatartott, aki a fogvatartottak közötti erőszakról vagy megfélemlítésről panaszkodott volna a *sátoraljaújhelyi börtön*-ben.

60. Az a gondoskodási kötelezettség, amelyet a törvény a büntetés-végrehajtási hatóságokra ró a felügyeletükre bízott fogvatartottakért, magában foglalja azt a felelősséget is, hogy megóvják őket a többi fogvatartottól is, akik esetleg ártani akarnak nekik. A büntetés-végrehajtási hatóságoknak proaktív módon meg kell akadályozniuk a fogvatartottak által más fogvatartottakkal szemben alkalmazott erőszakot és megfélemlítést. A fogvatartottak közötti erőszak jelenségének megoldása érdekében szükséges, hogy a börtönsemélyzet vegye észre a zavar jeleit, és mind elhatározott, mind pedig megfelelően képzett legyen a fellépésre, amikor

az szükséges. A személyi állomány és a fogvatartottak közötti, a dinamikus biztonság és óvás fogalmain alapuló pozitív kapcsolatok léte meghatározó tényező ezzel összefüggésben. Ez nagymértékben attól függ, hogy megfelelő létszámú személyi állomány legyen jelen a fogvatartási körletekben. A fogvatartottak egymás közötti erőszakos cselekményei és megfélemlítése elleni küzdelem másik legfontosabb alkotóeleme az egyes fogvatartottak gondos értékelése, osztályba sorolása és a megfelelő zárkaelosztás a börtönnépességen belül.

A Bizottság azt az ajánlást teszi, hogy a miskolci büntetés-végrehajtási intézet vezetője, a fenti észrevételekre figyelemmel, alkalmazza az összes rendelkezésére álló eszközt a fogvatartottak közötti erőszak és megfélemlítés megakadályozására. Ezzel kapcsolatban a 89. és a 104. bekezdésekben írt ajánlásokra hivatkozunk, arról, hogy pszichológust kell alkalmazni, és növelni kell az alkalmazotti létszámot ebben az intézetben. **A CPT arra is ajánlást tesz, hogy a miskolci büntetés-végrehajtási intézet vezetése intézzen egyértelmű üzenetet az őrszemélyzethez arról, hogy a fogvatartottak közötti erőszak provokálásának kísérletei teljes mértékben elfogadhatatlanok, és súlyos következményekkel fognak járni.**

61. A CPT szeretné hangsúlyozni az ügyészi szervek hathatós fellépése-nek fontosságát, amikor lehetséges bántalmazásra utaló információ kerül napvilágra. A 2009. évi látogatás során, a CPT küldöttsége kiemelt figyelmet fordított arra, hogyan folytattak le bizonyos vizsgálatokat azokban az ügyekben, amelyek a fogvatartottak bántalmazásáról szóló állítások alapján indultak. A CPT küldöttségének értékelése szerint az illetékes ügyészi szervek által ezekben az ügyekben mostanáig tanúsított fellépés általában pozitív.

Az egyik ügy a Somogy megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben, Kaposváron előzetes letartóztatásban lévő fogvatartott személy esete²², aki 2009. február 13-án meghalt a fogvatartásban elszenvedett sérülésektől. A küldöttség részletes tájékoztatást kapott a folyamatban lévő vizsgálatról, ideértve az igazságügyi orvosszakértői véleményt és más bizonyítékokat, az esetben érintett személyek és tanúk vallomását is. A látogatás végén, a küldöttség azt a tájékoztatást kapta, hogy a gyanúsítottat a börtönszemélyzet tagjai között azonosították; nem csupán a bántalmazás vélelmezett elkövetői, hanem azok ellen is eljártak, akik nyilvánvalóan elnézték a bántalmazási cselekményeket. Továbbá, a küldöttséget tájékoztatták arról az ügyészségi szándékról, hogy kiterjesztik a vizsgálat hatályát, mivel nevezett fogvatartotton a börtönbe érkezéskor olyan sérülések is voltak, amelyeket esetleg a rendőrségi fogvatartása alatt szenvedhetett el.

A küldöttségnek arra is volt módja, hogy megvizsgálja az egyik előzetesen fogvatartott ügyében²³ tett intézkedést, akit, elmondása szerint, a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben, a zárkájában a börtönszemélyzet megvert 2008. szeptember 2-án, miután konfliktusa támadt az egyik őrral. Nemcsak az esetben közvetlenül érintett személyzet ellen indult meg a büntetőeljárás, hanem az egyik vezető ellen is, aki nem reagált az arról szóló jelentésre, mi történt.

A CPT szeretne naprakész tájékoztatást kapni három hónapon belül a fent említett ügyekben folyó vizsgálatokról, és a megindult fegyelmi- és/vagy a büntetőeljárásról.

²² A Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzéséről szóló Európai Egyezmény 11. cikkének (3) bekezdése értelmében, az érintett neve kihagyásra került. A magyar igazságügyi hatóságok válaszában „A” megjelöléssel szerepel.

²³ Az érintett fogvatartott a magyar igazságügyi hatóságok válaszában „M” megjelöléssel szerepel.

62. Általánosabban, ahhoz, hogy áttekintése legyen a fogvatartottakkal való bánásmód országos helyzetéről, a CPT szeretné megkapni a következő adatokat a 2008. és a 2009. évekre vonatkozóan, Magyarország összes büntetés-végrehajtási intézetét illetően:

- a büntetés-végrehajtási intézetek személyi állománya/más fogvatartottak ellen bántalmazás miatt benyújtott panaszok/feljelentések száma;
- a fenti panaszok/feljelentések nyomán megindított büntető/egyelmi eljárások száma;
- a kiszabott egyelmi és/vagy büntető szankciók kimutatása.

3. IV. biztonsági fokozatba sorolt fogvatartottak

63. A magas biztonsági fokozatú elhelyezést igénylő (IV. biztonsági fokozatú) fogvatartottak helyzete a CPT és a magyar hatóságok között folyamatban lévő párbeszéd témája. A 2009. évi látogatás során ismételten kiemelt figyelmet kaptak az e kategóriába sorolt fogvatartottak, akik között olyanok is voltak, akik speciális biztonsági feltételek szerint, azaz Különleges Biztonsági Körletben (KBK) voltak elhelyezve (lásd a jelentés 4. bekezdését).

A látogatás időpontjában, a miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben 16, illetve 33 IV. biztonsági fokozatban lévő fogvatartott volt, és valamennyiüket rendes fogvatartási körletekben helyezték el. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben, a 24 IV. biztonsági fokozatú fogvatartottból hárman az intézet KBK körletében voltak elhelyezve.

64. A törvényi biztosítékok-at illetően emlékeztetnünk kell arra, hogy az érintett vagy az ügyész, vagy a bíróság, vagy a büntetés-végrehajtási intézet befogadó-bizottsága sorolja a IV. biztonsági fokozatba. Az érintett fogvatartottak státuszát háromhavonta fölülvizsgálják.

A 2009-ben látogatást tett küldöttség némi javulást tapasztalt a IV. biztonsági fokozatba sorolás során alkalmazott eljárást illetően. A látogatás során megkérdezett fogvatartottak azt mondták, hogy kaptak egy példányt a határozatból, amely tartalmazta a jogorvoslat lehetőségét. Sőt, több olyan fogvatartott, akivel a küldöttség találkozott, szóbeli tájékoztatást is kapott az intézkedés okairól. Az érintett fogvatartottak azonban nem kaptak írásbeli tájékoztatást IV. biztonsági fokozatba sorolásukról, ami nehezítette a határozat vitatását, és a besorolásukról szóló határozat meghozatala előtt nem kaptak lehetőséget arra, hogy elmondják véleményüket az ügyről. Nincs továbbá független hatóság előtti fellebbezési lehetőség, mint ahogyan arról az Európai Büntetés-végrehajtási Szabályok²⁴ rendelkeznek.

Általánosabban, mind a megkérdezett nevelők, mind pedig a fogvatartottak csalódottságuknak adtak hangot az időszakos fölülvizsgálatokat illetően. Sok esetben a fogvatartottak a IV. biztonsági fokozatba sorolását kiváltó ok (gyaníthatóan) általa elkövetett bűncselekmény jellege, és szökési múltja volt. Ezekben az esetekben egyértelműen kiderült a 2009. évi látogatás során, hogy az időszakos fölülvizsgálatok nem jelentették a fogvatartott adott időpontban volt veszélyességének, vagy arra irányuló hajlandóságának az alapos értékelését, hogy újra ugyanolyan elfogadhatatlan cselekményt kövessen el, mivel bármilyen magatartást

²⁴ Lásd az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a tagállamokhoz intézett Rec (2006) 2 ajánlásának 53. és 70. szabályait az Európai Büntetés-végrehajtási Szabályokról. Az 53.7. szabály szövege a következő: „Az a fogvatartott, akivel szemben [speciális magas biztonsági vagy veszélyességi] intézkedést alkalmaznak, jogosult kifogással élni a 70. szabályban írt feltételek szerint”. A 70.3. szabály szerint, „Ha a kérelem teljesítését megtagadják, vagy a kifogást elutasítják, a megtagadás vagy az elutasítás okait közölni kell a fogvatartottal, és a fogvatartott jogosult független hatóság előtt fellebbezni”.

is tanúsított az érintett fogvatartott a büntetés-végrehajtási intézetben az elmúlt hónapokban és években, továbbra is a IV. biztonsági fokozatban maradt. Ezek a helyzetek a szóban forgó fogvatartottak körében az igazságtalanság érzetét keltették, és a börtönszemélyzet számára kevés mozgástér maradt arra, hogy fejlődésre biztassák őket magatartásukban. A CPT véleménye szerint fontos azoknak a fogvatartottaknak a kezelése szempontjából, akik személyiségük, vagy magatartásuk miatt valószínűleg hosszú időt fognak a IV. biztonsági fokozatban tölteni, hogy a kezelésükről hozott határozatok ne csak tisztességesek legyenek, hanem tisztességesnek is látszanak. Az ilyen hozzáállás hiánya valószínűleg sérelem érzetet eredményez, és romboló magatartási spirálba vezet.

A CPT ismételten felkéri a magyar hatóságokat, intézkedjenek korábbi ajánlásainak végrehajtása iránt a IV. biztonsági rezsimbe helyezett fogvatartottak számára az intézkedés okairól szóló tájékoztatás írásban való eljuttatása, valamint lehetőség biztosítása tekintetében arra, hogy az ilyen fogvatartottak kifejezhessék véleményüket az ügyről.

A Bizottság megismétli azon ajánlását is, hogy a fogvatartottaknak a IV. biztonsági rezsimbe való besorolási rendszerét annak biztosításával vizsgálják fölül és finomítsák, hogy ezt a fokozatot kizárólag a fogvatartottak aktuális magatartására és viselkedésére tekintettel alkalmazzák – és tartsák fenn -.

Továbbá, a CPT azt az ajánlást teszi, hogy intézkedjenek annak biztosítására, hogy az érintett fogvatartottaknak legyen joguk független hatóság (pl. bíró) előtt megfellebbezni a IV. biztonsági rezsimbe való besorolásukról hozott határozatokat.

65. A tárgyi feltételek-et illetően, amelyek között a miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben a IV. biztonsági rezsimbe sorolt fogvatartottakat elhelyezik, azok a többi fogvatartott körülményeihez hasonlíthatók; ezzel kapcsolatban a 80. és a 84. bekezdésekre hivatkozunk. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben a nem a KBK-ban elhelyezett IV. biztonsági rezsimű fogvatartottak (9 m² körüli alapterületű) egyszemélyes zárkákban, vagy nagyobb (16, 26 és 46 m² körüli alapterületű) zárkákban voltak elhelyezhetők, amelyekben megfelelően 4, 8 és 14 fogvatartott lakott. A zárkák világosak, megfelelően szellőztek, jól felszereltek voltak, és takart illemhellyel rendelkeztek. Az előbbi mondatban írt betöltöttségi mutatókból egyértelmű, hogy sok zárkában a fogvatartottak meglehetősen szűk körülmények között voltak elhelyezve.²⁵ **A CPT arra biztatja a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön vezetését, hogy csökkentse a mostani túltöltöttségi szintet a IV. biztonsági rezsimű fogvatartottak elhelyezésére szolgáló zárkákban azzal, hogy a cél – legalább 4 m² lakótér fogvatartottként a többszemélyes zárkákban.**

66. A Sátoraljaújhelyi Fegyház- és Börtönben két egyszemélyes zárkában (a 311. és a 312. számúban) voltak elhelyezve a IV. biztonsági rezsimbe sorolt fogvatartottak, akiknek magatartását a látogatás időpontjában értékelték. A 312. számú zárka bejáratánál ráccsal elhatárolt terület csak 3.75 m² lakóterületet hagyott a fogvatartott számára. **A CPT ennek a hiányosságnak a megszüntetésére tesz ajánlást. Továbbá, a Bizottság szeretne tájékoztatást kapni a magyar hatóságoktól az ennek a két zárkának a használatára irányadó szabályokról.**

²⁵ A 265 hivatalos férőhely-kapacitással szemben, a sátoraljaújhelyi büntetés-végrehajtási intézet látogatásának időpontjában 360 fogvatartott volt elhelyezve (ami 36 %-os túltöltöttségnek felel meg).

67. A tevékenységi rezsím a IV. biztonsági fokozatban lévő fogvatartottak esetében némileg kedvezőtlenebb volt, mint a többi fogvatartott számára biztosított. Például a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben a IV. biztonsági rezsímben lévő fogvatartottaknak kisebb volt a sétaudvaruk / szabadtéri testmozgásra szolgáló területük, ahol semmiféle felszerelés sem volt. A tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben a IV. biztonsági rezsímű fogvatartottak számára szervezett tevékenységek általában a sportokra szorítkoztak. Külön erőfeszítéseket tettek a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben arra, hogy számos tevékenységet biztosítsanak az ilyen fogvatartottak számára (pl. munka, oktatás, sport), ám egy-egy fogvatartottra bizonyos korlátozásokat is róhattak (pl. videó-felügyelet melletti munkavégzés, csak egyedül mehetett a fitness-terembe). **A CPT arra tesz ajánlást, hogy a miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetek vezetése fokozza arra irányuló erőfeszítéseit, hogy nagyobb választékban biztosítson tervszerű tevékenységeket a IV. biztonsági rezsímben sorolt fogvatartottak számára. Továbbá, kívánatos javítani a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben a szabadtéri testmozgást szolgáló tárgyi feltételeket.**²⁶

4. A speciális biztonsági körülmények között lévő fogvatartottak

68. Mindhárom meglátogatott büntetés-végrehajtási intézetben volt körlet a IV. biztonsági rezsímű fogvatartottak speciális biztonsági feltételek melletti elhelyezésére. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön volt az első magyar büntetés-végrehajtási intézet, ahol 1994-ben speciális biztonsági körletet (KBK) alakítottak ki. A büntetés-végrehajtási intézet legfelső emeletén elhelyezett körlethez nyolc egyszemélyes zárka tartozik, és a 2009. évi látogatás időpontjában három fogvatartott volt a körletben elhelyezve. 10 férőhelyes KBK-t az új tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben is építettek. Nem tervezték ennek a körletnek a közeljövőben való használatba vételét; a küldöttség azonban azt a tájékoztatást kapta, hogy a körletben lévő két különleges biztonsági zárka (KBZ) használatára majd sor kerül, amikor teljesülnek a felszerelésre vonatkozó biztonsági követelmények (lásd a 72. bekezdést). KBZ a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben is volt, ám az utóbbi néhány évben nem használták.

69. A KBK-ben való elhelyezés-ről országos szinten, speciális bizottság dönt, amelynek tagjai az Országos Büntetés-végrehajtási Parancsnok, továbbá az egészségügyi, biztonsági és a fogvatartási főosztályok vezetői, a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokának javaslatára. A börtönszeméllyezettel és a fogvatartottakkal való beszélgetések, és a vonatkozó dokumentáció megvizsgálása a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön KBK körletében felfedte, hogy az elhelyezési eljárás bizonyos vonatkozásokban hibás. Az érintett fogvatartottakat nem tájékoztatták a Körletben való elhelyezésük okairól. Kiderült továbbá, hogy az elhelyezés fölülvizsgálata, amelyre hathavonta kerül sor, döntően formális, mivel a fogvatartottaknak különleges biztonsági feltételek közé helyezését kiváltó eredeti biztonsági tényezők továbbra is meghatározóak voltak a fogvatartott magatartásának és viselkedésének fejlődésével/alakulásával kapcsolatos más szempontokkal, vagy egyéni szükségleteivel szemben. Példaként említve azt az esetet, amikor bár a büntetés-végrehajtási intézet vezetője pszichiátriai és pszichológiai szakvélemények alapján annak a véleményének adott hangot, hogy az egyik fogvatartottat ki kellene vinni a Körletből, a speciális országos bizottság úgy döntött, hogy tartsák továbbra is a KBK-ben. Ezen kívül, az egyik különleges biztonsági feltételek közé helyezett fogvatartottnak nem volt lehetősége az elhelyezéséről, vagy az elhelyezés megújításáról szóló határozatot független hatóság előtt megfellebbezni.²⁷

²⁶ A tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben a IV. biztonsági rezsímű fogvatartottak testmozgása a börtönépesség többsége számára kijelölt udvaron történt.

²⁷ A KBK-ben fogvatartottak csak a határozatra vonatkozó panaszt nyújthatnak be a büntetés-végrehajtás országos parancsnokához, aki a speciális nemzeti bizottság tagja.

70. A CPT véleménye szerint, a különleges biztonsági feltételek közé helyezésnek a tényleges veszélyek egyedi értékelése alapján lenne kívánatos alapulnia. Az ügyek nagy többségében az ilyen elhelyezésről normál elhelyezés melletti értékelési időszak után kellene döntenie, és minden esetben a fogvatartott teljes körű pszichológiai és, ha szükséges, pszichiátriai értékelése után. Minden elhelyezést negyedévente fölül kellene vizsgálni, és az érintett fogvatartottnak mindig fel kellene kínálni azt a lehetőséget, hogy véleményt mondjanak az ügyről. A különleges biztonsági körülmények közé helyezés folyamatos fenntartásának nem lenne szabad a fogvatartott magatartására és viselkedésére adott pusztán passzív válasznak lennie. Ehelyett az elhelyezés felülvizsgálatának elfogulatlanak és sokatmondónak kellene lennie, és részének kellene lennie a fogvatartott problémáinak kezelésére irányuló, pozitív folyamatnak, és lehetővé kellene tennie a fogvatartottnak a börtönnépesség többségébe („derékhadába”) történő (vissza)illeszkedését.

Az érintett fogvatartottat, amennyire csak lehetséges, teljes körűen, folyamatosan, írásban tájékoztatni kellene az intézkedés okairól, és, ha szükséges, az ilyen elhelyezés megújításának indokairól; többek között ez teszi lehetővé számára, hogy eredményesen kihasználja az intézkedés megváltoztatásához vezető lehetőségeket. Továbbá, a különleges biztonsági körülmények közé helyezés nem lenne kiróható hosszabb időtartamra, mint az az egyes egyedi ügyekben szükséges.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok a fenti észrevételek figyelembe vételével módosítsák a vonatkozó szabályozást, és tegyék meg a megfelelő intézkedéseket. Továbbá, a 64. bekezdésben a független hatóság előtti fellebbezési lehetőségekről írt ajánlás itt is alkalmazandó.

71. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön KBK-ben lévő nyolc egyszemélyes zárkában a fogvatartás tárgyi feltételei egészében véve megfelelőek. Az egyenként 13 m² körüli alapterületű zárkák ágygal, asztallal, székekkel, mosdókagylóval és részlegesen elválasztott (tusolóból és illemhelyből álló) tisztálkodási résszel vannak ellátva. A természetes és mesterséges megvilágítás és a szellőzés jó színvonalú, és a helyiségek tiszták. A zárkák továbbá belső telefonrendszerrel vannak felszerelve. Az intézet vezetősége TV készülékeket is biztosított. A 320. és a 323. zárkák ablakaiba homályosított üveget raktak, ami miatt a fogvatartottak nem láttak ki az épületből, és ez esetlegesen lehangoló hatású. Az intézet vezetése tudott a problémáról (ami más zárkákra is vonatkozott az épületben), és azokról a terveiről tájékoztatta a küldöttséget, hogy a belátást megakadályozó réteggel ellátott üveget helyez az ablakokba, annak érdekében, hogy lehetővé tegye a fogvatartottak számára, hogy kilássonak a zárkáikból, megakadályozva azonban őket a külvilággal való kommunikációban. **A CPT szeretne naprakész tájékoztatást kapni a fenti tervek megvalósulásáról.**

72. A tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben a KBK tíz egyszemélyes zárkája méretét tekintve hasonló a Sátoraljaújhelyen látottakhoz (és körülbelül 2,5 m² alapterületű, rácsos területet foglal magába). A zárkák világosak, jól szellőzöttek, jól felszereltek (pl. ágy, asztal, székek, TV), és leválasztott részen tusoló és illemhely található. A zárkák belső telefonrendszerrel, és videó-figyelőkamerákkal vannak felszerelve. A küldöttség azt a tájékoztatást kapta, hogy a zárkák ablaküvegeit fémhuzalbetétes, esetleg homályosított üvegre fogják cserélni, a szükséges biztonsági követelményeknek való megfelelés érdekében. A küldöttségnek megmutatták a Körlet két zárkáját, amelyet üzembe kívánnak helyezni, miután az ablakokat kicserélték. **A CPT arra tesz ajánlást, hogy a tiszalöki büntetés-végrehajtási**

intézet vezetése biztosítsa, hogy a KBK-ben lévő zárkaablakok tegyék lehetővé a kilátást zárkákból.

73. A miskolci büntetés-végrehajtási intézet különleges biztonsági zárkájában (KBZ) lévő, ráccsal elválasztott terület épphogy 6 m²-nyi teret hagyott az ott elhelyezett fogvatartott számára. A zárkán belüli megvilágítás, szellőzés és berendezés megfelelő volt. A zárka fel volt szerelve videó-figyelőkamerával is. A küldöttségnek az intézet személyi állománya azt mondta, hogy a zárkát csak 10 napig terjedő időtartamban használják, amíg a speciális országos bizottság határozatot hoz az elhelyezésről, azután pedig az érintett fogvatartottat másik büntetés-végrehajtási intézetbe szállítják át. **A CPT szeretné, ha megerősítést kapna erről.**

Általánosabban, a CPT a 31. bekezdésben írt észrevételére hivatkozik, **és szeretne kapni egy példányt az intézeti zárkák videó-felügyeletének szabályozásáról.**

74. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön KBK-ében fogvatartottak számára napi egy óra szabadtéri testmozgás-t biztosította, amit egyesével végeztek, a Körlet biztonságos udvarán (amelynek területe 25 m² körüli). Az udvaron fedett menedék volt felállítva az időjárás viszontagságai ellen, de az égen kívül mást nem lehetett látni róla, és nem volt pihenőalkalmasság. A tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben, a különleges biztonsági körülmények között fogvatartottak sétaudvara valamivel nagyobb (mintegy 37 m²), de nincs rajta menedék, sem pihenőalkalmasság, és csak az ég látszik. **A CPT arra tesz ajánlást, hogy a magyar hatóságok szüntessék meg ezeket a hiányosságokat.**

75. A tevékenységi programok-at illetően, a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön KBK-ében lévő három fogvatartott a hosszú időre (azaz több évre) magánzárkába zártakéhoz hasonló helyzetben volt. A zárkájukba voltak bezárva a nap 23 órájában, és elvileg nem volt megengedve számukra, hogy érintkezzenek egymással. Két fogvatartottnak nem volt munkája, csak a Körlet takarítására beosztott fogvatartott jelentett kivételt. Az egyes fogvatartottak legfeljebb heti három alkalommal, belső sportlétesítménybe mehettek, amely asztalitenisszel, bordásfallyal, súlyzókkal és kosárlabda-hálóval van felszerelve. Továbbá, a küldöttséget azokról a tervekről tájékoztatták, amelyek szerint az egyik lomtár-helyiséget foglalkoztató (activity) szobává alakítanák át. Nem tervezik azonban, hogy a fogvatartottak társaikkal érintkezzenek a Körletben.

A CPT úgy véli, hogy a tevékenységek fent leírt hiánya nem megfelelő reagálási mód a börtönbeli bomlasztó magatartásra, ahhoz, hogy biztonságos haladás történjék a szabadon bocsátás irányába, és a szabadulás utáni bűnismétlés veszélyének mérséklésére. A magányos elzártságban töltött hosszú idő súlyosan érintheti a mentális egészséget, és súlyosan visszaveti a reszocializáció lehetőségét. A célnak ezeknek a hatásoknak pozitív és proaktív módon történő kiegyenlítésének kell lennie. Meghatározó fontosságú, hogy a különleges biztonsági feltételek között fogvatartottak számára a helyi viszonyokhoz/személyiséghez igazított tevékenységi programokat biztosítsanak, és a Körletük határain belül viszonylag kötetlen rezsimjük legyen.

A Bizottság azt az ajánlást teszi, hogy megfelelő, változatos, tervszerű tevékenységi programot (amely munkát, oktatást, társas tevékenységet és célzott rehabilitációs programokat tartalmaz) biztosítsanak a különleges biztonsági körülmények között lévő fogvatartottak számára. A programot az egyéni szükségletek/kockázatok multidiszciplináris (például pszichológust és nevelőt magában foglaló) csapat általi

értékelése alapján kívánatos elkészíteni és felülvizsgálni, az érintett fogvatartottakkal konzultálva. A KBK-en belül a fogvatartottak közötti érintkezésnek/társas tevékenységnek általánosnak kellene lennie; a magánzárkához hasonló feltételeket csak akkor kellene alkalmazni, amikor az mindenképpen elkerülhetetlen, annak a személynek a kezelése érdekében, akit másokra nézve fokozottan veszélyesnek minősítettek, és csak a szükséges legrövidebb időre.

76. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön KBK-be beosztott 28 ór fizikai és pszichológiai követelmények szerint került kiválasztásra, és speciális képzésben részesült. A küldöttség észlelte azonban, hogy az őrszemélyzet és a KBK-ben elhelyezett fogvatartottak közötti érintkezés rendkívül korlátozott volt: az őrszemélyzet nem beszélhetett a fogvatartottakkal, kivéve, amikor parancsot adott.

Továbbá, a KBK-ben elhelyezett fogvatartottakkal dolgozó más személyek (nevelő, pszichológus, és börtönlelkész) csak a zárkaajtóban lévő nyíláson keresztül beszélhettek az előbbiekkal, úgy, hogy a kérdező a zárkán kívül, székből ült, a fogvatartottnak pedig le kellett hajolnia, vagy le kellett térdelnie, hogy beszélgesse vele; a szemkontaktus ezért gyakorlatilag lehetetlen, és a beszélgetésekhez gyakorlatilag nem volt meg a megfelelő intimitás. A három fogvatartott közül egy viszonylag jobb helyzetben volt, mivel a zárkáján belül beszélgetni tudott a személyzettel, ahol volt egy ráccsal elzárt terület, ahol a beszélgetőtárs állhatott, vagy leülhetett.

A CPT véleménye szerint, a különleges biztonsági feltételek között elhelyezett fogvatartottakkal dolgozó börtönalkalmazottakat ki kellene képezni arra, hogy az érintett fogvatartottakat megnyerje tevékenységi programjaik végrehajtásának. Sokkal nagyobb hangsúlyt kell helyezni a dinamikus biztonságra és kisebbet a fizikai biztonságra; mind a személyi állomány, mind pedig a fogvatartottak érdekében célkitűzésnek kell lennie a személyi állomány és a fogvatartottak közötti pozitív kapcsolatok kiépítésének. Az a gyakorlat, hogy a zárkaajtón lévő résen át, vagy vasrács két oldalán beszélnek a fogvatartottakkal, kontraproduktív ebben a tekintetben, és sérti az érintett fogvatartottak méltóságát; a helyiségeket úgy kellene kialakítani, hogy csökkenjenek a biztonsági kockázatok. A Bizottságnak azt is hangsúlyoznia kell, hogy mind férfi, mind pedig női alkalmazottak jelenléte egyrészt jó hatással lenne a fogvatartott lelkére, másrészt pedig javítaná a KBK normális élehetőségének fokát. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok a fenti észrevételekre tekintettel haladéktalanul intézkedjenek.**

77. A mozgáskorlátozó eszközök²⁸ alkalmazásáról szóló szabályzatok szerint, a különleges biztonsági körülmények között fogvatartottakra mindenkor, amikor zárkájukat elhagyják, egyéni kockázatértékelés alapján alkalmazható kézbilincs, testöv és/vagy bokabilincs. A szabályzatok egyértelművé teszik, hogy nem alkalmazható mozgáskorlátozó eszköz a szabadtéri testmozgás vagy oktatási-, sport-, kulturális, vagy vallási tevékenységek alatt.

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön KBK-ben, mindhárom fogvatartott kézbilincset viselt a zárkán kívüli mozgásai során (mind a Körleten belül, mind pedig azon kívül), amire több ór jelenlétében került sor. Az egyik fogvatartott esetében, a kézbilincset testövvel együtt alkalmazták; a másik esetben pedig a kézbilincset mind testövvel, mind pedig bokabilincsel

²⁸ Lásd az 1-I/77/2006. számú büntetés-végrehajtási szolgálati szabályzatot a mozgáskorlátozó eszközöknek a fogvatartottakra való alkalmazásáról és a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön 2008. március 19-én kelt 11. számú Szabályzatát.

együtt alkalmazták. Az egyik fogvatartott azt mondta, hogy bilincsből maradt a szabadtéri testmozgás ideje alatt is; ha ez igaz, **aszabályellenes.**

A vonatkozó dokumentáció megvizsgálása és az érintett személyi állománnyal folytatott beszélgetések nyomán a küldöttség arra a következtetésre jutott, hogy a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön KBK-ben fogvatartott személyekre egyidejűleg több mozgáskorlátozó eszköz alkalmazása aránytalan ahhoz a veszélyhez képest, amelyet az intézetben belüli mozgásuk közben okoznak. Ez a megoldás lealacsonyító. A 2009. évi magyarországi látogatás végén, a küldöttség haladéktalan intézkedést kért a KBK-ben elhelyezett fogvatartottakra mozgáskorlátozó eszközök alkalmazásának fölülvizsgálatára. 2009. május 29-i levelében a magyar hatóságok tájékoztatták a CPT-t a vonatkozó szabályok módosításáról, annak biztosítására, hogy a KBK-ben elhelyezett fogvatartott ne viseljen bokabilincset és testövet a börtönön belüli mozgáskor; a kézbilincset egyéni kockázatértékelés alapján alkalmazható. A Bizottság üdvözli ezt a haladást. **A CPT arra bátorítja a magyar hatóságokat, hogy folytassák erőfeszítéseiket mozgáskorlátozó eszközöknek a különleges biztonsági feltételek között fogvatartottakra való alkalmazásának minimalizálására.**

Továbbá, **a Bizottság szeretné megkapni a fent említett szabályzatok módosított példányát, továbbá statisztikai adatokat a szabályzatok módosítását megelőző és követő három hónapra a mozgáskorlátozó eszközöknek az érintett fogvatartottakkal szembeni alkalmazásáról.**

78. A külvilággal való kapcsolatok-at illetően, a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön KBK-ben fogvatartottak ugyanazokkal a jogosítványokkal rendelkeztek, mint az intézetben elhelyezett többi fogvatartott. Telefonhasználatot heti négy alkalommal engedélyeztek számukra, alkalmanként nyolc percre, látogatás pedig havi egy alkalommal volt lehetséges, másfél óráig terjedő időtartamban. Külön erőfeszítéseket tettek a fogvatartottaknak a családjukkal való kapcsolattartása megkönnyítésére; például, a küldöttség által megkérdezett egyik fogvatartottat kéthetente a Budapesti Büntetés-végrehajtási Intézetbe kísérték, rokonlátogatásra. **A CPT bízik abban, hogy a magyar hatóságok folytatják erőfeszítéseiket annak érdekében, hogy a különleges biztonsági körülmények között fogvatartottak megfelelő kapcsolatokat tartsanak fenn a külvilággal.**

5. A fogvatartottak fogvatartási körülményei általában

a. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Büntetés-végrehajtási Intézet

79. A Miskolc városban, 1902-ben épített, a bírósági épülethez közel elhelyezkedő Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Büntetés-végrehajtási intézet (a továbbiakban: miskolci büntetés-végrehajtási intézet), főképpen előzetes letartóztatás foganatosítására szolgál. A hivatalosan 220 férőhely befogadóképességű²⁹ intézetben a látogatás első napján 406 fogvatartottat helyeztek el (akik közül 276 volt előzetes letartóztatásban, 60 elítélt és 49 átszállítandó fogvatartott és 21 elzárást, illetőleg pénzbírságot helyettesítő elzárást töltő; az összes fogvatartott közül 21 volt nő). Az elmondottak szerint, az előzetesben töltött átlagos időtartam 18 hónap és két év volt (a maximum három év).

²⁹ A hivatalos befogadóképességet az egy fogvatartottra számított 3 m² „mozgástér” alapján számítják ki a többszemélyes zárákban (a berendezés és a bútor alatti alapterület figyelembe vétele nélkül).

A látogatás végén az intézet vezetése arról tájékoztatta a küldöttséget, hogy a túltöltöttség rosszabbodott 2009. eleje óta (nyilvánvalóan a rendőrségi tevékenység térségbeli fokozódása miatt).

80. A tárgyi feltételek-et illetően, súlyos zsúfoltság volt tapasztalható csaknem minden zárkában (pl. akár négy fogvatartott is egy 8 m² alapterületű zárkában; 10-től 14-ig terjedő fogvatartotti létszám a 25 m² alapterületű zárkákban; 14-ig terjedő létszámú fogvatartott a 32 m² alapterületű zárkákban). A zárkák megvilágítása és szellőzése általában megfelelő volt, néhány olyan zárka kivételével, ahol az ablakok elé lemezt szereltek a külvilággal való kommunikáció megakadályozása végett, ami súlyosan korlátozta a természetes megvilágítást és szellőzést; **kívánatos lépéseket tenni a természetes megvilágítás és szellőzés lehető legnagyobb mértékének elérése érdekében ezekben a zárkákban.** A(z) emeletes ágyakból, asztalból, székekből, öltözőszekrényekből, televíziókészülékből álló zárkaberendezés állapota hagyott némi kívánnivalót maga után egyes zárkákban; a matracok állapota gyakran rossz volt, és a zárkák gyakran piszkosak voltak. Erőfeszítések voltak folyamatban a zárkákban belüli illemhelyek leválasztása céljából, különösen a nagyobb zárkákban és a nők elhelyezésére szolgáló zárkákban. Az illemhelyek azonban számos kisebb zárkában még mindig nincsenek takarva.

Az előzetes letartóztatásban és az elzárásban lévők, köztük a nők, heti két alkalommal tusolhattak, míg a dolgozó fogvatartottak számára minden nap biztosítottak tusolási lehetőséget. A küldöttség számos panaszt kapott a nőktől az élelem minőségére vonatkozóan (pl. a zöldségek hiánya).

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok tegyenek lépéseket a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben a következők biztosítására:

- a zárkák zsúfoltságának mérséklése úgy, hogy az elérendő célnak az egy fogvatartottra számított 4 m² lakóterületnek kívánatos lennie a többszemélyes zárkákban (lásd az 54. bekezdésben írt észrevételt is);
- a zárkaberendezések állapotának javítása és az elnyűtt matracok kicserélése;
- a zárkákban belüli illemhelyek leválasztásának folytatása.

Továbbá, a Bizottság felkéri a magyar hatóságokat, ellenőrizzék, hogy a nőknek felszolgált élelem megfelel-e szükségleteiknek/igényeiknek.

81. A fogvatartottak számára napi egy óra szabadtéri testmozgás-t biztosítottak. A férfi fogvatartottak számára viszonylag nagy udvart biztosítottak, ahol volt néhány sportfelszerelés (fedett menedék azonban nem). A nők kedvezőtlenebb helyzetben voltak, mivel általában testmozgást kisebb és szűkebb udvaron végezhetek, amelyet a IV. biztonsági rezsimű fogvatartottak is használtak. Ezen kívül, a nők arra is panaszkodtak, hogy legfeljebb csak napi 30 perc szabadtéri testmozgást biztosítottak számukra. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott nőknek legalább napi egy óra szabadtéri testmozgást biztosítsanak.** Hivatkozunk a 67. bekezdésben írt ajánlásra is.

82. A fogvatartottak számára a látogatás időpontjában biztosított tevékenységi program gyöngye volt. Csak 84 (köztük 2 nő) fogvatartottnak (azaz a börtönnépesség mintegy 20 %-ának) volt munkája, akiknek többsége elítélt volt. Nem voltak oktatási programok és nem volt olyan fogvatartott sem, aki szakképzési programokban vett volna részt (de a

küldöttséget arról tájékoztatták, hogy ilyen programot minden évben 20-tól 50-ig terjedő létszámú fogvatartott számára tartanak). Az előzetes letartóztatásban lévő férfiak nyáron heti egy alkalommal jutottak külső sportpályához, a nők alkalomszerűen asztaliteniszezhetek.

Röviden: a fogvatartottak túlnyomó többsége napi 23 át volt bezárva a zsúfolt zárkákba, kevés elfoglaltsággal. Az előzetes letartóztatásban lévők számára biztosított hasznos tevékenység mostani hiánya súlyosabbá teszi a megélt bezártságot, és súlyosabb terhet jelent, mint az elítéltek rezsimje. Ez az állapot ellentétes az ártatlanság vélelmével, aminek az ítéletük előtt álló fogvatartottakat meg kell illetnie. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok tegyenek lépéseket az előzetes letartóztatásban lévők számára a szükségleteiknek és jogállásuknak megfelelő, változatos és hasznos tevékenységek biztosítása végett.**

b. A Tiszalöki Büntetés-végrehajtási Intézet

A 2008. januárjában megnyitott tiszalöki büntetés-végrehajtási intézet a Magyarországon magánvállalkozók bevonásával létrehozott két büntetés-végrehajtási intézet egyike. A hivatalosan 700 férőhelyen, a látogatás első napján 759 felnőtt férfit tartottak fogva.³⁰ A börtönépesség zömét az elítélt fogvatartottak tették ki (20 fogvatartott várta a jogerős ítéletet).

A magánvállalkozókkal többek között a büntetés-végrehajtási intézet megépítésére, a megfelelő tárgyi körülmények kialakítására és a fogvatartottak számára tevékenység biztosítására kötöttek szerződést. Az ezeket a szolgáltatásokat nyújtó személyi állományt a magánvállalkozások biztosítják (ellenben az őrszemélyzetet és a nevelőket a Büntetés-végrehajtás alkalmazza). A szerződésben kikötötték a részletes standardokat, és a teljesítést öt büntetés-végrehajtási intézet személyi állományából kiválasztott, belső csoport vizsgálta. A budapesti (Országos) Büntetés-végrehajtási Parancsnokság személyi állományából álló, kis létszámú csoport rendszeres ellenőrzést tart. A szerződés szerint, amikor a magánvállalkozás nem teljesíti az előírásokat, büntetőpontokat kap, és amikor a büntetőpontokból bizonyos küszöböt ér el, kötbért fizet. A hiányosságoknak a vállalkozó általi kijavítására szóló határidőket is a szerződés tartalmazza.

84. Küldöttségnek általában igen tetszettek a fogvatartás tárgyi körülményei. A tipikus fogvatartási körletben hét egyszemélyes zárka van, amelyek alapterülete 11 m² körüli, és nyolc, körülbelül 16 m² alapterületű, kétszemélyes zárka. A 2009. évi látogatás időpontjában azonban volt néhány olyan kétszemélyes zárka, ahol három fogvatartott volt.³¹ A zárkákön nagy ablakok vannak, és a mesterséges megvilágítás és a szellőzés megfelelő. A zárkák berendezése igen jó állapotú, és a zárkák teljesen leválasztott illemhellyel és mosdókagylóval rendelkeznek. A fogvatartottak heti két alkalommal tusolhatnak (a dolgozó fogvatartottak naponta).

Az intézet konyhája korszerű, jól felszerelt és tiszta. Több fogvatartott panaszkodott azonban az egyhangúságra, és a számukra felszolgált étel minőségére, különösen a hétfégi ételmezést illetően (például tartósított élelmiszer/konzerv). Továbbá, a muszlim fogvatartottak

³⁰ A Büntetés-végrehajtás és a magánvállalkozások közötti szerződés a hivatalos és a tényleges betöltöttség mindkét irányú 10 %-os eltéréséről rendelkezik a pénzügyi kikötések módosítása nélkül.

³¹ max. 30 30 kétszemélyes zárkában helyezhető el három fogvatartott, amikor a fogvatartottak létszáma nagyobb, mint a hivatalos befogadóképesség, amint ez a látogatás időpontjában is volt.

kifogásolták, hogy nem tartják meg étkezési előírásaikat. **A CPT felkéri a magyar hatóságokat, hogy ellenőrizzék a Tiszalöki Büntetés-végrehajtási Intézetben a fogvatartottak számára felszolgált élelmiszer minőségét és változatosságát, különösen a hétvégeken, és biztosítsák, hogy a fogvatartottak speciális étkezési előírásait vegyék figyelembe az ételek készítése során.**

85. A személyi állomány és a fogvatartottak egyhangúlag mondták, hogy a Tiszalöki Büntetés-végrehajtási Intézetben biztosított tevékenységi program nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.

A körletekben nyitott ajtó rezsim valósul meg. Egyes körletekben azonban a fogvatartottak arról panaszkodtak, hogy bár a zárkaajtók napi négy órán át nyitva voltak, a fele időben nem szabad zárkájukból kimenniük, így a tényleges nyitott ajtó rezsim két órára zsugorodik. **A CPT szeretne erről a kérdésről magyarázatot kapni a magyar hatóságoktól.**

Minden fogvatartott számára napi egy óra szabadtéri testmozgást biztosítanak. A sétaudvarok megfelelően tágasak a fizikai erő kifejtéshez, de csak néhányban van sportfelszerelés, és egyikben sincs fedett menedék az időjárás viszonyai ellen, vagy pihenőalkalmatosság. Továbbá, csak néhány fogvatartott vesz részt rendszeresen sporttevékenységekben. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok intézkedjenek ezeknek a problémáknak a megoldása végett.**

Az oktatási és a szakképzési programok jónak látszottak. A küldöttségben aggodalmat keltett azonban az, hogy nem biztosítanak elegendő munkát. A szerződés értelmében, a magánvállalkozónak 300 és 350 közötti fogvatartottat kellene munkával ellátnia (vagyis a fogvatartotti létszám 40-46 %-át). A látogatás időpontjában azonban csupán 137 fogvatartott (azaz a börtönépesség 18 %-a) volt dolgozó állományban.³² A magánvállalkozó és a börtönvezetés egymást hibáztatta a szerződéses kikötés nem-teljesítéséért. A börtönvezetés úgy gondolta, hogy az ajánlat tárgyát képező munka típusa (műanyag-újraahsznosítás)biztonsági szempontból nem megfelelő, és végül két hatóság műszakot teljesítenek a műhelyekben, a megfelelő öri felügyelet biztosításához (ez azt jelenti, hogy a fogvatartottak naponta kevesebb órát dolgozhatnak, ami kevésbé vonzóvá teszi számunka a munkabéretet). A maga részéről, a magánvállalkozó többek között a munkára alkalmas fogvatartottak alacsony létszámát kifogásolta. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a büntetés-végrehajtási intézet vezetése és a magánvállalkozó szorosan működjenek együtt a Tiszalöki Büntetés-végrehajtási Intézetben több munkahely mielőbbi biztosítása érdekében. Kívánatos, hogy a biztosított munka lehetőleg szakmunka legyen.**

6. Egészségügyi ellátása. egészségügyi ellátás a meglátogatott büntetés-végrehajtási intézetekben

86. Az egészségügyi személyi állomány létszám-helyzetét illetően, a helyzet általában véve megfelelő volt a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben. Két orvos járt be az intézetbe heti négy napon át. Rajtuk kívül hét teljes munkaidőben dolgozó ápoló (köztük főnővér) volt az intézetben, 24 órás szolgálatban.

A *tiszalöki büntetés-végrehajtási intézet*-ben két általános orvos (az egyik az intézet vezetésének alkalmazásában, a másik pedig a magánvállalkozó munkavállalójaként) összesen

³² Mindösszesen a börtönépesség kevesebb, mint 25 %-a számára biztosítottak munkát (köztük azzal a 24 fogvatartottal, akit a büntetés-végrehajtás ételosztásra foglalkoztatott).

heti 15 órában tartott rendelést; az egy orvos alig két munkanapjának megfelelő idő biztosan nem elég a 700-nál nagyobb létszámú börtönnépesség szükségleteinek kielégítésére. A helyzet sokkal kedvezőbb az ápolói létszámot tekintve; az ápolói csapat főnövéből és 13 teljes munkaidőben dolgozó ápolóból állt (akik közül kettő állandó szolgálatban volt).

A *Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön*-ben a helyzet szintén nem volt megnyugtató az orvosi jelenlétet illetően. A látogatás időpontjában csak egy orvos volt, aki csupán heti 8 órában tartott orvosi rendelést (a másik orvosi álláshely betöltetlen volt). Az ápolói csapatot illetően, az főnövéből és öt másik ápolóból állt, akik 24 órában voltak szolgálatban.

A három büntetés-végrehajtási intézetet különböző szakorvosok látogatták, és a külső kórházi ellátás biztosítása sem volt problémás (lásd a 89. bekezdést a pszichiáterhez jutást illetően).

A fentiekre tekintettel, **a CPT ajánlást tesz intézkedések megtételére a következők érdekében:**

- **az orvosi jelenlét jelentős növelése a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben, legalább két teljes munkaidős álláshelynek megfelelő időtartamban;**
- **egy teljes munkaidőben dolgozó orvosnak megfelelő alkalmazás (a fogvatartottak kezelésére) a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben.**

87. A CPT-nek fenntartásai vannak a Sátoraljaújhelyi Fegyház- és Börtönben észlelt gyakorlatot illetően, vagyis, hogy a börtönorvos mind fogvatartottakat, mind pedig alkalmazottakat kezel. Először is, amint már utaltuk rá, az az időtartam, ameddig az orvos az intézetben jelen volt, nem elégséges a fogvatartottak megfelelő ellátásának biztosítására, nem is beszélve a személyzet ellátásáról. Továbbá, ehhez a kettős feladatkörhöz igen speciális, olyan garanciáknak kell társulniuk, amelyek pártatlan hozzáállást szavatolnak. Például, már egyértelműen előre ki kell kötni (szerződésben), hogy az orvos munkaidejének mekkora százalékát/milyen arányát fordítja a személyzetre. A 86. bekezdésben írt ajánlason kívül, **a CPT arra tesz ajánlást, hogy a fenti megjegyzésekre figyelemmel, vizsgálják fölül a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben észlelt gyakorlatot.**

88. Fogászati ellátás-t a Sátoraljaújhelyi Fegyház- és Börtönben egy teljes munkaidőben dolgozó fogorvos biztosított, míg a Tiszalöki Büntetés-végrehajtási Intézetben egy fogorvos dolgozott heti kilenc órát. A Miskolci Büntetés-végrehajtási Intézetben, az intézeti fogorvos a látogatás időpontjában szülési szabadságon volt, és másik fogorvos helyettesítette, aki csak heti két órában rendelt; nem meglepő, hogy a küldöttséghez panaszok érkeztek a fogvatartottaktól ebben az intézetben a fogorvoshoz jutásban tapasztalható hosszú várakozási idő miatt. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok megfelelően oldják meg a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben a helyettesítést, a fogorvos távollétében.**

89. A pszichiátriai és a pszichológiai ellátás-t illetően, a miskolci büntetés-végrehajtási intézet egyik orvosa szakképesítését tekintve pszichiáter. Nem biztosítottak azonban pszichológusi ellátást. A tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben a magánvállalkozó heti négy órára alkalmazott pszichiátert, és az intézetben négy pszichológus van. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben egy pszichológus van, aki kiemelt figyelmet fordít a KBK-ben elhelyezett fogvatartottak helyzetére. A küldöttség azt a tájékoztatást kapta, hogy pszichiáter a múltban havi két órára látogatta az intézetet, ám szerződését 2009. januárjában pénzügyi okok miatt felmondták. **A CPT ajánlást tesz haladéktalan intézkedésre pszichológus alkalmazása iránt a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben, és pszichiáter rendszeres látogatásai végett a Sátoraljaújhelyi Fegyház- és Börtönben.**

90. A meglátogatott intézetekben első egészségügyi szűrés-t ápoló végzett az érkezés napján, és a fogvatartottat befogadása után néhány napon belül orvos is látta. A börtönalkalmazottak azonban rutinszerűen jelen voltak az ápoló által végzett egészségügyi szűrésnél a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben, és az orvosi vizsgálatok során a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben.³³ Ez utóbbi intézetben, a vezetés késznek mutatkozott új megoldásokat alkalmazni az orvosi szobában, elkerülendő, hogy börtönalkalmazott jelen legyen az orvosi vizsgálatok ideje alatt. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben számos IV. biztonsági fokozatban lévő fogvatartott, akivel a küldöttség találkozott, elmondta, hogy az orvosi vizsgálatokat módszeresen az őrszemélyzet jelenlétében végzik, és a KBK-ben elhelyezett fogvatartottak orvosi vizsgálatát több börtönőr jelenlétében végzik el.

A CPT felhívja a magyar hatóságokat, intézkedjenek azon régi keletű ajánlásának végrehajtása iránt, hogy a fogvatartottak orvosi vizsgálatát nem egészségügyi alkalmazottak ne hallják, és – kivéve, ha az egészségügyi személyzet érintett tagja kifejezetten mást nem kér a konkrét esetben – ne lássák.

b. nyomonkövető/utólátogatás az Igazságügyi és Megfigyelő Elmeógyógyító Intézetben (IMEI)

91. A CPT első alkalommal 2005-ben tett látogatást az IMEI-ben.³⁴ A 2009. évi látogatás során a küldöttség a II. Épületre összpontosított, amelynek többszörös funkciója van: 35 különböző jogi státuszú és klinikai diagnózisú személy volt elhelyezve, akik közül 18 előzetes letartóztatásban lévő, aki igazságügyi pszichiátriai szakvélemény-készítés³⁵ céljából, kilenc elítélt fogvatartott pszichiátriai megfigyelés alatt, hat, bírósági határozat alapján alkoholproblémák miatt kényszergyógykezelésben részesülő elítélt fogvatartott, és két pszichiátriai tünetegyüttest/viselkedési zavart mutató, megfigyelés alá helyezett elítélt³⁶.

92. Továbbra is fennállnak a CPT 2005. évi látogatási jelentésében az IMEI-nek a Budapesti Büntetés-végrehajtási Intézet komplexum területén belül történő elhelyezéséről írt fenntartásai.³⁷ A magyar hatóságok fontolgatják új igazságügyi elmeógyógyító intézet építésének lehetőségét, és a Büntetés-végrehajtási Parancsnokság 2008. évi egyik feladata az volt, hogy „készítsen részletes munkatervet, amely ismerteti az Igazságügyi Elmeógyógyító Intézet ideális elhelyezkedését és működtetését”.³⁸ A 2009. évi látogatás során azonban kiderült, hogy konkrét lépéseket mindeddig nem tettek ebben a vonatkozásban. A rácsok és a fegyveres őrök jelenléte lehangoló természeti környezetet alakít ki, ami nem hasznos a gyógyító környezet megteremtéséhez. **A CPT megismétli azt a véleményét, hogy rendkívül kívánatos lenne, ha az IMEI-t elköltöztetnék: ez segítene biztosítani, hogy inkább gyógyító, mintsem büntető *ethos* érvényesüljön. A Bizottság nyomatékkel kéri a magyar hatóságokat, hogy találjanak megoldást ebben a nagy fontosságú ügyben.**

³³ Az első szűrésnek férfi ápoló általi végzése során a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben őrszemélyzet általában nem volt jelen.

³⁴ Lásd a CPT/Inf(2006) 20. dokumentum 128-154. bekezdéseit. A 2009. évi látogatás időpontjában, az IMEI befogadóképessége ugyanakkora volt, mint a 2005. évi látogatáskor, vagyis 311 ágy, és 247 ápoló volt elhelyezve.

³⁵ 30 napig (amely időszak további 30 nappal meghosszabbítható).

³⁶ A pszichiátriai tünetegyüttest/személyiségi zavart mutató fogvatartottakat hat hétre megfigyelés alá helyezik.

³⁷ Lásd a CPT/Inf (2006) 20. dokumentum 130. bekezdését

³⁸ Lásd a 2007. évi Büntetés-végrehajtási Évkönyv 51. oldalát.

Az új igazságügyi elmegyógyító intézetet távlatában, **a CPT szeretné tudni, hogy a magyar hatóságok fontolják-e a jövőbeni intézménynek az Egészségügyi Minisztérium felügyelete alá helyezésének lehetőségét.**

93. A küldöttség a fogvatartottaknak a férfi ápolók és az őrszemélyzet általi testi bántalmazás-ra vonatkozó néhány állítást kapott (pl. ütések, pofonok) a II. Épületben. Példaként az egyik ápoló azt mondta, hogy elvonási tünetei vannak, és nem reagált az ápoló utasításaira, aminek következtében az őrszemélyzethez fordultak; nyilvánvalóan lefogták az ápolót, miközben ütlegelték. Néhány ápoló az ápolószemélyzet általi sértő beszéd-ről is panaszkodott. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy az IMEI II. Épületében dolgozó ápoló- és őrszemélyzethez intézzék azt az egyértelmű felhívást, hogy az ápolók bántalmazása nem elfogadható, és megfelelően büntetendő.**

A látogatás során kiderült, hogy a II. Épületben dolgozó őrszemélyzet nem részesült specifikus képzésben a pszichiátriai ápolottakkal végzendő munkáról. Figyelemmel munkájuk erőpróbát jelentő jellegére, alapvetően fontos, hogy a pszichiátriai kórházakba beosztott őrszemélyzetet gondosan válasszák ki, és munkája megkezdése előtt megfelelő képzésben, továbbá a szolgálat alatti továbbképzésben részesüljön. Továbbá, feladataik végzése közben és szakképzett személyi állomány szoros felügyelete – és szaktekintélye – alatt kell állniuk. **A CPT arra tesz ajánlást, hogy a magyar hatóságok a fenti észrevételekre figyelemmel vizsgálják fölül az IMEI II. Épületében dolgozó őrszemélyzet képzését és ellenőrzését/felügyeletét.**

94. Az ápolók közötti erőszak nem látszott lényeges problémának, bár a küldöttség hallott eseti súrlódásról az ápolók között.

95. A 2005. évi jelentésben leírt, lepusztult lakókörnyezet és a börtönszerű légkör még mindig tapasztalható volt a II. Épületben.³⁹ **A CPT megismétli azon ajánlásait, hogy a magyar hatóságok tegyenek erőfeszítéseket kellemesebb és személyesebb környezet kialakítására a II. Épület ápolottjai számára.** Továbbá, amint már arra ajánlást tett a 2005. évi látogatási jelentésben, **kívánatos lenne minden szobában hívórendszert kiépíteni.**

A látogatás időpontjában a tusolóhelyiségek tisztasága megfelelő volt, de **állapotuk hagyott némi kívánnivalót maga után.**

96. A II. Épület ápolottjai még mindig kötelesek nappal vagy kék egyenruhát, vagy pizsamát viselni. A CPT tudomásul vette a magyar hatóságoknak azt az álláspontját, hogy ennek a gyakorlatnak a megváltoztatása az IMEI-nek a börtönkomplexumban való elhelyezése miatt súlyos biztonsági kockázatokat eredményezne. A Bizottságnak azonban az a véleménye, hogy mivel az ápolók idejük nagy részét bent töltik, a ruházat egyénivé tétele könnyen megengedhető lenne, legalább az épületen belül **A CPT megismétli azt az ajánlását, hogy tegyenek lépéseket annak érdekében, hogy az IMEI ápolottjai nappal saját ruhájukat viseljék, jogállásuktól függetlenül; ha szükséges, a vonatkozó jogi szabályozás megváltoztatásával.**

97. Továbbra is a gyógyszeres kezelés a kizárólagos kezelési forma, amelyet a II. Épületben elhelyezett ápolók számára biztosítanak; egy sincs közöttük, aki terápiás tevékenységekben venne részt; ennek következtében, az ápolók idejük nagy részét szobáikba bezárva, tétlenül

³⁹ Lásd a CPT/Inf (2006) 20. dokumentum 134. bekezdését.

töltik, ugyanúgy, mint 2005-ben. **A CPT felhívja a magyar hatóságokat, hogy alakítsanak ki terápiás és szórakozási/pihenési tevékenységeket a II. Épületben elhelyezett ápoltak számára.**

98. A 2005. évi látogatás óta pozitív változás, hogy a II. Épületben elhelyezett ápoltak számára naponta egy óra szabadtéri testmozgás-t biztosítottak. A tornaterületet felújították; bár nincs pihenőalkalmatosság, vagy menedék a zord időjárás esetére. **A CPT ezen hiányosságok megszüntetésére tesz ajánlást.**

99. Az állományi létszám változatlan. A II. Épületben öt pszichiáter dolgozik (akik közül három teljes munkaidőben), valamint több pszichológus. Az éjszakai műszakban négy ápoló van (és egy segédápoló a CCTV monitorok figyelésére), és a nappali műszakot erősíti a főápoló és a helyettes főápoló. Tekintettel a látogatás során a II. Épületben volt ápoltak kicsiny létszámára, ez a személyzeti létszám elég jónak tekinthető.

100. A korlátozó intézkedések alkalmazása nem látszott eltűzöttnek. Kiderült azonban, hogy csak a mechanikai korlátozás (pl. lekötés/nyugalmi állapotba helyezés) eseményeiről készült esetleírás. A kézi megfékezésről nem vezetnek nyilvántartást, és a kémiai (gyógyszeres) korlátozás alkalmazását csak az ápoló lázlapján jegyezték a kezelés részeként. Továbbá, az ápoltak a többi ápoló szemeláttára kötözhetőek le ágyukban.

A CPT-nek az a véleménye, hogy a korlátozó eszközök alkalmazását szabályozó, meglévő jogi aktusokon⁴⁰ kívül, minden pszichiátriai intézetnek átfogó/részletes, gondosan kimunkált protokollal kellene rendelkeznie a korlátozó eszközökről, amelyek egyértelművé tennék, milyen korlátozó eszközök alkalmazhatók, milyen körülmények között, ki alkalmazhatja őket, ismertetné az alkalmazások gyakorlati módszereit, a szükséges ellenőrzést, és az intézkedés befejezése utáni teendőket. A korlátozás alatt lévő ápoltat a többi beteg nem láthatná, kivéve, ha kifejezetten mást kér, vagy ha tudják róla, hogy igényli a társaságot. Ha vegyi/gyógyszeres korlátozást alkalmaznak, ugyanazok a garanciák vonatkoznak rá, mint a mechanikai korlátozásra.

A protokollnak például olyan más, fontos kérdésekről is rendelkeznie kell, mint: a személyzet képzése, panasz eljárás, belső és külső jelentési mechanizmusok; és a tapasztalatok összegezése. A CPT véleménye szerint, a részletes protokoll nem csupán nagy segítség a személyzet számára, hanem segít annak biztosításában is, hogy a betegek gondnokai vagy meghatalmazottai megértsék az alkalmazható korlátozó intézkedés mögötti oksági alapokat.

A CPT felkéri az IMEI vezetését, hogy vegye figyelembe a fenti megjegyzéseket a korlátozó intézkedések alkalmazására vonatkozó protokolljaiban.

101. A küldöttség elégedetten nyugtázta, hogy megszüntették a IV. biztonsági fokozatba sorolt ápoltakra kézbilincs alkalmazása-t, amikor szobáikat elhagyják (pl. szabadtéri testmozgás végzésére). Ezekre az ápoltakra kézbilincset és testövet alkalmaztak az intézetben kívüli mozgás alatt.

102. A II. Épületben lévő elkülönítő szoba-t illetően, a küldöttség megjegyezte, hogy ugyanolyan, mint a 2005. évi látogatási jegyzőkönyvben leírt, a kikötési pontok kivételével,

⁴⁰ Az 1997. évi CLIV. törvény (Egészségügyi Törvény), a 60/2004 (VII. 6.) ESzCsM rendelet a pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó intézkedések szabályairól és az 1995. évi CVII. törvény (a büntetés-végrehajtásról).

amelyeket eltüntettek. A helyiségben nincs felszerelve hívócsengő, a magyar hatóságoknak a 2005. évi látogatásról készített CPT jelentésre adott válaszában írt ellentétes tájékoztatás ellenére; **ezt a hiányosságot pótolni kell.**

A küldöttségnek azt mondták, hogy a szobát orvosi célokra nem használják, hanem különleges biztonsági zárkaként (KBZ), és csak az eredeti büntetés-végrehajtási intézetükben is különleges biztonsági feltételek között lévő fogvatartottak helyezhetők el benne. Továbbá, a küldöttség tudomásul vette, hogy az őrszemélyzet napló vezetését kezdte meg, amely a helyiség alkalmazására vonatkozó adatokat tartalmazza.⁴¹

A küldöttség azt a tájékoztatást kapta, hogy az ápoltak telefonhívásai-t már nem ellenőrzik rutinszerűen. A CPT üdvözli ezt a fejlődést.

7. A CPT megbízatásának hatálya alá tartozó egyéb kérdések

a. büntetés-végrehajtási személyi állomány

104. Az alkalmazotti létszám nem kielégítő a miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetekben. A miskolci intézetben az összesen 178 létszámú személyi állományból⁴², 92-en nappali műszakban voltak. Naponta közülük akár 30-an kísérői feladatokat láthattak el, aminek következtében az intézményben súlyos létszámhiány állt elő. A fogvatartottakkal való közvetlen kapcsolatban dolgozó őrszemélyzet létszáma úgy alakult, egy őrre nappal akár 80 fogvatartott jutott. Továbbá, az egy nevelőre jutó fogvatartottak létszáma mintegy 100 fogvatartott volt a látogatás időpontjában.

A tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben 267 állományi létszám volt a 280 álláshelyen.⁴³ Az egyes szinteket (ahol mintegy 90 fogvatartott volt elhelyezve) az őrszemélyzet egy tagja felügyelte, és az egyes nevelők felelősségére bízott fogvatartottak létszáma 125 közeli volt.

Amint már a 60. bekezdésben említettük, a személyi állomány és a fogvatartottak közötti pozitív kapcsolatok biztosítása nagymértékben attól függ, hogy mindenkor elegendő létszámú őrszemélyzet legyen jelen a fogvatartási körletekben. Az általánosan alacsony állományi létszám és/vagy specifikus állományi szolgálat és olyan rendszerek alkalmazása, amelyek csökkentik a személyes kapcsolat lehetőségét a fogvatartottakkal, növeli az állomány és a fogvatartottak közötti feszültség veszélyét, és ha ez hiányos nevelői létszámmal társul, erősen korlátozza a fogvatartottak számára biztosítható tevékenységeket és a külvilággal való kapcsolatot. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok a fenti észrevételekre figyelemmel javítsák az állományi létszám szintjét a miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetekben.**

105. A miskolci büntetés-végrehajtási intézetben, öt női alkalmazott dolgozott hétköznapi nappali műszakban a biztonsági részlegen. Esténként és hétvégeként azonban nem volt női személyzet szolgálatban. A küldöttség azt a tájékoztatás kapta, hogy az ápolószemélyzettől bizonyos biztonsági feladatok elvégzését kérték ezekben az időszakokban (pl. női fogvatartottak testi motozása). A CPT véleménye szerint alapvetően fontos, hogy minden

⁴¹ A zárkát 2009. eleje óta nem használták, és 2008-ban is csak egy alkalommal.

⁴² Ezen fölül négy őri állás volt befagyasztva pénzügyi okok miatt 2008. decembere óta.

⁴³ Meg kell jegyeznünk, hogy az örökét és a nevelőket közvetlenül a büntetés-végrehajtás alkalmazta. Az állomány mintegy 65 tagját más intézetekből vették át, míg a többi új felvételi.

olyan intézetben, ahol női fogvatartottak vannak, elegendő létszámú női őrszemélyzet legyen mindenkor. Továbbá, teljesen rossz megoldás az egészségügyi állományt biztonsági feladatok elvégzésére alkalmazni. **A Bizottság azt az ajánlást teszi, hogy az utóbbi gyakorlatot szüntessék meg, és intézkedjenek annak biztosítására, hogy mindenkor elegendő létszámú női őrszemélyzet legyen a miskolci intézetben.**

106. A 2009. évi látogatás során a küldöttség észrevételezte, hogy az intézet személyi állományának egyes tagjai nyíltan gumibotot viseltek a miskolci intézet fogvatartási körleteiben. A 2007. évi látogatásról készített jelentésre adott válaszukban a magyar hatóságok közölték, hogy a személyi állománynál egyes büntetés-végrehajtási intézetekben kell lennie gumibotnak, és a gumibotokat méretük miatt nem lehet elrejteni. A CPT-t nem győzte meg ez az érv. A Bizottság által meglátogatott számos országban, a miskolci intézettel hasonló kategóriájú fogvatartottakkal közvetlen kapcsolatban lévő személyi állomány megfelelően végzi a munkáját, anélkül, hogy nyíltan gumibotot viselne (és gyakran úgy, hogy egyáltalában nincs nála gumibot). **A Bizottságnak meg kell ismételnie ajánlását, hogy ha a büntetés-végrehajtási intézetek személyi állománya szükségesnek tartja gumibot viselését, rejtse azt el.**

b. a külvilággal való kapcsolat

107. A fogvatartottaknak a külvilággal való kapcsolataira irányadó szabályok ugyanazok, mint a 2005. évi, előző időszakos látogatáskor. Különösen, a Bizottság régi keletű ajánlása ellenére, a minimális látogatás-i jogosultság nem nőtt, és továbbra is havi félóra. **A CPT felhívja a magyar hatóságokat, módosítsák a vonatkozó jogi rendelkezést, hogy jelentősen növekedjék a minimális látogatási jogosultság.**

108. A gyakorlatban a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben erőfeszítéseket tettek a látogatások gyakoriságának és időtartamának növelése érdekében. A fogvatartottak havi két alkalommal jogosultak látogatásra, alkalmanként egy órára (az előzetes letartóztatásban lévők 10 %-ának kivételével, akiket az ügyész eltiltott a látogatástól). A látogatási helyiség azonban túlságosan kicsi ahhoz, hogy megfeleljen a börtönnépeség szükségleteinek; az alagsorban is van elhelyezve, gyakorlatilag természetes fény, vagy szellőzés nélkül. **A Bizottság azt az ajánlást teszi, hogy a miskolci büntetés-végrehajtási intézet látogatási helyiségét gondolják újra, úgy, hogy a fogvatartottak megfelelő feltételek – tér, világítás és szellőzés – között fogadhassák a látogatásokat.**

A tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben a fogvatartottak havi egy, 90 perc időtartamú látogatást fogadhattak. A legtöbb látogatásra szabad feltételek mellett került sor; mindamellet, a látogatókat fogadó fogvatartottak és családjaik számára rendelkezésre álló tér a látogatási szobában, ahol 20 hely van, rendkívül szűkös. Van egy zárt látogatási helyiség, tíz fülkével (plexiüveg választékokkal). A küldöttség észlelte, hogy a házastársi látogatásokhoz is építettek helyiséget, előrelátva, hogy a szabályok változhatnak, és lehetővé tehetik a jövőben az ilyen típusú látogatásokat; **ez üdvözlendő fejlődés lenne. Kívánatos lenne a szabad látogatási helyiségben lévő hiányosságok megszüntetése a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben.**

109. A legtöbb előzetes letartóztatásban lévő számára telefonhívások-at engedélyeztek a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben (heti két alkalommal, 5-5 percre). A tiszalöki intézetben a nem-dolgozó fogvatartottak heti három telefonhívásra voltak jogosultak, a dolgozó fogvatartottak pedig heti négy telefonhívásra (egyenként 5 percre). Néhány

fogvatartott azonban arra panaszkodott, hogy a telefonhívásokat ténylegesen heti egyszeri, 5 percesre korlátozták. A megkérdezett személyi állomány közölte, hogy ez a nevelők hiánya miatt van (akiknek feladata a tárcsázás, és ha szükséges, a hívások figyelése). **A CPT a telefonhoz jutás javítására tesz ajánlást a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben.**

110. A küldöttség több panaszt kapott a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben az elítélt fogvatartottaktól a fogvatartottak levelezése-nek jelentős késéssel való elküldése miatt. **A CPT megismétli a 2005. évi látogatási jelentésben tett azon javaslatát, hogy megfelelő intézkedésekre van szükség a késedelem elkerülésére.**

c. fenyítés és elkülönítés

111. A fenyítő eljárás megfelelő garanciákat tartalmaz, köztük a meghallgatáshoz való jogot, az ügyvédhez való jogot, és az ügyvéd közreműködéséhez való jogot a meghallgatás, és a kirótt szankciók bíróság előtti megfellebbezése során.⁴⁴

Továbbá, a fenyítő magánzárka alkalmazása nem látszott eltúlzottnak a miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetekben. Az az időszak azonban, ameddig a fenyítő vizsgálat hatálya alatt lévő fogvatartottakat a határozat meghozatala előtt magánzárkákban tartották, még mindig nem volt belefoglalva a fenyítő elkülönítésben töltött teljes időbe. A CPT 2005. évi látogatásáról készített jelentésre adott válaszban a magyar hatóságok közölték, hogy ezzel a kérdéssel az új büntetés-végrehajtási törvény elfogadása révén foglalkoznak majd. **A CPT a vonatkozó törvényi rendelkezések haladéktalan módosítására tesz ajánlást.**

112. A fenyítő/magánzárkákban lévő tárgyi feltételek a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben megfelelőek. A zárkák, amelyek alapterülete 13 m² körüli, jó megvilágítottak (ideértve a természetes megvilágítást is), jól szellőzöttek, és jól felszereltek (ideértve a szeparált tusolót és illemhelyet is). Minden zárka fel van szerelve házi telefonrendszerrel és videó-figyelő kamerákkal. **Hivatkozunk a 31. bekezdésben írt észrevételre, és a 73. bekezdés szerinti kérésre, a videó-felügyelő kamerák alkalmazását illetően.**

Ellenben a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben a fenyítő/magánzárkák, amelyek alapterülete 7 m² körül van, szűkek (a falak közötti távolság 2 méternél is kevesebb), és általános és higiéniai állapotuk hagy némi kívánnivalót maga után. **A CPT e hiányosságok megszüntetésére tesz ajánlást.**

113. A napirend-et illetően, a fenyítő magánzárkában elhelyezett fogvatartottak napi egy óra szabadtéri testmozgásra jogosultak, és könyv lehet náluk. A büntetés részeként azonban eltiltják a látogatás-tól és a telefon-tól. **A CPT annak biztosítására tesz ajánlást, hogy a fogvatartottak fenyítő büntetése ne terjedjen ki a családi kapcsolatok teljes megtiltására⁴⁵, és a családi kapcsolatok bármilyen formájú korlátozása, mint büntetési forma, csak akkor kerüljön alkalmazásra, amikor a bűncselekmény ezekre a kapcsolatokra irányul.**

114. A miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetekben vannak párnázott zárkák a felzaklatott és/vagy agresszív fogvatartottak számára. A tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben mindkét zárka, amelyek alapterülete 5 m² körüli, megfelelően megvilágított és

⁴⁴ Azt is meg kell említenünk, hogy a küldöttség által megvizsgált ügyekben az érintett fogvatartottakat azonnal tájékoztatták az ellenük szóló vádakról.

⁴⁵ Lásd szintén az Európai Büntetés-végrehajtási Szabályok közül a 60(4). Szabályt.

szellőzött, és videó-figyelőkamerákkal van felszerelve (és a közelben lévő személyzet tagjai jól látják ezeket a zárkákat). Az intézet megnyitása óta csupán egy alkalommal fordult elő, amikor fogvatartottat párnázott zárkában helyeztek el (négy órára és 40 percre). A miskolci büntetés-végrehajtási intézetben a párnázott zárka kicsi (vagyis 3.5 m²), és rossz állapotú; a küldöttségnek azt mondták, hogy használatát felfüggesztették. **Ezt a zárkát állandóan üzemben kívül kellene tartani; alkalmasabb helyiséget kívánatos kialakítani az agresszív és/vagy felzaklatott fogvatartottak elhelyezésére.**

115. A fenyítő/magánzárkák és a párnázott zárkák alkalmazásáról külön nyilvántartás-t vezetnek a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben. Nincs azonban ilyen nyilvántartás a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben; minden vonatkozó információt a fogvatartottak egyéni anyagaiban tartanak nyilván. **A CPT a fenyítő/magánzárka és a párnázott zárka alkalmazásáról külön nyilvántartás létrehozására tesz ajánlást a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben.**

d. felügyeleti/szemle eljárások

116. A felügyeletet ellátó ügyészek látogatásain kívül, a büntetés-végrehajtási intézeteket meglátogatták az Emberi Jogok Országgyűlési Biztosa Hivatalának munkatársai és nem-kormányzati szervezetek képviselői (főként a Magyar Helsinki Bizottság tagjai). Ezeket a látogatásokat nem jelentették be előre, és a látogatók a fogvatartottakkal négy szemkört beszélhettek.

A tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben azonban néhány fogvatartott azt mondta, hogy a személyi állomány megfélemlítő megjegyzéseit kellett eltűnnie, és nem vehetett részt bizonyos tevékenységekben, miután nem-kormányzati szervezetek képviselőivel beszélt. Ha ez igaz lenne, a személyi állomány ilyen magatartása teljesen elfogadhatatlan. **A CPT szeretne magyarázatot kapni a magyar hatóságoktól erről az ügyről.**

e. a büntetés-végrehajtási intézetekben nyomozó rendőrök

117. A 2005. évi látogatási jelentésében a CPT aggodalmának adott hangot, amikor megtudta, hogy rendőrök nyomozótevékenységeket folytattak büntetés-végrehajtási intézeteken belül, az összes fogvatartotthoz szabad hozzáféréssel és az intézet vezetése számára beszámolási kötelezettség nélkül.

A 2009. évi látogatás során kiderült, hogy a rendőrök továbbra is végeznek nyomozótevékenységeket a miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetekben. A küldöttség azt a tájékoztatást kapta, hogy nem fogvatartottak által az intézeten belül elkövetett bűncselekmények miatt nyomoztak. Ám minden fogvatartottal négy szemkört beszélgethettek, és az intézeten kívül elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban bizonyítékokat gyűjthettek, beismerő vallomásokkal együtt. Az érintett fogvatartott köteles volt részt venni a beszélgetésen, de csak a személyi azonosságára vonatkozóan kellett adatokat közölnie. A küldöttség azt a tájékoztatást kapta, hogy az ilyen beszélgetések során az érintett fogvatartott ügyvédje jelen lehetett. **A CPT bízik abban, hogy a magyar hatóságok biztosítani fogják, hogy a fogvatartottak jogait (köztük az ügyvédhez jutáshoz való jogot) mindig megtartják a büntetés-végrehajtási intézetekben folytatott rendőrségi beszélgetésekkel kapcsolatban.**

f. biztonsági megoldások

118. 2005. évi látogatási jelentésében, a CPT már bírálta a mozgáskorlátozó eszközök-be vetett eltúlzott bizalmat a fogvatartottaknak mind a biztonsági körzeten belüli, mind azon kívüli mozgásaival kapcsolatban. A Bizottság ajánlást tett a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazására vonatkozó szabályok annak biztosítását célzó felülvizsgálatára/módosítására, hogy azokat arányosan alkalmazzák, és az intézetek személyi állományát képezzék ki, és bátorítsák a fogvatartottak más ellenőrzési módszereinek alkalmazására. Válaszukban a magyar hatóságok azt a magyarázatot adták, hogy a mozgáskorlátozó eszközök intézeteken kívüli széleskörű alkalmazása főképpen a fogvatartottak szállításait végző személyi állomány alacsony létszáma miatt van.

Az új szabályozás 2006. évi elfogadása nem eredményezett változást a magyar hatóságok eljárásában a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazásában. A büntetés-végrehajtási intézetek személyi állománya a fogvatartottak – különösen az intézeteken kívüli – helyváltoztatásai során erősen támaszkodik a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazására. Például a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben minden fogvatartottra nemcsak kézbilincset raktak, hanem testövet is, minden egyes alkalommal, amikor az intézetet elhagyták (néhányra bokabilincset is helyeztek).⁴⁶ Továbbá, több fogvatartott azt mondta, hogy a külső kórházak őket vizsgáló orvosai többször is kérték, mielőtt a kézbilincset róluk levették, és elmondásuk szerint hosszú időn át (vagyis több napon keresztül) maradtak az ágyhoz (kéz)bilincselve.⁴⁷

119. A CPT véleménye szerint, a fogvatartottak rutinszerű testövvvel ellátása nyilvánvalóan eltúlzott az intézeten kívüli szállításoknál. A testövek alkalmazásának mindig írásos egyéni kockázatértékelés alapján kellene történnie⁴⁸, és bármilyen mozgáskorlátozó eszköz alkalmazása nem okozhatna semmiféle további sérülés veszélyét a fogvatartott számára, szállítása során. A Bizottság kénytelen megismételni, hogy a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazása a fogvatartottakon az orvosi vizsgálatok/kezelés során sérti az érintett fogvatartott méltóságát, akadályozza a megfelelő orvos-beteg viszony kialakulását, és akár hátrányosan befolyásolhatja az objektív orvosi vélemény kialakítását. Ezen kívül, a kezelés céljából kórházba küldött fogvatartottak fogvatartási okok miatt nem köthetők testileg a kórházi ágyhoz vagy más berendezési tárgyhoz. A biztonsági igényeket kielégítő más eszközök is találhatóak; az egyik lehetséges megoldás megfelelő biztonsági feltételeket kielégítő szobák kialakítása ezekben a kórházakban. **A CPT ajánlást tesz arra, hogy a magyar hatóságok tegyék meg a megfelelő intézkedéseket, és a fenti észrevételek figyelembe vételével módosítsák a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazására vonatkozó szabályozást.**

120. A meglátogatott büntetés-végrehajtási intézeteket elektromos sokkolóeszközök-kel (vagyis botokkal és testövekkel) látták el. A küldöttség azt a tájékoztatást kapta, hogy ilyen eszközöket sohasem használtak Magyarországon. Emellett azonban, a sátoraljaújhelyi büntetés-végrehajtási intézetben volt egy olyan eset, amikor a sokkoló botot bevetették, ám

⁴⁶ Ezt részben üdvözlendő intézkedés is magyarázta, nevezetesen, hogy az intézet személyi állománya, kísérői feladatok ellátása során már nem viselhet löfegyvert.

⁴⁷ Ezzel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazásáról szóló 2006. évi szabályzat 4. §a (2) bekezdésének (c) pontja, 12. és 15. §§ szerint, a mozgáskorlátozó eszközök külső kórházban való orvosi kezelés alatt alkalmazhatók. A mozgáskorlátozó eszközöket el kell távolítani, ha a beteget vizsgáló orvos kéri eltávolítását, kivéve, ha a büntetés-végrehajtás személyi állománya nem kapott erre vonatkozó utasítást (ekkor feletteseitől új utasítást kell kérnie). Továbbá, a fogvatartott végtagja külső kórházban rögzített bútorelemhez bilincselhető, kivéve, ha az veszélyeztetné a fogvatartott gyógykezelését.

⁴⁸ Az átszállított fogvatartottak esetében a kockázatértékelést az eredeti büntetés-végrehajtási intézetben dolgozó személyi állománynak kellene elkészíteni.

nem aktivizálták. Kiderült továbbá, hogy elektromos sokkoló testöveket elem nélkül esetenként alkalmazták, amikor a rendes testövekből nem állt elegendő mennyiség a személyi állomány rendelkezésére.

Az elektromos sokkoló-eszközöknek a meglátogatott büntetés-végrehajtási intézetekben való alkalmazására irányadó szabályozás szerint, az alkalmazás azokra a helyzetekre korlátozódik, „amikor az életet, a testi épséget, a személyi szabadságot, illetve a vagyonszabadságot közvetlenül sértő vagy veszélyeztető helyzet, illetve aktív engedelmség megtagadásának esete áll fenn”. A szabályozás pontosan meghatározza továbbá, hogy a büntetés-végrehajtás teljes személyi állományát ki kell képezni az ilyen eszközök alkalmazására.⁴⁹

A CPT véleménye szerint, a büntetés-végrehajtási személyi állomány számára biztosított útmutatás szabad teret enged a visszaéléshez. Az elektromos sokkolók alkalmazása csak legvégső megoldásként indokolt azokban az igen szélsőséges esetekben, amikor valós és közvetlen életveszély állt elő. Ezen kívül, kizárólag speciálisan kiválasztott és képzett büntetés-végrehajtási személyi állománynak⁵⁰ engedélyezhető elektromos sokkolók alkalmazása, és az eszköz használatakor minden szükséges óvintézkedést meg kell tenni. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok a fenti észrevételekre figyelemmel vizsgálják fölül a sokkoló-eszközök alkalmazására vonatkozó szabályozást.**

Az elektromos sokkoló-öveket illetően, teljes mértékben helytelen ilyen övek használata (még akkor is, ha nincs bennük elem). A CPT ellenzi elektromos sokkoló testövek alkalmazását a fogvatartottak mozgatásakor, ideértve a büntetés-végrehajtási intézeteken kívüli mozgatást is; az ilyen mozgatásokkal kapcsolatban alternatív mozgáskorlátozó eszközöket kell találni. **A Bizottság a vonatkozó szabályozás módosítására tesz ajánlást, a fenti észrevételekre figyelemmel.**

⁴⁹ Lásd például a Sátoraljaújhegyi Fegyház és Börtön 2008. évi 11. szabályzatát a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazásáról.

⁵⁰ A képzésnek elsősegélynyújtásra is ki kell terjednie.

D. Pszichiátriai intézetek

1. Előzetes megjegyzések

121. A CPT küldöttsége látogatást tett a budapesti Nyírő Gyula Kórház Pszichiátriai Osztályán és a Sántha Kálmán Mentális Egészségközpont és Szakkórházban, Nagykállón.

122. A *Nyírő Gyula Kórház*, amely eredetileg pszichiátriai kórház volt, 1945. után általános kórházzá vált. Budapest központjában nagy területen helyezkedik el. A felnőtt pszichiátriai osztály egy, az 1990-es évek végén épített ötemeletes épületben található. Két részlege van, (az I. Részleg és a II. Részleg), ahol különböző betegségeket gyógyítanak, és a Részlegek függetlenek egymástól. Az egyes részlegek befogadóképessége 144 ágy, amelyek öt vegyes (férfi-női) osztályból állnak, és amelyek közül négy nyitott és egy zárt.⁵¹ A küldöttség a két zárt osztályra összpontosított.

A látogatás időpontjában az I. Részleg zárt osztályán a 18 ágy befogadóképességhez képest 13 ápolat (5 férfi és 8 nő), a II. Részleg zárt osztályán pedig – 27 ágyszámához képest - 21 ápolat (6 férfi és 15 nő) volt elhelyezve. A zárt osztályon csak kötelező gyógykezelés alatt lévők voltak elhelyezve⁵², akik többsége pszicho-geriátriai megbetegedésekben szenvedett, a többiek pedig akut pszichotikus betegségekből. Az ápolatok túlnyomó többsége néhány nap és 4-5 hét közötti időt töltött a zárt osztályon. A látogatás időpontjában a II. Részleg zárosztályának öt ápolatja volt elhelyezve három és tíz hónap közötti időtartamban.

123. A *Sántha Kálmán Mentális Egészségközpont és Szakkórház* Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található, Budapesttől körülbelül 250 kilométerre. Két szomszédos városban, Nagykállón és Kállósejében három különálló épületben helyezkedik el. A főépület Nagykálló központjában van, amely korábban a XVIII. század közepén épült megyeháza volt, és a XIX. század végén alakították át pszichiátriai kórházzá.

A látogatás időpontjában a kórházban a hivatalos 530 férőhelyen 512 ápolat volt elhelyezve. Az ápolatok hét vegyes (férfi-nő) osztályon voltak elosztva.⁵³ Az I., II. és III. osztályok vegyes (férfi-nő) zárt osztályok, ahol összesen 67 ápolat (34 férfi és 33 nő) volt elhelyezve. A zárt osztályok ápolatai elvben kötelező kórházi ápolásban részesültek; akut pszichotikus betegségük volt, és általában néhány naptól 4 hétig terjedő időt töltöttek a zárt osztályokon.

124. A magyar egészségügyi ellátórendszer 2006. óta átszervezésre került. Más reformintézkedések között, 2007-ben elfogadták a mentális egészség nemzeti programját, és az ország legnagyobb pszichiátriai intézetét, az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézetet (OPNI) Budapesten, 800 ággyal, 2007/8-ban bezárták. **A CPT szeretne további tájékoztatást kapni a pszichiátriai és a szociális ellátó szektorok átszervezéséről, közte a mentális egészség nemzeti programjának megvalósításáról, és az OPNI bezárásának hatásáról.**

⁵¹ A II. Részlegnek rehabilitációs osztálya is van (36 ággyal), és másik épületben helyezkedik el, és a nyitott osztályokon elhelyezett betegek veszik igénybe, továbbá járóbeteg ellátást nyújt.

⁵² Az Egészségügyről szóló törvény 199. §-a nyomán (az 1997. évi CLIV törvény).

⁵³ Az I-IV. osztályokon (akut állapotok, általános pszichiátria és geriátria, általános és szomato-pszichiátria, krízisosztály, és mániás-depressziós pszichózis) osztályok a nagykállói főépületben voltak elhelyezve, az V. osztály (addiktológia) ugyanazon városban, egy szomszédos épületben, továbbá a VI. osztály (pszicho-geriátria) és a VII. osztály (pszichotikus betegségek rehabilitációja) Kállósejében.

2. Bántalmazás

125. A küldöttség nem kapott bejelentést az ápoltak személyi állomány általi bántalmazásáról egyik intézetben sem. Az ápoltak és a személyi állomány közötti kapcsolatok valamennyi intézetben feszültség nélküliek, és az ápoltak többsége pozitívan beszélt az egészségügyi személyi állományról.

126. A *Nyíró Gyula Kórház* II. Részlegének zárt osztályán azonban, a küldöttség az ápoltak közötti erőszakos cselekmények egyértelmű jelével találta, ami azzal lehet kapcsolatban, hogy a pszicho-geriátriai betegeket együtt helyezték el az akut pszichotikus tüneteket mutató betegekkel. Például, a küldöttség látott egy nőt, véraláfutásos szemmel, és több ápolat más olyan ápoltak szobájába tért be, akik konfliktusba keveredtek egymással.

Fontos, hogy megfelelő eljárások álljanak rendelkezésre egyes olyan pszichiátriai betegektől való megóvás céljából, akik árthatnak más betegeknek. Ehhez nem csupán megfelelő személyi állományi jelenlét és folytonos felügyelet szükséges, hanem az is, hogy a személyzet megfelelően képzett legyen az erőpróbát jelentő helyzetek/ápoltak kezelésében. Továbbá, speciális megoldásokra van szükség a különösen sebezhető ápoltak tekintetében (az alábbi 128. bekezdésre hivatkozunk). **A CPT ajánlást tesz a Nyíró Gyula Kórházban intézkedések megtételére, a fenti megjegyzésekre figyelemmel.**

3. Az ápoltak elhelyezési körülményei

a. Budapesti Nyíró Gyula Kórház I. és II. Részlegeinek zárt osztályai

127. A zárt osztályokon jó tárgyi feltételek vannak. A zárt osztályokat központi folyosó köré szervezték – amely közös térként is szolgál, asztalokkal, székekkel és televíziókészülékkel – az egyes oldalakon kórtermekkel. A kórtermekben három vagy négy ápolat volt elhelyezve, és mindegyik megfelelő méretű (mintegy 20 m²), megfelelően bútorozottak (ideértve a higiéniai egységet illemhellyel, tusolóval és mosdóval), és tiszták.

128. Egyik kórtermen sem volt ajtó, a folyosótól/közös tértől a hálószobákat csak függöny választotta el. A látogatáson tapasztalt egyik legnagyobb probléma az volt, hogy az akut pszichotikus állapotú betegeket együtt helyezték el a pszicho-geriátriai betegekkel. Ezzel kapcsolatban a fenti 126. bekezdésre hivatkozunk. Figyelemmel arra, hogy ugyanazon épületben két különálló osztály van, lehetséges lenne különválasztani ezt a két különböző betegcsoportot, és megfelelő felügyeletet megszervezni.

A CPT arra tesz ajánlást, hogy szereljenek ajtókat a Nyíró Gyula Kórház zárt osztályának kórtermeire, az ápoltak számára megfelelő biztonság és némi magánszféra biztosítása érdekében. A Bizottság arra is felkéri a magyar hatóságokat, fontolják meg az akut pszichotikus állapotú betegek és a pszicho-gerontológiai betegek egymástól való elkülönítését, a legsérülékenyebb betegek számára megfelelő biztonság megteremtése végett.

b. Sántha Kálmán Mentális Egészségközpont és Szakkórház

A három zárt osztály⁵⁴ kórtermei és hálótermei tágasak, világosak és jól szellőzöttek; jó általános állapotúak. Ágyak, éjjeliszekrények, és esetenként öltözőszekrény a bútorzatuk. A higiénia színvonala, ideértve a tisztálkodási helyiségeket is, megfelelő. A környezet azonban meglehetősen személytelen, és sok ápolts számára nem volt hely személyes tárgyainak az elhelyezésére. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy tegyenek erőfeszítéseket a Sántha Kálmán Kórház zárt osztályain a betegek számára kedvezőbb és egyénibb környezet kialakítására, különösen azzal, hogy biztosítsanak számukra zárható rakodóteret.**

A Nyíró Gyula Kórházban látott helyzethez hasonlóan, a Sántha Ferenc Kórházban is együtt, ajtónélküli hálótermekben voltak elhelyezve a pszicho-geriátriai betegségekben szenvedők az akut pszichotikus betegségekkel küzdőkkel. **A fenti 128. bekezdésben írt ajánlás és megjegyzés a Sántha Kálmán Kórház zárt osztályára is vonatkozik.**

Továbbá, az I. Részleg zárt osztálya egy nagy L-alakú, vegyes (férfi-női) hálóteremből áll (110 m² körüli alapterülettel, ahol a férfi és a női részleg függönnyel van elválasztva. A nagylétszámú hálótermek aligha összeegyeztethetők a pszichiátriai standardokkal. A kis csoportokon alapuló elhelyezési struktúrák biztosítása alapvető fontosságú tényező az ápolts méltóságának megőrzésében/visszaadásában, és kulcseleme az ápolts pszichológiai és társadalmi rehabilitációjára vonatkozó minden protokollnak. **A CPT felkéri a magyar hatóságokat, alakítsák át a nagy létszámú hálótermeket kisebb csoportokon alapuló elhelyezési struktúrákká.**

Az II. és a III. Részlegek zárt osztályai rendelkeztek közösségi/ebédlőtérrel, asztalokkal, székekkel és televíziókészülékkel. Nem volt azonban közös tér az I. Részleg zárt osztályán, és a betegeknek kórtermeikben kellett étkezniük. **A CPT ennek a hiányosságnak a megszüntetésére tesz ajánlást.**

130. A pszicho-geriátriai és rehabilitációs VI. és VII. osztály szűk, zsúfolt volt (pl. négy ápolts 13.5 m² alapterületű szobában, tizenkét beteg egy 45 m² alapterületű szobában). Ezen kívül, az I. és a VI. osztály épülete higiéniai szempontból nem volt megfelelő (az egész épület kellemetlen szagú). **A CPT ajánlást tesz intézkedések foganatosítására a Sántha Kálmán Kórház VI. és VII. osztályai kórtermei zsúfoltságának mérséklésére. A VI. osztály tisztaságát javítani kell.**

* * *

131. Mindkét kórházban, a zárt osztályok ápoltsait a küldöttség egész nap pizsamában vagy fürdőköpenyben látta. A CPT szeretné hangsúlyozni, hogy ez a gyakorlat nem segíti a személyi önazonosság és az önbecsülés érzésének erősítését; az öltözködés egyénivé tételének a terápiás folyamat részének kell lennie. **A CPT intézkedések megtételére tesz ajánlást mindkét kórház zárt osztályán, továbbá Magyarország más pszichiátriai kórházaiban annak biztosítására, hogy az ápolts saját ruházatukat viselhessék, amennyiben az kórházi tartózkodásuk során lehetséges.**

⁵⁴ Amelyekben megfelelően 19, 27 és 21 beteget helyeztek el, a 19, 36 és 24 férőhelyhez képest. A III. Részleg zárt osztályán lévő szobák alapterülete 30-35 m² körüli, és azokban öt-hét beteg helyezhető el, a II. Részleg zárt osztályán pedig a 30-40 m² alapterületű szobákban hat-nyolc beteg helyezhető el.

4. Az ápoltak kezelése és a személyi állomány létszáma

132. Mindkét kórházban, a zárt osztályokon lévő ápoltak pszichiátriai kezelése kizárólag gyógyszeres kezeléssel alapult. A gyógyszerelés szintje és összetétele megfelelőnek tűnt. A kórtörténeti nyilvántartások vizsgálata, és a küldöttség által az ápoltakkal és a személyi állománnyal folytatott beszélgetésekből nyert információ sem tárt fel túlgyógyszerelésre utaló jelet.

133. Mindkét kórház változatos rehabilitációs programokat és tevékenységeket biztosított (köztük egyéni és csoportterápiát, műhelymunkát, könyvtárt, kirándulásokat, stb.) a rehabilitációs/pszicho-geriátriai osztályokon elhelyezett ápoltak számára. A zárt osztályok egyetlen ápolója sem vehette azonban igénybe ezeket a programokat vagy tevékenységeket.

A küldöttség tudomást szerzett arról, hogy a Sántha Kálmán Kórház rehabilitációs osztályán elhelyezett ápolottnak egyéni kezelési tervük van; ez azonban nem így volt a zárt osztályon elhelyezett betegekénél. Továbbá, a Nyíró Gyula Kórházba felvett egy betegnek sem volt egyéni kezelési terve.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a Nyíró Gyula Kórház minden betegének, és a Sántha Kálmán Kórház zárt osztályán elhelyezett minden betegnek legyen egyéni kezelési terve (amelyben figyelembe veszik az akut, a geriátriai, vagy a hosszú lefolyású betegségek speciális igényeit), amely tartalmazza a kezelés céljait, az alkalmazott terápiás eszközöket és a személyi állománynak a kezelésért felelős tagját. A betegeket kívánatos tájékoztatni egyéni kezelési tervükről és állapotuk javulásáról; továbbá, bevonásuk javasolható a kezelési tervek elkészítésébe és végrehajtásába.

A CPT ajánlást tesz arra, hogy tegyenek erőfeszítéseket mindkét kórház zártosztályain, az ápoltak igényeikhez igazodó rehabilitációs tevékenységekben való részvételére.

134. A Nyíró Gyula Kórházban, a betegek egészségügyi és személyi adatainak, továbbá jogi státuszuk adatainak a nyilvántartása hagy némi kívánnivalót hagy maga után. Az egyes ápoltakra vonatkozó nyilvántartások mind papír, mind számítógépes adatokat tartalmaznak, és egyik adatállomány sem teljes, pontos, vagy naprakész. A rendszerezett esemény/ eset nyilvántartási rendszer hiánya az ápoltak közötti erőszakos cselekmények megfelelő nyomon követését sem tette lehetővé. Az ápoltakra vonatkozó esemény-nyilvántartást kívánatos vezetni; a nyilvántartás hasznos lehet a kórház általános helyzetéről átfogó kép alkotásához, és az esetleg felmerülő specifikus problémák kiemeléséhez. Ellenben, a Sántha Kálmán Kórházban az adatnyilvántartás jól szervezett volt. **A CPT az adatnyilvántartásnak a fenti észrevételekre tekintettel történő fölülvizsgálatára tesz ajánlást a Nyíró Gyula Kórházban.**

Mindkét kórházban volt ECT/elektrosokk-terápia/elektrokonvulzív kezelő berendezés. A Nyíró Gyula Kórházban a küldöttséget arról tájékoztatták, hogy havonta legfeljebb két ECT kezelésre kerül sor. A kezelést mindig módosított formában (vagyis altatásban és izomlazítás mellett) alkalmazzák, egyértelmű protokoll szerint. Az ECT kezelést bejegyzik az ápoltak egyéni iratanyagába. A Sántha Kálmán Kórház gyakorlatában nem alkalmaznak ECT-t.⁵⁵

⁵⁵ Az elmondások szerint az ECT-t 1989. óta nem használják.

136. Egyik meglátogatott intézménynek sincs biztonságos szabadtéri testmozgást szolgáló térsége. Ennek következtében, a Nyíró Gyula Kórház II. Részlegén a zárt osztályi betegeinek nem volt lehetőségük szabadtéri mozgásra, és az I. Részleg zárt osztályáról csak néhány ápolat tudott a rendelkezésre álló személyzet időnként kivinni. A Sántha Kálmán Kórház zárt osztályi betegei számára egyedüli lehetőség az intézmény udvarára való kijutáshoz az volt, hogy csatlakozzanak azoknak az ápolatnak a csoportjához, akik számára napi három alkalommal rövid cigarettaszünetet engedélyeztek.⁵⁶ **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy mindkét kórházban haladéktalanul intézkedjenek annak biztosítására, hogy minden olyan ápolat, akinek az egészsége megengedi, legalább napi egy órai szabadtéri testmozgásban részesüljön.**

137. Az alkalmazotti létszám-ot illetően, az mindkét intézményben megfelelőnek tekinthető. A Nyíró Gyula Kórházban az egyes pszichiátriai részlegekben 14 pszichiáter, két pszichológus, nyolc főnővér, 52 pszichiátriai gondozásra szakosodott ápoló, és 8 más ápoló volt. A személyi állományhoz tartozott további hat foglalkozás-terapeuta és három szociális munkás is. Az egyes 12 órás műszakokban az zárt osztályokon három ápoló és egy főnővér volt nappal. Éjjel, a pszichiátriai osztályokon két pszichiáter is szolgálatban volt.

A Sántha Kálmán Kórházban 26 pszichiáter, 6 pszichológus és 191 ápoló volt. A kórház 30 foglalkozás-és rehabilitációs terapeutát, és négy szociális munkást is alkalmazott. A zárt osztályokon éjszakánként kettő és négy közötti számú ápoló volt (plusz egy főnővér, és egy gyógyszerező nővér nappal).

A küldöttség azt a tájékoztatást kapta, hogy mindkét kórház személyi állománya különféle képzéseken vett rendszeresen részt, köztük a mozgáskorlátozó technikák alkalmazásáról (lásd lentebb). Képzésük részeként **kívánatos lenne, ha a foglalkoztatotti állomány útmutatást kapna az ápolat közötti konfliktusok kezeléséről is.**

5. Korlátozó intézkedések

138. Az 1997. évi Egészségügyi Törvény és a pszichiátriai betegekre alkalmazható korlátozó intézkedésekről szóló kormányrendelet⁵⁷ rendelkezik a fizikai korlátozás eszközeinek alkalmazásáról (testi kényszer, fizikai és mechanikai eszközökkel, berendezésekkel való korlátozás, elkülönítés) és a kémiai korlátozásról. A gyakorlatban egyik kórház sem alkalmazott elkülönítést. A jogi szabályozás szerint, mindkét kórházban az alkalmazandó eljárásokat és a korlátozó eszközök alkalmazásának specifikus formáit részletező protokoll került bevezetésre. Ez kedvező fejlemény. Mindamellet azonban, a küldöttség számos hiányosságot észlelt a korlátozó intézkedések alkalmazásának gyakorlatában.

139. A mechanikai korlátozó eszközök-et illetően (amelyek a betegeknek ágyaikhoz, vagy tolokocsijukhoz történő bőrövekkel, vagy puha textil szövetpánttal való kötözéséből állnak), a küldöttség aggodalommal tapasztalta, hogy mivel nincs külön helyiség erre a célra, mindkét kórház betegeit más betegek szeme láttára kötötték le. **A CPT ennek a gyakorlatnak a haladéktalan megszüntetésére tesz ajánlást; a rögzítés nem alkalmazható más betegek szemeláttára.**

⁵⁶ A Sántha Kálmán Kórházban, a pszicho-geriátriai és a rehabilitációs osztályok betegei a főépületben fás, apró kertes és padokkal felszerelt nagy udvarhoz juthattak, és nagy árnyas parkokba a másik két épületben.

⁵⁷ A 60/2004. (VII. 6.). ESzCsM rendelet a pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó rendelkezések szabályairól

Amennyire a küldöttség meggyőződhetett róla, a betegeket általában nem korlátozták két óránál hosszabb időre, amely időtartamban a betegek állapotát rendszeresen ellenőrizték (pl. harmincpercenként a Sántha Kálmán Kórházban). Az ebből a célból alkalmazott ellenőrzési formanyomtatvány útmutatása alapján ellenőrizték a beteg bizonyos életfunkcióit, valamint elmeállapota bizonyos aspektusait; az értékelés azonban csak rovatok bejelöléséből állt; megjegyzések számára nem volt hely.⁵⁸

Ezen kívül, mindkét kórházban csak a fizikai korlátozás eseteit rögzítették a korlátozó intézkedések alkalmazásáról szóló speciális adatlap kitöltésével. A kémiai korlátozás alkalmazását csak akkor tüntették fel, ha a szabad mozgás megtagadásával együtt került rá sor. Ha vegyi korlátozást más korlátozás nélkül alkalmaztak, csak a beteg lázlapján jelölték, a kezelés részeként. Továbbá, a testi kényszer eseteit egyáltalában nem tartották nyilván.

140. Egyik kórházban sem volt specifikus nyilvántartás a korlátozó intézkedések alkalmazásáról. A Nyíró Gyula Kórházban a korlátozó intézkedések alkalmazásának eseteit az ápolási naplóba jegyezték be, és olykor a beteg dokumentációjában is feltüntették. A Sántha Kálmán Kórház gyakorlata az volt, hogy a korlátozó intézkedések alkalmazását az ápolási naplóba jegyezték be, és a korlátozó intézkedések alkalmazásáról szóló adatlap egy példányát elhelyezték a beteg dokumentációjában.⁵⁹

A korlátozó eszközök alkalmazására vonatkozó minden adatlapot megküldött az egyes kórházakért felelős betegjogi biztosnak. E centralizáció ellenére, a küldöttség számára nehéz volt pontos képet kapni a korlátozó eszközök alkalmazásáról, mivel nem készült erről az információról rendszeres elemzés, és statisztikai adat sem áll rendelkezésre. Ahhoz, hogy az adatnyilvántartásnak gyakorlati hatása legyen, rendszeres visszacsatolást kellene adni az egyes intézményeknek. Ez megkönnyíteni a korlátozó gyakorlatok megfelelő áttekintését.

141. A CPT hangsúlyozni szeretné, hogy mindenkor, amikor beteggel szemben mechanikai eszközök révén alkalmaznak korlátozást, képzett szakalkalmazottnak folyamatosan jelen kell lennie a terápiás kapcsolat megtartása, és segítségnyújtás céljából. Ezen kívül, mind a korlátozó eszközök használatáról készített rendszeres nyilvántartásnak, mind pedig az ilyen célú specifikus nyilvántartásnak tartalmaznia kell azokat az időpontokat, amikor az intézkedés kezdődött, és befejeződött, az eset körülményeit, az intézkedés alkalmazásának okait, az elrendelő és a jóváhagyó orvos nevét, és a beteg vagy a személyi állomány által elszenvedett sérülések leírását.

Amikor a korlátozó intézkedést befejezték, a beteget ki kell kérdezni. Ez módot ad az intézkedés háttérében álló okok ismertetésére, csökkentve ezzel a megélt intézkedés okozta lelki traumát valamint elősegítve az orvos-beteg kapcsolat helyreállítását. Ez alkalmat ad a beteg számára, hogy beszéljen a korlátozás előtti érzelmeiről, ami elősegítheti, hogy mind a beteg saját maga, mind pedig a személyzet megértse a beteg állapotát.

Ha kémiai korlátozást alkalmaznak, például nyugtatókat, kedélyjavítókat, altatókat, arra ugyanazoknak a garanciáknak kell vonatkozniuk, mint a mechanikai korlátozó eszközök alkalmazására.

⁵⁸ A küldöttség talált egy olyan esetet, amikor a beteget 53 órán át korlátozták. Az erre vonatkozó információ hiánya a formanyomtatványon lehetetlenné tette a beteg számára biztosított ellátás színvonalnak értékelését.

⁵⁹ A kórház azt a gyakorlatot folytatta, hogy az eredeti példányt a betegek anyagaiban helyezte el, és másolatot adott a betegjogi biztosnak.

A CPT ajánlást tesz lépések megtételére a Nyíró Gyula Kórházban és a Sántha Kálmán Kórházban annak biztosítására, hogy mind a korlátozó eszközök alkalmazására vonatkozó irányelvek, mind pedig a gyakorlat összhangban legyen a fenti követelményekkel. Magyarországon minden pszichiátriai intézetnek ezeket a szabályokat kell alkalmaznia a kényszereszközök alkalmazásakor. A betegeket (írásban) megfelelően tájékoztatni kell az intézet korlátozási irányelveiről, továbbá a korlátozó eszközök alkalmazásával kapcsolatban rendelkezésre álló panaszmechanizmusokról.

Ezen kívül, a CPT felkéri a magyar hatóságokat, hogy vezessenek be összehangolt nyilvántartási rendszert a korlátozó intézkedések alkalmazásáról a pszichiátriai intézetekben; a nyilvántartást az érintett egészségügyi szolgálatoknak kell vezetniük, a korlátozó intézkedéseket elszenvedett betegek megfelelő monitorozását és követését biztosítva.

6. Garanciák a kötelező kórházi gyógykezelés körülményei között

142. A pszichiátriai kórházba való kötelező elhelyezésre alkalmazandó törvényi rendelkezések ugyanazok, mint a CPT 1999. évi magyarországi látogatásáról készített jelentésben leírtak. Emlékeztetünk kell arra, hogy az 1997. évi törvény az egészségügyről két különböző eljárásról rendelkezik:

- a *sürgősségi gyógykezelésre irányuló eljárás*-ról, (az egészségügyi törvény 199. §-a szerint), amikor a pszichiátriai beteg közvetlen veszélyeztető magatartást tanúsít, és a saját vagy mások életére vagy egészségére, az orvos kérelmére helyezhető el a pszichiátriai kórházba; a bíróságot a beteg felvételét követő 24 órán belül értesíteni kell, és a bíróságnak az értesítés kézhezvételétől számított 72 órán belül meg kell vizsgálnia, hogy az orvos határozata indokolt volt-e;
- a *kötelező gyógykezelésre irányuló eljárás* (az egészségügyi törvény 200. §-a szerint), amikor a pszichiátriai beteg akarata ellenére elhelyezhető veszélyeztető magatartása miatt, miután a bíróság a pszichiáter kezdeményezésére határozatot hozott; ebben az esetben a bíróságnak az értesítés kézhezvételétől számított 15 napon belül határozatot kell hoznia.

A fenti eljárások során a bíróság meghallgatja a beteget, továbbá független igazságügyi szakértőt és az elhelyezést kezdeményező orvost. Továbbá, a beteg jogi képviselőre jogosult. Amikor a beteg, vagy törvényes képviselője hozzájárul, a betegjogi képviselő is jogosult a beteg képviselőjére. Ha a betegnek az eljárás során nincs törvényes vagy meghatalmazott képviselője, részére a bíróság ügygondnokot rendel ki.

A kötelező gyógykezelés céljából pszichiátriai kórházban való elhelyezést a bíróság 30 naponként felülvizsgálja. A beteget a pszichiátriai intézetből el kell engedni, amikor már intézeti kezelése nem indokolt.

143. A CPT 1999. évi látogatási jelentésében megállapította, hogy a kényszergyógykezelés céljából pszichiátriai intézetbe való elhelyezésre vonatkozó garanciák Magyarországon megnyugtatónak tűnnek. A 2009. évi látogatás során azonban a küldöttség néhány hiányosságot észlelt ezeknek a garanciáknak a gyakorlati alkalmazását illetően.

A látogatás során kitudódott, hogy a pszichiátriai kényszergyógykezelésre vonatkozó bírósági határozatokat a bíróság szóban hirdette ki a bírósági tárgyalás végén, és csak egy vagy két hét múlva jutott el a kórházba, megakadályozva ezzel a betegeket, hogy fellebbezési jogukat

gyorsan gyakorolják. **A CPT arra tesz ajánlást, hogy a bírósági határozatokat azonnal, írásban adják át a betegeknek.**

A Nyíró Gyula Kórházban a küldöttség észlelte, hogy bizottságot hívtak össze a sürgősségi gyógykezelésre vagy kötelező gyógykezelésre elhelyezett betegek kórházi elhelyezésének bírósági felülvizsgálatára; a bizottság tagjai – egy bírósági titkár (aki a bíró nevében járt el), egy hivatalból kirendelt ügyvéd, aki a beteget segítette, és egy független igazságügyi szakértő. A Sántha Kálmán Kórházban azonban az eljárás nem tűnt annyira szabályozottnak, mint Budapesten; továbbá, az ügyvéd/jogtanácsos (a beteg jogi képviselőjén kívül) nyilvánvalóan ritkán volt jelen a felülvizsgálatoknál. **A Bizottság szeretne észrevételeket kapni a magyar hatóságoktól erről a témáról.**

144. A Sántha Kálmán Kórházban tett látogatás során, a III. Részleg zárt osztályán elhelyezett 21 beteg közül 5-öt nem kényszer alapján vettek fel, akik kezelésükhöz való hozzájárulásukról nyomtatványt írtak alá, és jogállásuknak megfelelően, szabadon elhagyhatták az intézményt. Ezeknek a személyeknek a zárt osztályon való tartásának oka akut állapotuk volt.⁶⁰ Mindamelllett, a személyi állomány megkérdezett tagjai elmondták, hogy ezek a betegek nem hagyhatnák el a zárt osztályt, ha akarnák. **A CPT szeretné megkapni a magyar hatóságok észrevételeit ebben az ügyben.**

145. A pszichiátriai betegeket, elvben, olyan helyzetbe kell hozni, hogy szabad, és tudatos hozzájárulásukat adják a kezeléshez. Egy személy pszichiátriai intézetbe kényszer révén való felvétele nem szabadna, hogy eleve kizárja, hogy az illető tudatos hozzájárulását adja a kezeléshez. Minden értelmes beteget, attól függetlenül, hogy önként veti magát kezelés alá, vagy arra kötelezik, kimerítően tájékoztatni kell a számára elrendelendő kezeléstről, és lehetőséget kell számára adni, hogy megtagadja a kezelést, vagy más orvosi beavatkozást. Ezen alapelv alóli minden kivételnek törvényen kell alapulnia, és a szabálytól való eltérést csak egyértelműen és pontosan meghatározott, kivételes körülmények indokolhatják.

Az egészségügyről szóló törvény 191. § (1) bekezdése szerint, amíg a pszichiátriai beteg veszélyeztető vagy közvetlenül veszélyeztető magatartást tanúsít⁶¹, a kezeléshez történő hozzájárulása nem kötelező; ám, amennyire lehetséges, az ilyen esetekben is meg kell kísérelni a beteg tájékoztatását.

A két meglátogatott kórházban, a nem saját elhatározásukból elhelyezett betegektől nem kérték, hogy aláírják a kezelésükhöz való hozzájárulásról szóló nyomtatványt. Ennek ellenére, a betegekkel, különösen a Sánta Kálmán Kórházban folytatott beszélgetések azt mutatták, hogy a személyi állomány törekedett arra, hogy tájékoztassa a nem a saját elhatározásukból kezelteteket a rajtuk alkalmazott kezeléstről, és egyes betegek jól ismerték gyógyszerezésüket. A saját elhatározásból elhelyezett betegeket illetően, ők ilyen nyomtatványt aláírtak, ám ha a későbbiekben státuszuk kényszergyógykezeltre változott, a nyomtatványt megsemmisítették.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy azzal a céllal vizsgálják felül az eljárásokat, hogy biztosítsák, hogy minden beteg, attól függetlenül, hogy kényszergyógykezelt-e, vagy nem, rendszeresen tájékoztatást kapjon állapotáról és a számára rendelt kezeléstről, és az

⁶⁰ Az egyik betegnek delírium tremens krízise volt; a másik demenciában és tájékozódási zavarban szenvedett; a harmadik speciális megfigyelést és szomatikus ápolást igényelt; a negyedik súlyos alkoholproblémákkal küzdött és megfigyelésre szorult; az ötödik pedig súlyos depresszióban szenvedett.

⁶¹ Vagyis olyan magatartást, amely az egészségügyről szóló törvény 199. §-a és 200. §-a szerint megalapozza a kötelező intézeti gyógykezelést.

orvosok kapjanak olyan utasítást, hogy a kezelés előtt mindig kérniük kell a beteg hozzájárulását, a kezelés megkezdése előtt. A kezeléshez való tudatos hozzájárulásra vonatkozó nyomtatványt a betegek alá kell írnia vagy (ha cselekvőképtelen), törvényes/jogi képviselőjének. A vonatkozó tájékoztatást a kezelés alatt és után is meg kell adni a betegeknek (és törvényes/jogi képviselőjüknek).

146. A két kórházban a betegekkel felvételükkor ismertették a házirendet, és a Nyíró Gyula Kórházban az osztály folyosóin írásos tájékoztatás volt kifüggesztve a betegjogokról. A felvételkor azonban nem adtak tájékoztató füzet-et a betegeknek és családjuknak. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy az intézmény gyakorlatát és a betegjogokat (köztük a panasz fórumokat) ismertető füzetet a pszichiátriai intézetbe való felvételükkor adják át az egyes betegeknek, továbbá családjuknak. A füzet megértésére nem képes beteget részesítsék megfelelő segítségben.**

147. A külvilággal való kapcsolat-ot illetően, egyik kórházban nem volt látogatási korlátozás. Az intézményekben azonban nem volt külön látogatóhelyiség a zárt osztályokon elhelyezett betegek számára, és ennek következtében a látogatásokra az osztály közösségi térként szolgáló folyosóin került sor. **A CPT intézkedések megtételére tesz ajánlást mindkét kórházban olyan megfelelő helyiségek kialakítására, ahol a zárt osztályok betegei látogatókat fogadhatnak.**

Mindkét kórházban, a telefon biztosítása a zárt osztályokon annyiban volt korlátozva, hogy a betegek csak a személyi állományon keresztül, azok szobáiban kezdeményezhettek, vagy fogadhattak hívásokat. Ezzel kapcsolatban a küldöttség számos panaszt kapott a betegektől, különösen a Sántha Kálmán Kórház zárt osztályán. A CPT-nek hangsúlyoznia kell, hogy a zárt pszichiátriai osztályokon elhelyezett betegek számára magánszférájuk tiszteletben tartását biztosító körülmények között kell biztosítani a telefonhoz jutást, kivéve, ha az orvos indokolással mást nem rendel. A 2009. június 10-én kelt levélben a magyar hatóságok arról tájékoztatták a Bizottságot, hogy ebben a témában speciális irányelvek kialakításán dolgoznak. **A CPT megfelelő időben szeretné megkapni az irányelvek egy példányát. A Bizottság szeretne tájékoztatást is kapni a meglátogatott zárt osztályokon az irányelvek nyomán megtett intézkedésekről.**

148. A hatékony panasz- és ellenőrzési mechanizmus másik alapvető fontosságú garancia a bántalmazás ellen a pszichiátriai intézetekben. Olyan speciális megoldásokra van szükség, amelyek folytán a betegek pontosan meghatározott szervezethez hivatalos panaszt nyújthatnak be, és bizalmasan beszélgethetnek az intézeten kívüli, megfelelő hatósággal.

A betegek mindkét kórházban számos külső szervezethez nyújthattak be panaszt, köztük az emberi jogok országgyűlési biztosához és a betegjogi képviselőhöz.⁶² E két intézmény jogosult előzetes bejelentés nélkül látogatásokat tenni, és négy szemközt beszélgetni a betegekkel.

⁶² Az intézményt az egészségügyről szóló törvény (30-33. §§) vezette be. A betegjogi képviselő feladatai a következőket foglalják magukban: segíti a betegeket az egészségügyi dokumentációhoz való hozzájutásban; azzal kapcsolatos megjegyzések kérdések feltételében; segít a betegnek panasz megfogalmazásában, kezdeményezheti annak kivizsgálását; a beteg írásbeli meghatalmazása alapján panaszt tehet az egészségügyi szolgáltató vezetőjénél, fenntartójánál, a beteg gyógykezelésével összefüggő ügyekben eljár az arra illetékes hatóságnál és ennek során képviseli a beteget; rendszeresen tájékoztatja az egészségügyi dolgozókat a betegjogokra vonatkozó szabályokról, azok változásairól, illetve a betegjogok érvényesüléséről az egészségügyi szolgáltatónál.

A küldöttség azt a tájékoztatást kapta, hogy megyénként egy betegjogi képviselő működik, akinek hatásköre több intézményre kiterjed. Az összegyűjtött információból kiderült, hogy a betegjogi képviselő rendszeresen ellátogatott a Nyíró Gyula és a Sántha Kálmán kórházakban. Egy betegjogi képviselő azonban, akivel a küldöttség találkozott, azt mondta, hogy mivel számos kórház tartozik a hatáskörébe, nagy munkateher hárul rá, ami korlátozza annak a lehetőségét, hogy minden kérdést mélyrehatóan megvizsgáljon. **A CPT szeretné megkapni a magyar hatóságok magyarázatát erről a kérdésről.**

I. FÜGGELÉK **A CPT AJÁNLÁSAINAK, ÉSZREVÉTELEINEK ÉS INFORMÁCIÓ-KÉRÉSEINEK JEGYZÉKE**

Rendőrségi fogdák

Előzetes megjegyzések

ajánlások

- a magyar hatóságok tegyenek határozott intézkedéseket az előzetes letartóztatásban lévő rendőrségi fogdáknak való elhelyezési gyakorlatának teljes megszüntetése iránt. Ha szükséges, a törvény módosításával (9. és 30. bekezdések).

megjegyzések

- felkérést kapnak a magyar hatóságok, hogy vizsgálják fölül a rendőrségi fogdáknak elhelyezett, (szabálysértési) őrizetben lévő helyzetét (8. és 30. bekezdések);

- A CPT bízik abban, hogy a fogvatartottak rendőrségi fogdába való visszavitelét továbbra is csak akkor kérik, és azt a bíró, vagy az ügyész csak akkor engedélyezi, ha az feltétlenül szükséges (10. bekezdés).

Bántalmazás

ajánlások

- a magyar hatóságok folytassák azt a határozott figyelemfelhívást, köztük a folyamatos képzés révén, hogy a bántalmazás minden formája (akár testi, akár szóbeli) nem elfogadható, és az ilyen cselekmények elkövetői és azok, akik az ilyen cselekményeket elnézik, szigorú büntetésben részesülnek. E figyelemfelhívás részeként ismételtlen egyértelművé kell tenniük, hogy nem alkalmazható a szükségesnél nagyobb erőszak az őrizetbe vétel során, és amikor az elfogott személyt már megfékeztek, sohasem lehet semmiféle indok arra, hogy tovább üssék (11. bekezdés);

- ha szükségesnek tartják, hogy a rendőrségi fogdába beosztott őrszemélyzet gumibotot viseljen, a CPT azt az ajánlást teszi, hogy a gumibotokat takarják el (12. bekezdés);

- szüntessék meg azt a gyakorlatot, hogy a rendőrök lőfegyvert viseljenek a fogvatartási térségekben (12. bekezdés);

- a magyar hatóságok tegyenek megfelelő intézkedéseket annak biztosítására, hogy:
 - minden orvosi vizsgálat úgy folyjék, hogy a rendőrök ne hallják, és – kivéve, ha az érintett egészségügyi szakemberek az adott esetben kifejezetten mást nem kérnek – ne lássák;
 - az egészségügyi dokumentáció bizalmas jellegét szigorúan tiszteletben kell tartani; természetesen, az orvosok alkalmas módon tájékoztathatják az őrszemélyzetet a

fogvatartott egészségi állapotáról, köztük a folytatandó gyógyszerelésről és a különleges egészségi kockázatokról;

- valahányszor a fogvatartotton sérülések vannak az orvosi vizsgálatkor és a fogvatartott bántalmazásra vonatkozó állításokat tesz, igazságügyi orvosszakértői képesítéssel rendelkező, független orvosnak haladéktalanul meg kell vizsgálnia, aki következtetéseket vonhat le arról, hogy milyen mértékű az összefüggés a fogvatartott bántalmazásra vonatkozó állításai és az objektív orvosi lelet között. Ezeket a következtetéseket az illetékes ügyész elé kell terjeszteni, és az érintett fogvatartott, továbbá ügyvédje számára kérésükre betekintést kell biztosítani;
- az a bevett gyakorlat, amely szerint felkérlik a sérült fogvatartottakat visszavonó nyilatkozat aláírására, nem folytatható (15. bekezdés);

- a reflektorok/spotlámpák leszerelése a magas biztonsági fokozatú zárkákban (az úgynevezett „K zárkákban” a Budapesti Központi Rendőrségi Fogdában. Továbbá, a zárkában lévő tisztálkodási helyeket részlegesen takarják el minimális magánszféra megtartása végett (17. bekezdés);

- a magyar hatóságok vizsgálják felül azt a gyakorlatot, hogy a „K zárkák”-ban elhelyezett személyek orvosi vizsgálatát zárkájuk rácsain keresztül végzik (18. bekezdés).

megjegyzések

- felkérést kapnak a magyar hatóságokat arra, hogy terjesszék ki a Független Rendészeti Panasztestület jogosítványait arra, hogy hivatalból kezdeményezhessen vizsgálatokat az esetleges bántalmazási ügyekben (20. bekezdés).

információkérések

- a magyar jog szerint létezik-e az egészségügyi ellátást biztosító személyi állománynak olyan specifikus kötelezettsége, hogy közvetlenül az ügyésznek jelentse a tudomására jutott olyan egészségügyi adatokat és/vagy más tényeket, amelyek rendőri bántalmazásra utalnak, még akkor is, ha az érintett fogvatartott semmit sem állított erre vonatkozóan (15. bekezdés);

- tájékoztatás az annak érdekében megtett lépésekről, hogy a rendőrségi fogdában dolgozó egészségügyi személyi állomány a lehető legközelebb álljon a tág értelemben vett közösségi egészségügyi ellátás főirányaihoz (15. bekezdés);

- naprakész információ a 16. bekezdésben ismertetett ügyben végzett vizsgálat kimeneteléről (16. bekezdés);

- a magyar hatóságok az arányosság súlyos kérdéseire vonatkozó válasza, amelyeket több mozgáskorlátozó eszköz egyidejű alkalmazása vet fel (köztük a kézbilincs és testöv) a Budapesti Központi Fogda „K zárkájá”-ban fogvatartottakra (17. bekezdés);

- annak megerősítése, hogy a jövőben nem fognak mozgáskorlátozó eszközöket alkalmazni a „K zárká”-ban elhelyezett személlyel szemben, amikor szabadtéri testmozgásra viszik (17. bekezdés)

- az előzetes fogvatartott „K zárká”-ban tartózkodásának maximális időtartamának tisztázása (19. bekezdés);

- a magyar hatóságok állásfoglalása a Független Rendészeti Panasztestület tagjai által a Testület ajánlásainak a rendőrség által megszívlelt rendkívül alacsony arányára tett megjegyzésre (20. bekezdés);
- a 2008. és 2009. évekre vonatkozóan: a rendőrség személyi állománya általi bántalmazás miatti panaszok/feljelentések számáról, a panaszok/feljelentések nyomán indult büntető- és fegyelmi eljárások számáról, és kimutatás a kiszabott büntetésekről és fegyelmi szankciókról (21. bekezdés).

Eljárási garanciák a rendőrség által fogvatartott személyek bántalmazása ellen

ajánlások

- a magyar hatóságok olyan értelemben módosítsák a vonatkozó törvényi rendelkezéseket, hogy szavatolják a rendőrség által fogvatartott személyek számára azt a jogot, hogy szabadságelvonásuknak már a letelején értesítsék hozzátartozójukat vagy a választásuk szerinti harmadik személyt helyzetükről (23. bekezdés);
- intézkedések megtétele a 23. bekezdésben írt hiányosság megszüntetésére, a fogvatartásba vételről való értesítés késleltetésének lehetőségét övező biztosítékokról (23. bekezdés);
- intézkedés, törvényalkotási szinten is, annak biztosítására, hogy a fogvatartottak (jogállásuktól függetlenül), szabadságelvonásuknak már a letelején ügyvédhez jussanak (24. bekezdés);
- a jogi segítségnyújtás további javítására irányuló intézkedések azon személyek számára, akik nincsenek abban a helyzetben, hogy ügyvédért fizessenek, és annak biztosítására, hogy a jogi segítségnyújtási rendszert már a rendőrségi fogvatartás letelejétől alkalmazzák (24. bekezdés);
- a magyar hatóságok fogadjanak el olyan specifikus törvényi rendelkezéseket, amelyek hivatalosan garantálják a fogvatartottak azon jogát, hogy megvizsgálják őket, ha úgy kívánják, külső orvos által (ami úgy értendő, hogy az ilyen orvos általi vizsgálat a fogvatartott saját költségére végezhető el) (25. bekezdés).

megjegyzések

- felkérés a magyar hatóságokhoz, hogy tegyenek intézkedéseket annak biztosítására, hogy a fogvatartottak kapjanak visszaigazolást arról, hogy lehetséges volt-e értesíteni közeli hozzátartozót vagy más személyt fogvatartásuk tényéről (23. bekezdés);
- további intézkedések megtétele annak biztosítására, hogy a rendőrség által fogvatartott minden személy teljes körű tájékoztatást kapjon jogairól (ideértve a fogvatartásba vételről szóló értesítést, az ügyvédhez és az orvoshoz jutást). Kívánatos, hogy a jogokról szóló tájékoztató nyomtatvány megfelelő nyelvi választékban rendelkezésre álljon. Ezen kívül, az érintetteket kívánatos olyan nyilatkozat aláírására kérni, amely igazolja, hogy tájékoztatták őket jogaikról (26. bekezdés).

Fogvatartási feltételek a rendőrségi létesítményekben

ajánlások

- intézkedések megtétele a 27. és a 28. bekezdésekben írt hiányosságok orvoslására, és különösen:

- a szellőzés és a mesterséges világítás javítása a Budapesti Központi Rendőrségi Fogda zárkáiban;
- a miskolci rendőrségi fogda tusolóhelyiségének rendbehozatala;
- a szabadtéri testmozgásra szolgáló udvarok javítása a meglátogatott rendőrségi fogdáknak (30. bekezdés);

- a magyar hatóságok biztosítsanak a szabálysértési, közbiztonsági őrizetesek és szabálysértési elzárást töltő fogvatartottak számára néhány tevékenységi formát (például TV/rádió, olvasás, társas elfoglaltságok, sport), és vizsgálják fölül az e fogvatartotti kategória számára biztosított látogatási lehetőségeket (30. bekezdés);

- a 31. bekezdésben írt megjegyzések figyelembe vételével részletes szabályozás elfogadása a zárkákban belüli videó-felügyeletről (31. bekezdés);

- intézkedések annak biztosítására, hogy ha az előállított személyeknek az éjszakát a rendőrségi előállító helyiségekben kell tölteniük, lássák el őket matraccal és takarókkal. Továbbá, az előállító helyiségekben elhelyezett személyek számára biztosítani kell az illemhelyre jutást (mind nappal, mind pedig éjjel) (32. bekezdés).

megjegyzések

- a videó-felügyelő kamerák nem pótolják a zárkák rendőrök általi gyakori, közvetlen szemrevételezését, a fogvatartottak biztonságát szolgálva, és nem kívánatos megakadályozni a fogvatartottaknak a személyi állománnyal való közvetlen kapcsolatait (33. bekezdés).

információkérés

- részletes tájékoztatás a Budapesti Központi Rendőrségi Fogda sétaudvara rendbehozatalának terveiről (30. bekezdés).

Az idegenrendészeti jogszabályok alapján fogvatartott külföldi állampolgárok**Bántalmazás**ajánlások

- a nyírbátori őrzött szálláson dolgozó személyi állomány kapjon egyértelmű felhívást arra vonatkozóan, hogy a fogvatartottak (akár testi, akár szóbeli) bántalmazása nem elfogadható, és súlyos szankciókat von maga után (36. bekezdés);

- a nyírbátori őrzött szállás vezetése tegyen lépéseket a fogvatartottak közötti erőszak/megfélemlítés problémáinak megoldására, a 37. bekezdésben írt észrevételek tükrében (37. bekezdés);

- ha szükségesnek tartják a rendőrségnek az idegenrendészeti őrzött szállásokra beosztott tagjai számára gumibot és kézbilincs viselését a fogvatartási körletekben, az ilyen felszereléseket kívánatos elrejteni (38. bekezdés).

megjegyzések

- a CPT úgy véli, hogy a paprika spray nem része az őrszemélyzet standard felszerelésének, és általában zárt térben nem lenne használható (38. bekezdés).

információkérés

- a személyzet számára a paprika spray használatáról adott utasítások egy példányát (38. bekezdés).

Fogvatartási körülmények

ajánlások

- budapesti őrzött idegenrendészeti közösségi szállás bővítésére vonatkozó tervek megvalósításával kapcsolatban az egy fogvatartottra számított legalább 4 m² lakóterület standard megtartása a többszemélyes szobákban (39. bekezdés);

- intézkedések a következők végett:

- a kézbilincs alkalmazásának megszüntetése, amikor a külföldieket a szabadtéri testmozgásra szolgáló területre viszik át a budapesti őrzött szálláson;
- annak biztosítása, hogy a Ferihegyi Repülőtér tranzitövezetének szállásán 24 óránál hosszabb időtartamra elhelyezett személyek naponta végezhesenek szabadtéri testmozgást;
- a budapesti és a nyírbátori őrzött közösségi szállásokon sporteszközök, a szélsőséges időjárás elleni védelem és (Nyírbátor esetében) pihenőpadok/székek biztosítása (42. bekezdés);

- a magyar hatóságok tegyenek további erőfeszítéseket az idegenrendészeti őrzött szállásokon elhelyezett külföldi állampolgárokra alkalmazott rezsim fejlesztése érdekében, a hasznos/céltudatos tevékenységek kínálatának bővítése céljából (pl. sportszerek biztosítása, idegen nyelvű könyvek és napilapok/képes folyóiratok rendelkezésre bocsátása, nyelvoktatás, stb.). Minél hosszabb a fogvatartás időtartama, annál sokrétűbbnek kellene lenniük azoknak a tevékenységeknek, amelyeket számukra biztosítanak (43. bekezdés);

- intézkedések megtétel a nyírbátori őrzött szállás látogatási rendjének felülvizsgálata végett, annak érdekében, hogy a látogatásokra nyitottabb körülmények között kerülhessen sor (44. bekezdés).

észrevételek

- a nyírbátori őrzött szálláson a fogvatartottak szobáiba hívócsengőt kívánatos felszerelni (40. bekezdés).

Információkérés

- részletek a budapesti őrzött szállás befogadóképessége bővítésének terveiről, és új közösségi terek és ebédlő kialakításáról a 2009. év végére (39. bekezdés).

Egészségügyi ellátás

ajánlások

- intézkedések megtétele a nyírbátori őrzött szálláson orvos elérhetőségi idejének jelentős növelése érdekében, és felcser jelenlétének biztosítására napi 24 órában (45. bekezdés);

- a magyar hatóságok vezessék be a Ferihegyi Repülőtér tranzitövezetének szállására befogadott személyek módszeres egészségügyi vizsgálatát (46. bekezdés);

- a magyar hatóságok tegyék meg a megfelelő intézkedéseket annak biztosítására, hogy az egészségügyi dokumentáció bizalmas jellegét szigorúan tiszteletben tartás; természetesen, az orvosok alkalmas módon tájékoztathatják az őrszemélyzetet a fogvatartott egészségi állapotáról, köztük a folytatandó gyógyszerelésről és a különleges egészségi kockázatokról (47. bekezdés);

- a magyar hatóságok intézkedjenek annak a gyakorlatnak a megszüntetésére, hogy az őrzött szállásokon dolgozó felcsereket őrfeladatokkal bízzák meg (47. bekezdés).

információkérés

- tájékoztatás a megtett vagy tervezett intézkedésekről annak érdekében, hogy az őrzött idegenrendészeti szállásokon dolgozó egészségügyi személyi állomány a lehető legközelebb kerüljön a tágabb értelemben vett közösségi egészségügyi szolgáltatás főirányához (47. bekezdés).

Biztosítékok

ajánlások

- intézkedések megtétele annak biztosítására, hogy a fogvatartottak jogairól, a házirendről, az alkalmazandó eljárásokról szóló írásos tájékoztatás rendelkezésre álljon a külföldi állampolgárok által a leggyakrabban beszélt nyelveken minden idegenrendészeti szálláson Magyarországon, és azt befogadásukkor adják át a fogvatartottaknak (48. bekezdés);

- a magyar hatóságok biztosítsák, hogy az idegenrendészeti törvények alapján fogvatartott személyek már szabadságelvonásuk legelején, és az eljárás minden szakaszában ténylegesen rendelkezzenek az ügyvédhez jutás jogával. Kívánatos a jogi segítségnyújtás igénybevételéről szóló, érthető tájékoztatást a fogvatartott külföldi állampolgárok rendelkezésére bocsátani. Ezen kívül, a bírósági fölülvizsgálat során biztosítani kell az érintett külföldi állampolgár szóbeli meghallgatását (49. bekezdés).

észrevételek

- kívánatos lenne megoldani jogi tanácsadó rendszeres jelenlétét az idegenrendészeti szállásokon (49. bekezdés).

Egyéb

ajánlások

- további erőfeszítések a külföldi állampolgárokkal dolgozó személyi állomány szakoktatásának fejlesztésére az 50 bekezdésben írt megjegyzések tükrében, és a személyi állomány és a fogvatartottak közötti nagyobb személyes kommunikáció bátorítása (50. bekezdés);
- a magyar hatóságok fogadjanak el egyértelmű, megfelelő garanciákkal körülbástyázott eljárást, amely szerint a fogvatartott a többiekől a helyes rend vagy biztonság érdekében különíthető el, az 51. bekezdésben írt megjegyzésekre tekintettel (51. bekezdés);
- az egészségügyi elkülönítő semmilyen körülmények között sem használható fenyítő vagy közigazgatási/szabálysértési elkülönítési célokra (51. bekezdés);
- intézkedések annak biztosítására, hogy a fogvatartottak a nyírbátori őrzött szálláson megfelelően telefonhoz jussanak (52. cikk).

észrevételek

- felkérést kapnak a magyar hatóságok arra, hogy legalább havi egy ingyenes telefonhívást biztosítsanak azoknak az idegenrendészeti fogvatartottaknak, akiknek maguknak nincsenek pénzeszközeik. Továbbá, tekintettel arra, hogy a fogvatartottak nem elítéltek, és bűncselekmény elkövetésével sem gyanúsítják őket, a CPT-nek az a véleménye, hogy kívánatos lenne számukra hordozható telefonjaik használatát engedélyezni (52. bekezdés).

Büntetés-végrehajtási intézetek

1. Előzetes észrevételek

észrevételek

- a CPT arra bátorítja a magyar hatóságokat, folytassák a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságának leküzdésére irányuló erőfeszítéseiket, külön hangsúlyt helyezve a szabadságvesztéssel nem járó intézkedésekre a büntetőítélet kiszabása előtti időszakban, a szabadságvesztés alternatíváinak alkalmazására, és a szabadságuktól megfosztott személyeknek a társadalomba való visszailleszkedését segítő intézkedések elfogadására.

Bántalmazás

ajánlások

- a miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetek személyi állományát rendszeresen emlékeztessék arra, hogy a fogvatartottakkal szembeni testi bántalmazás, a szóbeli gorombáskodás és a provokatív magatartás más formái nem elfogadhatók, és az ilyen cselekmények elkövetőit, valamint azokat, akik az ilyen magatartást elnézik, súlyos szankciókkal fogják sújtani. Kívánatos, hogy mindkét intézet vezetése nagyobb éberséget tanúsítson ezen a területen, többek között azzal, hogy az intézet vezetői rendszeresen megjelenjenek a fogvatartási körletekben, közvetlen kapcsolatot tartanak fenn a

fogvatartottakkal, és javítják a munkatársak kiválasztási eljárásait és a személyi állomány képzését (55. bekezdés);

- a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazására vonatkozó szabályozásnak az 57. bekezdésben írt észrevételek figyelembe vételével történő felülvizsgálata (57. bekezdés);

- lépések annak biztosítására, hogy ne alkalmazzanak kutyákat a fogvatartottak lakókörleteiben távoltartó intézkedésként a zárkák átkutatása során (58. bekezdés);

- a miskolci büntetés-végrehajtási intézet vezetése a rendelkezésére álló valamennyi eszköz alkalmazásával akadályozza meg a fogvatartottak közötti erőszakot és megfélemlítést, a 60. bekezdésben írt észrevételek figyelembe vételével (60. bekezdés);

- a miskolci büntetés-végrehajtási intézet vezetése intézzen egyértelmű üzenetet az őrszemélyzethez arról, hogy a fogvatartottak közötti erőszak provokálásának kísérletei teljes mértékben elfogadhatatlanok, és súlyos következményekkel fognak járni (60. bekezdés).

észrevételek

- valakit kifeszített testhelyzetben tartani (pl. kéz- és bokabilincsnek a hát mögött összekötésével) nem elfogadható (56. bekezdés);

- az 56. bekezdésben leírt típusú magatartás (azaz a kézbilincs a fogvatartott háta mögött rögzítése és felemelése fájdalom okozása céljából) testi sértést megvalósító magatartás (56. bekezdés);

- a zárkaképviseelői rendszer nem akadályozhatja a közvetlen kommunikációt az őrszemélyzet és a többi fogvatartott között (59. bekezdés).

információkérés

- naprakész tájékoztatás a 61. bekezdésben említett ügyekben folyó vizsgálatokról, és a megindult fegyelmi- és/vagy a büntetőeljárásról (61. bekezdés);

- a következő adatok a 2008. és a 2009. évekre vonatkozóan, Magyarország összes büntetés-végrehajtási intézetét illetően:

- a büntetés-végrehajtási intézetek személyi állománya/más fogvatartottak ellen bántalmazás miatt benyújtott panaszok/feljelentések száma;
- a fenti panaszok/feljelentések nyomán megindított büntető/fegyelmi eljárások száma;
- a kiszabott fegyelmi és/vagy büntető szankciók kimutatása.

IV. biztonsági fokozatba sorolt fogvatartottak

ajánlások

- a magyar hatóságok intézkedjenek a CPT korábbi ajánlásainak végrehajtása iránt a IV. biztonsági rezsimbe helyezett fogvatartottak számára az intézkedés okairól szóló tájékoztatás írásban való eljuttatása, valamint lehetőség biztosítása tekintetében arra, hogy az ilyen fogvatartottak kifejezhessék véleményüket az ügyről (64. bekezdés);

- a IV. biztonsági rezsimbe való besorolási rendszer felülvizsgálata és finomítása annak biztosítása végett, hogy ezt a fokozatot kizárólag a fogvatartottak aktuális magatartására és viselkedésére tekintettel alkalmazzák – és tartásuk fenn (64. bekezdés);

- intézkedések annak biztosítására, hogy az érintett fogvatartottaknak legyen joguk független hatóság (pl. bíró) előtt megfellebbezni a IV. biztonsági rezsimbe való besorolásukról hozott határozatokat (64. bekezdés);

- a 66. bekezdésben írt hiányosság (vagyis kicsiny lakótér a 312. számú zárkában fogvatartott számára, a bejáratnál lévő ráccsal leválasztott terület miatt) megszüntetése (66. bekezdés);

- a miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetek vezetése fokozza arra irányuló erőfeszítéseit, hogy nagyobb választékban biztosítson tervszerű tevékenységeket a IV. biztonsági rezsimbe sorolt fogvatartottak számára. Továbbá, kívánatos javítani a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben a szabadtéri testmozgást szolgáló tárgyi feltételeket (67. bekezdés).

észrevételek

- a CPT arra biztatja a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön vezetését, hogy csökkentse a mostani túltöltöttségi szintet a IV. biztonsági rezsimű fogvatartottak elhelyezésére szolgáló zárkákban azzal, hogy a cél – legalább 4 m² lakótér fogvatartottként a többszemélyes zárkákban (65. bekezdés).

információkérés

- tájékoztatás a magyar hatóságoktól a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön 311. és a 312. számú zárkáinak használatára irányadó szabályokról (66. bekezdés).

A speciális biztonsági körülmények között lévő fogvatartottak

ajánlások

- a magyar hatóságok a 70. bekezdésben írt észrevételek figyelembe vételével módosítsák a különleges biztonsági feltételek közé helyezésre vonatkozó szabályozást, és tegyék meg a megfelelő intézkedéseket (70. bekezdés);

- intézkedések annak biztosítására, hogy a különleges biztonsági körülmények között fogvatartottak rendelkezzenek független hatóság (pl. bíró) előtti fellebbezési joggal az ilyen biztonsági feltételek közé helyezésüket elrendelő, ill. meghosszabbító határozat ellen (70. bekezdés);

- a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézet vezetése biztosítsa, hogy a KBK-ben lévő zárkaablakok tegyék lehetővé a kilátást a zárkákból a fogvatartottak számára (72. bekezdés);

- a magyar hatóságok orvosolják a sátoraljaújhelyi és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetekben különleges biztonsági körülmények fogvatartottak sétaudvarain tapasztalt hiányosságokat (74. bekezdés);

- megfelelő, változatos, tervszerű tevékenységi program (amely munkát, oktatást, társas tevékenységet és célzott rehabilitációs programokat tartalmaz) biztosítása a különleges biztonsági körülmények között lévő fogvatartottak számára. A programot az egyéni szükségletek/kockázatok multidiszciplináris (például pszichológus és nevelőt magában foglaló) csapat általi értékelése alapján kívánatos elkészíteni és felülvizsgálni, az érintett fogvatartottakkal konzultálva. A KBK-en belül a fogvatartottak közötti érintkezésnek/társas tevékenységnek általánosnak kellene lennie; a magánzárkához hasonló feltételeket csak akkor kellene alkalmazni, amikor az mindenképpen elkerülhetetlen, annak a személynek a kezelése érdekében, akit másokra nézve fokozottan veszélyesnek minősítettek, és csak a szükséges legrövidebb időre. (75. bekezdés);

- a magyar hatóságok haladéktalanul intézkedjenek a 76. bekezdésben írt megjegyzésekre tekintettel, a személyi állománnyal kapcsolatos kérdések vonatkozásában (76. bekezdés).

megjegyzések

- annak a fogvatartottnak az ügye, akit elmondása szerint kézbilincsben vittek szabadtéri testmozgásra a Sátoraljai Fegyház és Börtönben, ha igaz, szabályellenes (77. bekezdés);

- a CPT arra bátorítja a magyar hatóságokat, hogy folytassák erőfeszítéseiket mozgáskorlátozó eszköznek a különleges biztonsági feltételek között fogvatartottakra való alkalmazásának minimalizálására (77. bekezdés);

- a CPT bízik abban, hogy a magyar hatóságok folytatják erőfeszítéseiket annak érdekében, hogy a különleges biztonsági körülmények között fogvatartottak megfelelő kapcsolatokat tartsanak fenn a külvilággal (78. bekezdés).

információkérés

- naprakész információ a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben a jelenleg homályos üvegű ablakok ablaküvegeinek cseréjére vonatkozó tervek megvalósításáról, annak érdekében, hogy a fogvatartottak kiláthassanak zárkáikból, úgy azonban, hogy nincs módjuk külső kommunikációra (71. bekezdés);

- annak megerősítése, hogy a miskolci büntetés-végrehajtási intézet különleges biztonsági zárkáját (KBZ) csak 10 napig terjedő időtartamokban használják, az elhelyezési speciális országos bizottság határozatára várva (73. bekezdés);

- a zárkában videó-felügyelet alkalmazására vonatkozó szabályozás egy példánya (73. és 112. bekezdések);

- a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazására vonatkozó szabályzatoknak a látogatás után módosított szövegének egy példánya, továbbá statisztikai adatok a szabályzatok módosítását megelőző és követő három hónapra a mozgáskorlátozó eszközöknek a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön KBZ-ában fogvatartottakkal szembeni alkalmazásáról (77. bekezdés).

A fogvatartottak fogvatartási körülményei általában

ajánlások

- a magyar hatóságok tegyenek lépéseket a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben a következők biztosítására:

- a zárkák zsúfoltságának mérséklése úgy, hogy az elérendő célnak az egy fogvatartottra számított 4 m² lakóterületnek kívánatos lennie a többszemélyes zárkákban;
- a zárkaberendezések állapotának javítása és az elnyűtt matracok kicserélése;
- a zárkákban belüli illemhelyek leválasztásának folytatása (80. bekezdés);

- a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott nők számára naponta legalább egy óra szabadtéri testmozgás biztosítása (81. bekezdés);

- a magyar hatóságok tegyenek lépéseket az előzetes letartóztatásban lévők számára a szükségleteiknek és jogállásuknak megfelelő, változatos és hasznos tevékenységek biztosítása végett (82. bekezdés);

- a magyar hatóságok intézkedjenek a 85. bekezdésben felvetett kérdések megoldására a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben a külső sétaudvarokkal és szervezett sporttevékenységek biztosítása végett (85. bekezdés);

- a büntetés-végrehajtási intézet vezetése és a magánvállalkozó szorosan működjenek együtt a Tiszalöki Büntetés-végrehajtási Intézetben több munkahely mielőbbi biztosítása érdekében. Kívánatos, hogy a biztosított munka lehetőleg szakmunka legyen (85. bekezdés).

észrevételek

- intézkedések a természetes megvilágítás és szellőzés lehető legnagyobb mértékének elérése érdekében a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben azokban a zárkákban, ahol az ablakokat eltakarták (80. bekezdés);

- felkérést kapnak a magyar hatóságok annak ellenőrzésére, hogy a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben a nőknek felszolgált ételek minősége megfelel-e szükségleteiknek/igényeiknek (80. bekezdés);

- a magyar hatóságok ellenőrizzék a Tiszalöki Büntetés-végrehajtási Intézetben a fogvatartottak számára felszolgált élelmiszer minőségét és változatosságát, különösen a hétvégeken, és biztosítsák, hogy a fogvatartottak speciális étkezési előírásait vegyék figyelembe az ételek készítése során (84. bekezdés).

információkérések

- a magyar hatóságok észrevételei a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézet bizonyos körleteiből kapott azon panaszokra vonatkozóan, hogy a nyitott ajtó rezsime a gyakorlatban két órára zsugorodik (négy óra helyett) (85. bekezdés).

Egészségügyi ellátás

ajánlások

- intézkedések megtétele a következők érdekében:

- az orvosi jelenlét jelentős növelése a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben, legalább két teljes munkaidős álláshelynek megfelelő időtartamban;
 - egy teljes munkaidőben dolgozó orvosnak megfelelő alkalmazás (a fogvatartottak kezelésére) a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben (86. bekezdés);
- a magyar hatóságok megfelelően oldják meg a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben a helyettesítést a fogorvos távollétében (88. bekezdés);
- haladéktalan intézkedés pszichológus alkalmazása iránt a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben, és pszichiáter rendszeres látogatásai végett a Sátoraljaújhelyi Fegyház- és Börtönben (89. bekezdés);
- a magyar hatóságok intézkedjenek a CPT azon régi keletű ajánlásának végrehajtása iránt, hogy a fogvatartottak orvosi vizsgálatát nem egészségügyi alkalmazottak ne hallják, és – kivéve, ha az egészségügyi személyzet érintett tagja kifejezetten mást nem kér a konkrét esetben – ne lássák (90. bekezdés);
- az IMEI II. Épületében dolgozó ápoló- és őrszemélyzethez intézzék azt az egyértelmű felhívást, hogy az ápoltak bántalmazása nem elfogadható, és megfelelően büntetendő (93. bekezdés);
- a magyar hatóságok a 93. bekezdésének második fordulatában írt észrevételekre figyelemmel vizsgálják fölül az IMEI II. Épületében dolgozó őrszemélyzet képzését és ellenőrzését/felügyeletét (93. bekezdés);
- a magyar hatóságok tegyenek erőfeszítéseket kellemesebb és egyénibb környezet kialakítására az IMEI II. Épületében elhelyezett ápoltak számára (95. bekezdés);
- kívánatos lenne az IMEI II. épületének minden szobájában hívórendszert kiépíteni (95. bekezdés);
- lépések annak érdekében, hogy az IMEI ápolttjai nappal saját ruhájukat viseljék, jogállásuktól függetlenül; ha szükséges, a vonatkozó jogi szabályozás megváltoztatásával (96. bekezdés);
- a magyar hatóságok alakítsanak ki terápiás és szórakozási/pihenési tevékenységeket az IMEI II. Épületében elhelyezett ápoltak számára (97. bekezdés);
- az IMEI II. Épületének sétaudvarának felszerelése pihenőalkalmasságokkal és menedékkal a szélsőséges időjárás ellen (98. bekezdés);
- intézkedések az IMEI II. Épületében lévő elkülönítő helyiség hívócsengővel való felszerelése végett (102. bekezdés).

észrevételek

- felkérést kapnak a magyar hatóságok arra, hogy vizsgálják fölül a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben észlelt azon gyakorlatot, hogy az orvosok mind a fogvatartottakat, mind pedig a személyi állományt kezelik (87. bekezdés);

- rendkívül kívánatos lenne, ha az IMEI-t elköltöztetnék: ez segítene biztosítani, hogy inkább gyógyító, mintsem büntető *ethos* érvényesüljön. A Bizottság nyomatékkal kéri a magyar hatóságokat, hogy találjanak megoldást ebben a nagy fontosságú ügyben (92. bekezdés);
- az IMEI II. Épületében lévő tusolóhelyiségek állapota hagy némi kívánnivalót maga után (95. bekezdés);
- felkérést kap az IMEI vezetése, hogy vegye figyelembe a 100. bekezdésben írt megjegyzéseket a korlátozó intézkedések alkalmazására vonatkozó protokolljaiban (100. bekezdés).

információkérések

- vajon, a magyar hatóságok fontolják-e a jövőbeni törvényszéki pszichiátriai intézet az Egészségügyi Minisztérium felügyelete alá helyezésének lehetőségét (92. bekezdés).

A CPT megbízatásának hatálya alá tartozó egyéb kérdések

ajánlások

- a magyar hatóságok a 104. bekezdés harmadik fordulatában írt észrevételekre figyelemmel javítsák az állományi létszám szintjét a miskolci és a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetekben (104. bekezdés);
- az egészségügyi személyi állomány biztonsági feladatok végzésére alkalmazása gyakorlatának megszüntetése, és intézkedések annak biztosítására, hogy mindenkor elegendő létszámú női őrszemélyzet legyen a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben (105. bekezdés);
- ha a büntetés-végrehajtási intézetek személyi állománya szükségesnek tartja gumibot viselését, rejtse azt el (106. bekezdés);
- a magyar hatóságok módosítsák a vonatkozó jogi szabályozást, hogy jelentősen növekedjék a minimális látogatási jogosultságot (107. bekezdés);
- a miskolci büntetés-végrehajtási intézet látogatási helyiségét gondolják újra, úgy, hogy a fogvatartottak megfelelő feltételek – tér, világítás és szellőzés – között fogadassák a látogatókat (108. bekezdés);
- intézkedések a telefonhoz jutás javítására a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben (109. bekezdés);
- megfelelő intézkedések a fogvatartottak levelezésének elküldésében való késedelem megakadályozására (110. bekezdés);
- a vonatkozó törvényi rendelkezések haladéktalan módosítása annak biztosítására, hogy az az időtartam, amelyet a fogvatartottak fenyítő vizsgálat hatálya alatt magánzárkában töltöttek a határozat meghozatala előtt, kerüljön beszámításra a fenyítő elkülönítés teljes időtartamába (111. bekezdés);

- a miskolci büntetés-végrehajtási intézet fenyítő/magánzárkájában tapasztalt hiányosságok megszüntetése (112. bekezdés);
- intézkedések annak biztosítására, hogy a fogvatartottak fenyítő büntetése ne terjedjen ki a családi kapcsolatok teljes megtiltására, és a családi kapcsolatok bármilyen formájú korlátozása, mint büntetési forma, csak akkor kerüljön alkalmazásra, amikor a bűncselekmény ezekre a kapcsolatokra irányul (113. bekezdés);
- a fenyítő/magánzárka és a párnázott zárka alkalmazásáról külön nyilvántartás létrehozása a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben (115. bekezdés);
- a magyar hatóságok tegyék meg a megfelelő intézkedéseket, és a 119. bekezdésben írt észrevételek figyelembe vételével módosítsák a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazására vonatkozó szabályozást (119. bekezdés);
- a magyar hatóságok a 120. bekezdés harmadik fordulatában írt észrevételekre figyelemmel vizsgálják fölül a sokkoló-eszközök alkalmazására vonatkozó szabályozást (120. bekezdés);
- a vonatkozó szabályozás annak biztosítására, hogy az elektromos sokkoló testöveket sohasem használják a fogvatartottak mozgásakor, ide értve a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli mozgást is (120. bekezdés).

észrevételek

- a házastársi látogatások lehetővé tétele céljából a jogszabályok módosítása üdvözlendő változás lenne (108. bekezdés);
- kívánatos lenne a szabad látogatási helyiségben több helyet biztosítani a látogatókat fogadó fogvatartottak és családjaik számára a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben (108. bekezdés);
- a miskolci büntetés-végrehajtási intézetben a párnázott zárkát állandóan üzemben kívül kellene tartani; alkalmasabb helyiséget kívánatos kialakítani az agresszív és/vagy felzaklatott fogvatartottak elhelyezésére (114. bekezdés);
- a CPT bízik abban, hogy a magyar hatóságok biztosítani fogják, hogy a fogvatartottak jogait (köztük az ügyvédhez jutáshoz való jogot) mindig megtartják a büntetés-végrehajtási intézetekben folytatott rendőrségi kihallgatásokkal kapcsolatban (117. bekezdés).

Információkérések

- a magyar hatóságok magyarázata arról a tiszalöki büntetés-végrehajtási intézetben kapott kijelentésről, hogy a fogvatartottaknak megfélemlítő megjegyzéseket kellett elviselniük a személyi állomány részéről, és bizonyos tevékenységektől eltiltották őket, amikor nem-kormányzati szervek képviselőivel beszéltek (116. bekezdés).

Pszichiátriai intézetek

Előzetes megjegyzések

információkérések

- további tájékoztatás a pszichiátriai és a szociális ellátó szektorok átszervezéséről, közte a mentális egészség nemzeti programjának megvalósításáról, és az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet (OPNI) bezárásának hatásáról (124. bekezdés).

Bántalmazásajánlások

- intézkedések a Nyírő Gyula Kórházban a 126. bekezdésen írt észrevételek figyelembe vételével, a betegek közötti erőszakos cselekmények megszüntetésére (126. bekezdés).

Az ápoltak elhelyezési körülményeiajánlások

- A Nyírő Gyula és a Sántha Kálmán Kórházak zárt osztályain lévő kórtermek ajtóval való ellátása, megfelelő biztonság és magánszféra kialakítása a pszichiátriai betegek számára (128. és 129. bekezdések);

- erőfeszítéseket a Sántha Kálmán Kórház zárt osztályain a betegek számára kedvezőbb és egyénibb környezet kialakítására, különösen azzal, hogy biztosítsanak számukra zárható rakodóteret (129. bekezdés);

- a Sántha Kálmán Kórház I. Részlegének zárt osztályán a közös tér/ebédlő hiányának megszüntetése (129. bekezdés);

tesz intézkedések foganatosítása a Sántha Kálmán Kórház VI. és VII. osztályai kórtermei zsúfoltságának mérséklésére. A VI. osztály tisztaságát javítani kell (130. bekezdés);

- intézkedések megtétele mindkét meglátogatott kórház zárt osztályán, továbbá Magyarországon más pszichiátriai kórházaiban annak biztosítására, hogy az ápoltak saját ruházatukat viselhessék, amennyiben az kórházi tartózkodásuk során lehetséges (131. bekezdés).

észrevételek

- felkérést kapnak a magyar hatóságok arra, fontolják meg az akut pszichotikus állapotú betegek és a pszicho-gerontológiai betegek egymástól való elkülönítését, a legsérülékenyebb betegek számára megfelelő biztonság megteremtése végett (128. és 129. bekezdések);

- felkérést kapnak a magyar hatóságok arra, alakítsák át a nagy létszámú hálótermeket kisebb csoportokon alapuló elhelyezési struktúrákká (129. bekezdés).

Az ápoltak kezelése és a személyi állomány létszámaajánlások

- a Nyíró Gyula Kórház minden betege, és a Sántha Kálmán Kórház zárt osztályán elhelyezett minden beteg számára egyéni kezelési terv készítése (amelyben figyelembe veszik az akut, a geriátriai, vagy a hosszú lefolyású betegségek speciális igényeit), amely tartalmazza a kezelés céljait, az alkalmazott terápiás eszközöket és a személyi állománynak a kezelésért felelős tagját. A betegeket kívánatos tájékoztatni egyéni kezelési tervükről és állapotuk javulásáról; továbbá, bevonásuk javasolható a kezelési tervek elkészítésébe és végrehajtásába (133. bekezdés);

- erőfeszítések mindkét kórház zárt osztályain, az ápoltak igényeihez igazodó rehabilitációs tevékenységekben való részvételére (133. bekezdés);

- az adatnyilvántartásnak a 134. bekezdésben írt észrevételekre tekintettel történő fölülvizsgálata a Nyíró Gyula Kórházban (134. bekezdés);

- mindkét kórházban haladéktalan intézkedések annak biztosítására, hogy minden olyan ápolat, akinek az egészsége megengedi, legalább napi egy órai szabadtéri testmozgásban részesüljön (136. bekezdés).

észrevételek

- a foglalkoztatotti állomány számára, képzésének részeként, útmutatás az ápoltak közötti konfliktusok kezeléséről (137. bekezdés).

Korlátozó intézkedések

ajánlások

- a Nyíró Gyula és a Sántha Kálmán Kórházakban a betegek más betegek szeme láttára történő lekötési gyakorlat haladéktalan megszüntetése; a rögzítés nem alkalmazható más betegek szemeláttára (139. bekezdés);

- intézkedések megtételére a Nyíró Gyula Kórházban és a Sántha Kálmán Kórházban annak biztosítására, hogy mind a korlátozó eszközök alkalmazására vonatkozó irányelvek, mind pedig a gyakorlat összhangban legyen a 141. bekezdésben írt követelményekkel. Magyarországon minden pszichiátriai intézetnek ezeket a szabályokat kell alkalmaznia a kényszereszközök alkalmazásakor. A betegeket (írásban) megfelelően tájékoztatni kell az intézet korlátozási irányelveiről, továbbá a korlátozó eszközök alkalmazásával kapcsolatban rendelkezésre álló panaszmechanizmusokról (141. bekezdés).

észrevételek

- felkérést kapnak a magyar hatóságok, hogy vezessenek be összehangolt nyilvántartási rendszert a korlátozó intézkedések alkalmazásáról a pszichiátriai intézetekben; a nyilvántartást az érintett egészségügyi szolgálatoknak kell vezetniük, a korlátozó intézkedéseket elszenvedett betegek megfelelő monitorozását és követését biztosítva (141. bekezdés).

Garanciák a kötelező kórházi gyógykezelés körülményei között

ajánlások

- a bírósági határozatok azonnali, írásban történő átadása a betegeknek (143. bekezdés);
- az eljárások felülvizsgálata azzal a céllal, hogy biztosítsák, hogy minden beteg, attól függetlenül, hogy kényszergyógykezelt-e, vagy nem, rendszeresen tájékoztatást kapjon állapotáról és a számára rendelt kezeléssel, és az orvosok kapjanak olyan utasítást, hogy a kezelés előtt mindig kérniük kell a beteg hozzájárulását a kezelés megkezdése előtt. A kezeléshez való tudatos hozzájárulásra vonatkozó nyomtatványt a betegek, vagy (ha cselekvőképtelen), törvényes/jogi képviselőjének alá kell írnia. A vonatkozó tájékoztatást a kezelés alatt és után is meg kell adni a betegeknek (és törvényes/jogi képviselőjüknek) (145. bekezdés);
- az intézmény gyakorlatát és a betegjogokat (köztük a panasz fórumokat) ismertető füzetet a pszichiátriai intézetbe való felvételükkor adják át az egyes betegeknek, továbbá családjuknak. A füzet megértésére nem képes beteget részesítsék megfelelő segítségben (146. bekezdés);
- intézkedések megtétele a Nyíró Gyula és a Sántha Kálmán Kórházakban olyan megfelelő helyiségek kialakítására, ahol a zárt osztályok betegei látogatókat fogadhatnak (147. bekezdés).

információkérések

- a magyar hatóságok magyarázata a Sántha Kálmán Kórházban a bírósági felülvizsgálatokról, amelyek nem látszottak annyira szabályozottnak, mint Budapesten, és amelyeken ügyvéd/jogtanácsos (a beteg jogi képviselőjén kívül) nyilvánvalóan ritkán volt jelen (143. bekezdés);
- a magyar hatóságok észrevételei a Sántha Kálmán Kórház személyi állományának azon állításáról, hogy a saját elhatározásából az intézménybe felvett, és zárt osztályon elhelyezett beteg nem hagyhatná el a zárt osztályt, ha akarná (144. bekezdés);
- a zárt pszichiátriai osztályokon a telefon biztosításáról szóló irányelvek egy példánya, és tájékoztatás a meglátogatott zárt osztályokon az irányelvek nyomán megtett intézkedésekről (147. bekezdés);
- a magyar hatóságok magyarázata annak a betegjogi képviselőnek a kijelentésére, akivel a küldöttség találkozott, hogy mivel számos kórház tartozik a hatáskörébe, nagy munkateher hárul rá, ami korlátozza annak a lehetőségét, hogy minden kérdést mélyrehatóan megvizsgáljon (148. bekezdés).

II. FÜGGELÉK

AZOKNAK A HATÓSÁGOKNAK ÉS SZERVEZETEKNEK A JEGYZÉKE, AMELYEKKEL A CPT KÜLDÖTTSÉGE MEGBESZÉLÉSEKET FOLYTATOTT

Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium

DRASKOVICS Tibor - miniszter

TÚRI András - szakállamtitkár

TÖRÖK Zoltán – a rendvédelmi főosztály főosztályvezetője

KISS Katalin – a büntetés-végrehajtási főosztály főosztályvezető-helyettese

ILLÉS Melinda – vezető szóvivő

Országos Rendőr-főkapitányság

BENCE József – Országos rendőr-főkapitány

Nagy Marianna – főosztályvezető, Nemzeti Nyomozó Iroda

VÉGH Zsuzsanna- a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) főigazgatója

DOROGI Attila – a Határrendészeti Igazgatóság vezetője, BÁH

Országos Büntetés-végrehajtási Parancsnokság

KÖKÉNYESI Antal – országos parancsnok

CSÓTI András – országos parancsnok-helyettes

DÖMÉNY Sándor – országos parancsnok-helyettes

HEYLMANN Katalin – Egészségügyi Főosztály

Egészségügyi Minisztérium

SZÉKELY Tamás – miniszter

MEDGYASZAI Melinda – szakállamtitkár

PORDÁN Endre – szakállamtitkár

HORVÁTH István – főosztályvezető

POPOVICS Natália – asszisztens

MÜLLER Éva – asszisztens

HORVÁTH Dóra – jogász

Munkaügyi és Szociális Minisztérium

SZÚCS Erika – miniszter

SERAFIN József – főosztályvezető

BENCZE KISS Katalin – főosztályvezető-helyettes

BODGÁL Ildikó – főtanácsos

BÓDI Éva – tanácsos

Legfőbb Ügyészség

KOVÁCS Tamás – legfőbb ügyész

BÁNHEGYI Gábor – főosztályvezető ügyész

ETTIG Antal – legfőbb ügyészségi ügyész

HAJDU Magdolna – főosztályvezető ügyész

VÓKÓ György – önálló osztályvezető ügyész

Katonai Ügyészség

ÁCS Tibor – katonai ügyész, Budapesti Katonai Ügyészség

BÖGÖLY Gyula, katonai ügyész, Kaposvári Katonai Ügyészség

Országgyűlési Biztosok Hivatala

SZABÓ Máté – az emberi jogok országgyűlési biztosa

GARAMVÁRI Miklós – főosztályvezető

BORZ Beáta – főosztályvezető

HARASZTI Katalin – főosztályvezető-helyettes

Független Rendőrségi Panasztestület

KALTENBACH Jenő – elnök

KÁDÁR András – elnökhelyettes

Nemzetközi Szervezetek

Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosának (UNHCR) Budapesti Regionális Hivatala

Nem-kormányzati szervezetek

Társaság a Szabadságjogokért (TASZ)

Magyar Helsinki Bizottság

Központ a Mentális Sérültek Jogaiért (MDAC)

Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum (PÉF)